

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Posouzení vývoje právní úpravy civilní ochrany/obrany ve vztahu
k zaměření civilní ochrany/obrany a komplexnosti zabezpečení
obyvatelstva**
Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Jiří Hruška

Autor:

Bc. Petr Ondrák

České Budějovice 16. srpna 2010

Abstract

Assessment of legislative developments in the area of civil defense in relation to civil defense trends and assurance of comprehensive security of the population.

Good legislation is the foundation stone of a successful and properly functioning organization in every developed democratic country anywhere in the world. The sphere of civil defense is no exception. Several decades have passed since the establishment of civil defense (in the sense of protection of the population) in the territory of the Czech Republic. As civil defense has been developing over the decades, so has the relevant legislation. Quite obviously, civil defense/protection focused primarily on threats of military nature up to 1990. Consequently, the relevant legislation reflected the purpose of this strategic stance. Since 1990, following the end of so-called cold war, the civil defense orientation underwent gradual transformation from military to civil threats. Hand in hand with this transformation, important legal provisions were adopted and implemented with the aim of regulating the activities of individual civil defense units that form part of the civil defense sector.

Due to the above factors, I endeavored to compile a comprehensive overview of the overall development of civil defense/protection in the territory of the Czech Republic, not merely from the perspective of the relevant legislation, but also from the viewpoint of the activities, organization, as well as development of the individual civil defense units involved in the defense/protection of the population.

As part of conclusive summarization, I have also included in my study a description of the activities and organizational setup of the civil defense/protection sector in certain European countries, specifically in Switzerland, Italy, and Austria, whereby I focused primarily on the local legal provisions that regulate protection of the population. These economically advanced countries have good laws containing adequate legal provisions that ensure proper functioning of individual professional and volunteer units engaged in systems protecting the population.

While working on this study, my primary objective was to ensure that every reader who has not yet dealt with civil defense/protection would get a clear idea of the

complexity of issues involved in this work, so that he would understand how demanding and important the work in this sector is.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Posouzení vývoje právní úpravy civilní ochrany/obrany ve vztahu k zaměření civilní ochrany/obrany a komplexnosti zabezpečení obyvatelstva vypracoval samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s ustanovením § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce v nezkrácené podobě fakultou prostřednictvím elektronické cesty ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice dne 16. srpna 2010

.....

Bc. Petr Ondrák

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Ing. Jiřímu Hruškovi za jeho laskavý přístup, vstřícnost, ochotu a metodickou pomoc při zpracování této diplomové práce. Rovněž bych chtěl touto cestou vyjádřit úctu všem občanům, kteří se v rámci svých volných aktivit věnují dobrovolné práci v oblasti ochrany obyvatelstva.

Bc. Petr Ondrák

OBSAH:	strana
Úvod	9
1. Současný stav dané problematiky	10
1. 2. Legislativa	
1. 2. 1. Od roku 1918 – 1938.....	11
1. 2. 2. Od roku 1939 – 1945.....	11
1. 2. 3. Od roku 1945 – 1957.....	12
1. 2. 4. Od roku 1958 – 1975.....	12
1. 2. 5. Od roku 1976 – 1989.....	13
1. 2. 6. Od roku 1990 do současné doby.....	14
1. 3. Civilní ochrana/obrana obyvatelstva od roku 1918 – 1938	
1. 3. 1. Civilní protiletectká ochrana.....	16
1. 3. 2. Individuální protichemická ochrana.....	18
1. 3. 3. Kolektivní ochrana.....	19
1. 3. 4. Ochrana obyvatelstva v období Protektorátu Čechy a Morava.....	19
1. 4. Civilní ochrana/obrana obyvatelstva v období od roku 1945 – 1989	
1. 4. 1. Ochrana obyvatelstva v letech 1945 – 1951.....	22
1. 4. 2. Civilní obrana v období 1951 – 1957.....	24
1. 4. 3. Ochrana obyvatelstva a národního hospodářství.....	26
1. 4. 4. Příprava na řízení civilní obrany v období války.....	28
1. 4. 5. Civilní obrana v období 1958 – 1975.....	30
1. 4. 6. Ukrytí obyvatelstva.....	31
1. 4. 7. Individuální protichemická ochrana.....	37
1. 4. 8. Příprava obyvatelstva k civilní obraně.....	38
1. 4. 9. Civilní obrana v období 1976 – 1989.....	42

1. 4. 10. Úkoly, řízení a organizace.....	43
1. 4. 11. Příprava a výcvik obyvatelstva.....	47
1. 5. Civilní ochrana obyvatelstva od roku 1990 do současné doby	
1. 5. 1. Vývoj civilní ochrany obyvatelstva.....	49
1. 5. 2. Koncepce ochrany obyvatelstva.....	52
1. 5. 3. Tísňové volání v České republice.....	54
1. 5. 4. Účast dobrovolných organizací při ochraně obyvatelstva.....	56
1. 5. 5. Ochrana obyvatelstva na úseku mezinárodního práva.....	58
1. 6. Civilní ochrana obyvatelstva v Itálii	
1. 6. 1. Charakteristika země.....	61
1. 6. 2. Působnost jednotlivých složek.....	61
1. 7. Civilní ochrana obyvatelstva ve Švýcarsku	
1. 7. 1. Charakteristika země.....	64
1. 7. 2. Působnost jednotlivých složek.....	65
1. 8. Civilní ochrana obyvatelstva v Rakousku	
1. 8. 1. Charakteristika země.....	68
1. 8. 2. Působnost jednotlivých složek.....	68
2. Cíl práce a hypotézy.....	72
3. Metodika.....	72
4. Výsledky	
4. 1. Právní normy vztahující se k civilní ochraně/obraně od roku 1935 do roku 1961.....	73
4. 2. Právní normy vztahující se k civilní ochraně/obraně od roku 1961 do roku 1999.....	77
4. 3. Právní normy vztahující se k civilní ochraně od roku 1999 do současnosti.....	81

4. 4. Vlastní návrh na další vývoj civilní ochrany z hlediska legislativy....	87
5. Diskuse.....	89
6. Závěr.....	99
7. Seznam použitých zdrojů	
7. 1. Použitá literatura.....	100
7. 2. Internetové odkazy.....	101
8. Klíčová slova.....	103
9. Přílohy.....	104

Úvod

Kvalitní právní normy jsou základním kamenem pro dobré fungování každé úspěšné organizace ve vyspělém demokratickém státě na celém světě. Nejinak tomu je i v oblasti civilní ochrany. Od samotného vzniku civilní ochrany/obrany na území České republiky uplynula již řada desítek let. Jak se civilní ochrana/obrana vyvíjela s postupem doby, byly rovněž prováděny příslušné právní změny. Je zcela zřejmé, že do roku 1990 byla civilní ochrana/obrana primárně zaměřena na hrozby vojenského charakteru. K tomuto účelu byla rovněž přizpůsobena i příslušná legislativa. Od roku 1990 po skončení studené války se začíná civilní ochrana postupně transformovat a orientovat na civilní hrozby. Z tohoto důvodu jsou přijímány důležité právní normy, které komplexně zajišťují činnosti jednotlivých subjektů, podílejících se na zajištění civilní ochrany.

Z výše uvedených důvodů jsem se ve své práci snažil přehledně zmapovat celkový vývoj civilní ochrany/obrany na území České republiky, a to nejen z hlediska právních norem souvisejících s touto oblastí, ale také z hlediska činnosti a organizace jednotlivých složek podílejících se na ochraně/obraně obyvatelstva a jejich postupného vývoje.

V rámci posouzení a srovnání jsem do své práce zahrnul popis činností a organizačního uspořádání civilní ochrany/obrany v některých evropských zemích, a to konkrétně ve Švýcarsku, Itálii a Rakousku se zaměřením na tamní právní úpravu, vztahující se k ochraně obyvatelstva. Jedná se o ekonomicky vyspělé evropské státy, které mají kvalitní legislativní úpravu, poskytující dostatek právních norem pro dobré fungování jednotlivých profesionálních nebo dobrovolných složek, podílejících se na ochraně obyvatelstva.

Rovněž bylo při zpracovávání této práce mým primárním cílem, aby každý čtenář, který se dosud neseťkal s pojmem civilní ochrany/obrany, získal po jejím přečtení celkový přehled o dané problematice a pochopil, o jak závažnou a náročnou práci se v této oblasti jedná.

1. Současný stav dané problematiky

Od počátku 90. let do současné doby se podařilo vybudovat velice kvalitní síť integrovaného záchranného systému, kdy zejména složky Hasičského záchranného sboru České republiky a zdravotnické záchranné služby poskytují velmi dobrou, rychlou a účinnou pomoc při krizových situacích a jejich současná vybavenost jak po lidské, tak materiální stránce je na přední světové úrovni. Přes několikaleté snahy zákonodárců byly od roku 1999 přijaty důležité zákony¹, které upravují komplexní zabezpečení ochrany obyvatelstva na území České republiky při mimořádných událostech, a to ať vojenského nebo civilního charakteru. Jedná se zejména o z. č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, z. č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, z. č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů a z. č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky. Tyto zákony stanovují pravidla a postupy při krizových situacích a usnadňují vzájemnou koordinaci jednotlivých složek IZS. Samozřejmě s těmito zákony byla přijata další řada souvisejících zákonů, vyhlášek a nařízení vlády.

Je důležité říci, že přijetím těchto legislativních opatření byl uskutečněn v civilní ochraně velmi významný pokrok spočívající v tom, že byl vytvořen kvalitní právní základ pro další budování moderního systému ochrany občana, který může být postižen mimořádnými událostmi a krizovými situacemi.

---

¹ *Institut ochrany obyvatelstva* [online]. 2010 [cit. 2010-07-11]. Stručná historie CO v našich podmínkách. Dostupné z WWW: <http://www.ioob.cz/ioo_historie.php>.

1. 2. Legislativa²

1. 2. 1. Od roku 1918 – 1938

Zákon č. 82 Sb., o ochraně a obraně proti leteckým útokům ze dne 11. dubna 1935;

Zákon č. 75 Sb. ze dne 8. dubna 1938, jímž bylo doplněno ustanovení § 5 odst. 1, který se týkal vybírání tzv. dávky na ochranu proti leteckým útokům obcemi;

Zákon č. 184 Sb. ze dne 1. července 1937 o branné výchově;

Zákon č. 131 Sb. ze dne 13. května 1936 o obraně státu;

Vládní nařízení č. 159 Sb. ze dne 13. července 1934, kterým se mění a doplňují některé zákony, týkající se bytové péče;

Vládní nařízení č. 83 Sb. ze dne 17. dubna 1935 o živnosti výroby, opravy a prodeje plynových masek a jejich součástí, jakož i o jejich zkoušení, dovozu a vývozu;

Vládní nařízení č. 103 Sb. ze dne 29. dubna 1935 o daňových úlevách na opravy domů;

Vládní nařízení č. 199 Sb. ze dne 18. října 1935, jímž se vydávají některé předpisy o pořizování plynových masek a o některých povinnostech obcí podle zákona o ochraně a obraně proti leteckým útokům;

Vládní nařízení č. 192 Sb. ze dne 9. července 1937, jímž se mění a doplňuje vládní nařízení ze dne 17. dubna 1935 č. 83 Sb., o živnosti výroby, opravy a prodeje plynových masek a jejich součástí, jakož i o jejich zkoušení, dovozu a vývozu, a jímž se vydávají ustanovení o některých dalších předmětech a zařízeních, sloužících k ochraně proti leteckým útokům;

Vládní nařízení č. 127 Sb. ze dne 9. června 1938, jímž se vydávají další předpisy o opatřování souprav prostředků pro první pomoc při leteckých útocích.

1. 2. 2. Od roku 1939 – 1945

Po zřízení protektorátu Čechy a Morava vstoupil u nás v účinnost platný německý zákon č. 827 Sb. z roku 1935, který se do běžného života poprvé promítnul po vypuknutí II. světové války v roce 1939. Tento zákon byl později doplňován prostřednictvím pozměňovacích nařízení (3. nařízení ze dne 8. 9. 1939, 4. nařízení ze

---

² ŠILHÁNEK, Bohumil, DVOŘÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 7-87 ISBN 80-86640-12-4.

dne 25. 3. 1941). Od roku 1941 byly složky protektorátní civilní protiletectké ochrany začleněny do Luftschutzu a tímto opatřením vstoupila v platnost říšská nařízení Luftschutzu.

1. 2. 3. Od roku 1945 – 1957

V červnu roku 1948 byla vydána Směrnice pro prozatímní organizaci protiletectké ochrany s odvoláním na původní legislativní normy, tj. na zákon č. 82/1935 Sb., na § 10 vládního nařízení č. 51/1936 Sb., o organizaci policejní správy a služby a na § 2 odst. 7, § 2a odst. 7, § 4 odst. 7 vládního nařízení a o volbě pravomoci národních výborů ve znění vyhlášky č. 45/1945 Sb. Tato směrnice řešila organizační uspořádání protiletectké ochrany a podle ní byla na přechodnou dobu vytvořena pevná organizační struktura civilní ochrany.

Na podzim roku 1948 zpracovalo ministerstvo vnitra návrh osnovy zákona o civilní ochraně. Podle tohoto návrhu byla civilní ochrana charakterizována jako ochrana života a statků před požáry, jinými mimořádnými ohroženími a před leteckými a podobnými útoky. Rovněž bylo přijato vládní usnesení o civilní obraně ze dne 13. července 1951, kdy přílohou tohoto usnesení bylo Nařízení o základních úkolech a povinnostech v civilní obraně na území republiky Československé.

1. 2. 4. Od roku 1958 – 1975

Z důvodu postupného přechodu stávající ochrany na obranu proti zbraním hromadného ničení, bylo nutné přijmout změnu dosavadního Nařízení o základních úkolech a povinnostech civilní obrany na území ČSR z roku 1951. Na základě této skutečnosti se znovu dostala do popředí otázka potřeby samostatného zákona o civilní obraně, neboť základní vymezení civilní obrany v tehdejší platné právní úpravě prakticky neexistovalo a stávající právní opatření z doby první republiky byla naprosto nedostatečná. Nakonec bylo odpovědnými orgány opět rozhodnuto nový zákon nepřipravovat, ale pouze novelizovat stávající vládní usnesení z roku 1951. Tento návrh, předložený ministerstvem vnitra, byl vládou projednán dne 15. ledna 1958 a následně bylo přijato Usnesení vlády Republiky československé č. 49 o civilní obraně

Republiky československé a současně byla schválena Směrnice o civilní obraně Republiky československé jako příloha tohoto usnesení.

V počátku šedesátých let byl přijat zákon č. 40 Sb., ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky, který nahrazoval zákon č. 131 Sb. z roku 1936 o obraně státu. Přijetím tohoto zákona byla zrušena platnost dosavadního zákona č. 82 Sb. z roku 1935 o ochraně a obraně proti leteckým útokům, ve znění zákona č. 75 Sb. z roku 1938. Rovněž byla zrušena platnost zákona č. 92 Sb. z roku 1951 o branné výchově a zákona č. 82 Sb. z roku 1952 o reorganizaci branné výchovy.

Vzhledem k tomu, že si tehdejší branný a bezpečnostní výbor parlamentu uvědomoval potřebu zapojení široké veřejnosti do příprav civilní obrany, doporučil na konci roku 1969 ministru vnitra ČSSR uzákonění zákona o civilní obraně, na němž by se svými návrhy podílely všechny složky zúčastněné na zabezpečování obrany země. Vzhledem k nepředpokládané časové prodlevě byl z tohoto důvodu připravovaný návrh zákona o civilní obraně předložen k projednání v Radě obrany státu až v roce 1974. Tento návrh zákona obsahoval mimo jiné např.:

- povinnosti občanů při účasti v civilní obraně;
- pravidla pro školení a výcvik občanů v pracovní a mimopracovní době;
- povinnosti investorů na tomto úseku apod.

Návrh tohoto zákona byl ve své době velmi pokrokový a obsahoval ucelený systém práv a povinností jednotlivých subjektů v rámci obrany obyvatelstva.

Část otázek spojených s civilní obranou obyvatelstva byla řešena v zákoně č. 73 Sb. ze dne 27. června 1973 o branné výchově.

Následným převodem civilní obrany z federálního ministerstva vnitra do působnosti federálního ministerstva obrany byly definitivně ukončeny snahy o vymezení civilní obrany samostatným zákonem.

1. 2. 5. Od roku 1976 – 1989

Kromě nadále platných zákonů, přijatých do této doby, byly Radou obrany státu dne 9. prosince 1982 schváleny Směrnice o Civilní obraně Československé socialistické republiky a nabyly účinnosti dne 1. ledna 1983.

1. 2. 6. Od roku 1990 do současné doby³

Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, přijatého v Ženevě dne 8. června 1977 a publikovaného sdělením FMZV č. 168/1991 Sb.;

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů a novelizací;

Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění zákona č. 300/2000 Sb.;

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů;

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů;

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů;

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 153/2000 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a produkty a o změně některých souvisejících zákonů;

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů;

Zákon č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní, ve znění pozdějších předpisů;

---

³ Úplné znění : *Krizové zákony, obnova území, HZS a požární ochrana*. Ladislav Burdek. 2007. aktualiz. vyd. Horní 457/1, 700 30 Ostrava : Sagit, a.s., 2007, s. 2-3 ISBN 27776981.

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky;

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů;

Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů;

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů;

Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů;

Zákon č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území postiženého živelní nebo jinou pohromou a o změně zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů;

Vyhláška č. 75/2001 Sb., kterou se stanoví báňsko – technické podmínky pro zřizování, využití a ochranu důlních děl vybraných pro využití při krizových situacích pro uplatňování preventivních, technických a bezpečnostních opatření a provádění kontrol;

Nařízení vlády č. 463/2000 Sb., o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právníky osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva;

Vyhláška č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému;

Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva;

Vyhláška 498/2000 Sb., o plánování a provádění hospodářských opatření pro krizové stavy;

Vyhláška č. 186/2002 Sb., kterou se stanoví náležitosti přehledu o předběžném odhadu nákladů na obnovu majetku sloužícího k zabezpečení základních funkcí v území postiženém živelní nebo jinou pohromou a vzor pověření osoby pověřené krajem zjišťováním údajů nutných pro zpracování tohoto přehledu.

1. 3. Civilní ochrana/obrana obyvatelstva od roku 1918 – 1938

1. 3. 1. Civilní protiletecká ochrana

Vzhledem ke stále vzrůstajícím obavám obyvatelstva tehdejší Československé republiky⁴ z hrozby vzdušného napadení, vzniklo v roce 1929 z podnětu Ministerstva národní obrany ČSR a za přispění Československého červeného kříže Ústředí obrany obyvatelstva, které si jako náplň svojí činnosti stanovilo přípravu a vzdělávání obyvatelstva pro případ obrany při vzdušném napadení. Nejednalo se o běžnou formu organizace, ale spíše o organizační útvar. Tato organizace byla postavena na principu dobrovolnosti, podle francouzského vzoru tzv. systému, realizovaném tzv. Lavalovou instrukcí pro pasivní obranu. Ústřední obrana obyvatelstva měla pouze řídicí orgány pro koordinaci dobrovolných členů hasičů, Červeného kříže, příp. členů různých tělovýchovných zařízení.

Vzniku a přijetí⁵ **zákona č. 82 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům ze dne 11. dubna 1935** předcházela zejména obava ze stále narůstajícího a sílícího vlivu ze strany nacistického Německa, z jehož politiky se dalo usuzovat, že své politické cíle budou prosazovat všemi dostupnými prostředky, včetně vojenských a dále několikaletá předchozí snaha dobrovolných, veřejně správních organizací a jednotlivců od roku 1929. V té době byla zejména zahraničním tiskem velmi kladně hodnocena jasná struktura tohoto zákona. Rovněž bylo nutné přihlídnout ke skutečnosti, že obdobný zákon byl např. v Německu nebo Francii přijat až v pozdější době, i když v těchto zemích byla tzv. pasivní obrana budována daleko dříve než v ČSR. Samozřejmě nešlo pro tvorbu zákonů brát vzor pouze z jedné země, neboť každý stát musel přizpůsobit zákony mentalitě obyvatelstva a historickým kořenům své země. Důležité však bylo, že v jednotlivých státech obdobné zákony směřovaly k určitému systému. Z počátku se otázkou pasivní ochrany obyvatelstva zabývaly převážně soukromé organizace, ale s postupem doby se ukázala neudržitelnost tohoto způsobu vedení a široká veřejnost požadovala řízení tohoto sektoru státní správou.

---

⁴ Vznik Československé republiky, viz. obrazová příloha č. 1

⁵ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVOŘÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 7-20 ISBN 80-86640-12-4

Základem podle tohoto zákona v ČSR byla obec a obecní úřady vytvářely podmínky pro následnou součinnost soukromých organizací a jednotlivců. Rovněž v té době začíná převládat názor celoplošného pokrytí a kolektivní ochrany obyvatelstva. Ve smyslu tohoto zákona byl zřízen na ministerstvu vnitra Poradní sbor, namísto dosavadního Ústředí obrany obyvatelstva. V obcích byly obdobně zřizovány Místní poradní výbory, které řešily organizaci pasivní obrany na regionální úrovni, jejichž úkolem byla mimo jiné i příprava plánovacích dokumentů, přizpůsobených a upravených místním podmínkám. Zákon dále obsahoval nutnost rozdílného řešení stupně přípravy v jednotlivých územních částech, podle pravděpodobných účinků vzdušného napadení. Také povinnost stavebníků budovat úkryty a zabezpečení ochrannými maskami bylo prováděno diferencovaně. Při posuzování jednotlivých území byla prioritní stanoviska okresních úřadů a vojenské správy v daných oblastech.

Organizace civilní protiletectvé ochrany

Ochranou obyvatelstva bylo v té době pověřeno ministerstvo vnitra, které delegovalo jednotlivé úkoly na nižší součásti orgánů veřejné správy, které měly v náplni své činnosti obdobnou agendu. Ve většině případů se jednalo o okresní, obecní a policejní úřady, které dobře znaly místní poměry. Hlavní zaměření těchto úřadů spočívalo, kromě kontrolních a řídicích činností, hlavně v metodickém vedení a pomoci při plnění úkolů. Tyto úřady při své činnosti využívaly místních poradních sborů, zejména při tvorbě plánů a při zajišťování materiálu k provedení nezbytných ochranných opatření.

Hlavní těžiště organizace civilní protiletectvé ochrany spočívalo na obcích a důležitých soukromých a státních výrobně – hospodářských subjektech.

Výkonné složky civilní protiletectvé ochrany

Výkonné složky se rozdělovaly na svépomocnou službu a službu veřejnou.

- Svépomocná služba obyvatelstva byla určena k likvidaci následků menších účinků leteckých útoků. Tato služba byla organizována podle jednotlivých domů, složených z místních obyvatel, a to vždy velitele a domovní hlídky.
- Veřejná služba se skládala z osmi odborných služeb, jejichž pohotovostní oddíly plnily své úkoly podle předem dané specializace.

Jednalo se o tyto služby: veřejná, pořádková a bezpečnostní, poplachová, požární, samaritánská, asanační, spojovací a zpravodajská, zastírací a zvláštní služba.

V době míru byla příprava obyvatelstva zaměřená především na účast na přednáškách a cvičeních protiletecké ochrany, spočívajících zejména ve zvládnutí manipulace s plynovými maskami, utěsnění oken a dveří, přípravy zatemnění, vybavenost zásobou potravin, pitnou vodou a zdravotnického materiálu.

1. 3. 2. Individuální protichemická ochrana

Individuální ochrana obyvatelstva byla upravena v ust. § 2 a § 3 již zmíněného zákona o ochraně a obraně proti leteckým útokům a jejímž předmětem bylo především zabezpečení obyvatel plynovými maskami. V jednotlivých obcích vydávaly místní nebo státní policejní úřady pokyny všem subjektům, jejichž povinností bylo obstarání plynových masek pro sebe nebo své zaměstnance. Jednalo se především o zařízení, která nepřerušovala svoji činnost ani v době vyhlášení leteckého poplachu a následném vzdušném napadení.

Vládním nařízením č. 83 Sb. ze dne 17. dubna 1935 bylo podrobně stanoveno, kdo si plynovou masku musí pořídit z vlastních zdrojů a komu budou následně tyto náklady z veřejných prostředků uhrazeny. Jednalo se např. o nemajetné osoby, matky samoživitelky apod. Rovněž toto vládní nařízení upravovalo výrobu, zkoušení, prodej, dovoz a vývoz těchto plynových masek. Vzhledem k tomu, že pro tuto činnost bylo zapotřebí koncesované⁶ živnosti, měl stát tuto oblast plně pod svojí kontrolou.

Výroba plynových masek v ČSR byla zahájena v roce 1937. Výběrové řízení na dodavatele plynových masek bylo vypsáno sice již v roce 1933, ale přes komplikované řešení různých otázek, byli koncoví dodavatelé vybráni prakticky až o čtyři roky později.

---

⁶ Koncesovaná živnost může být provozovaná až po udělení zvláštního oprávnění k podnikání – koncese.

1. 3. 3. Kolektivní ochrana

Kolektivní ochrana obyvatelstva byla upravena v zákoně č. 82/1935 Sb. Další podrobnosti byly obsaženy ve stavebním řádu a ve vládním nařízení. Povinnost postarat se o zajištění vhodných úkrytů, byla uložena majitelům nemovitostí pro zaměstnance, kteří se nacházeli v těchto objektech. Při výstavbě nových budov byla v případech, že se výstavby nacházely v kategorizovaném území, uložena stavebníkům povinnost vybudovat úkryty pro budoucí obyvatele těchto nových budov. Majitelé, popř. stavebníci byli následně povinni zajistit následnou údržbu těchto krytů. O veřejné úkryty se staraly obce, které měly rovněž za povinnost zajistit jejich dostatečný počet. V ustanovení výše uvedeného zákona bylo rovněž pamatováno na daňové úlevy, vztahující se na opravy domů, které se vztahovaly k vybudování krytů proti letecké obrany. Pod pojmem úkryt se v té době rozumělo např. jeskyně, podzemní štoly, dále např. úkryty zákopové, štolové, zděné nebo ocelové.

Nutno ale rovněž podotknout, že již v té době byla snaha majitelů nemovitostí a stavebníků, vyhnout se povinnosti budování úkrytů pro obyvatelstvo s cílem minimalizace vynaložených nákladů.

1. 3. 4. Ochrana obyvatelstva v období Protektorátu Čechy a Morava⁷

Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava⁸, vstupuje u nás v účinnost německý zákon č. 827/1935 Sb. Tento zákon se prakticky ve veřejném životě poprvé promítnul do veřejného života po vypuknutí II. světové války 1. září 1939. V té době rovněž vstoupily v účinnost předpisy o zatemnění. Stávající československá civilní protiletecká ochrana byla od roku 1941 začleněna do říšské protiletecké ochrany Luftschutz, řízené Reichsanstalt für Luftschutz v gesci Říšského ministerstva letectví. V rámci velitelství protiletecké ochrany v Praze, byly později vybudovány Luftschutzzentralstellen⁹ Praha, Brno, Plzeň a České Budějovice. Souběžně byla v té době budována na celém území

---

⁷ SIEBER, Jan. *Jmsieber* [online]. 2002- [cit. 2007-10-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.jmsieber.cz/muzeum/index.php?id=1233&lastid=&level=1>>.

⁸ Státní útvar v okleštěných českých zemích okupovaných v letech 1939-1945 nacistickým Německem. Jeho statut, určen dekretem A. Hitlera z 16. 3. 1939 – navenek ponechána autonomie české správy, ve skutečnosti však byla veškerá moc podřízena německé správě v čele s říšským protektorem.

⁹ Ústředny protiletecké ochrany

Čech a Moravy také síť výstrahy. K říšské Luftschutz na německém území byli také často v rámci výpomoci nasazováni čeští středoškoláci.

Civilní protiletectká ochrana se sestávala z několika dalších složek:

- Varovná služba, jejímž úkolem byla aktivizace Luftschutzu v případě nebezpečí náletu.
- Sborny Luftschutz¹⁰ letecké zbraně, jejichž součástí byly zvláštní oddíly, např. zamlžovací.
- Vlastní Luftschutz, která se od března roku 1942 dělila podle důležitosti na I., II. a III. řád. Luftschutz I. řádu byla v Praze, Brně, Plzni, Olomouci a Ostravě, kde byly složky Luftschutzu¹¹ vojensky organizované, uniformované a speciálně vycvičené. V II. řádu byla zařazena okresní česká města a ve III. řádu ostatní obce.

V rámci Luftschutzu byla rovněž zajišťována výstavba pozorovaten a protiletectkých krytů. Ve venkovských oblastech byl ve většině případů velitelem stráže Luftschutzu starosta.

Obyvatelstvo jednotlivých domů tvořilo tzv. svépomoc. Jejich úkolem bylo provedení takových úprav, aby v případě leteckého útoku byl zajištěn např. úkryt v domě, mohlo být provedeno včasné zatemnění oken apod. Na území Prahy bylo v době války vytvořeno několik družstev, jejichž výcvik prováděly k tomu určené policejní složky.

V domech s větší koncentrací obyvatel a velkou frekvencí osob, např. banky, kina, hotely apod., byly zřizovány rozšířené svépomoci. Vedoucí těchto objektů byli za tímto účelem speciálně školeni v Praze a Brně.

Závodní protiletectké ochrany se nazývaly Werkluftschutz. Tyto složky zajišťovaly ochranu zvláště určeným podnikům, které byly důležité pro válečné hospodářství. V těchto podnicích byly rovněž vytvořeny pohotovostní úkryty a mobilní pozorovatelné pro případ leteckého útoku.

---

¹⁰ Uniforma sborů Luftschutz, viz. obrazová příloha č. 2

¹¹ Dobové plakáty Luftschutz, viz. obrazová příloha č. 3

V Luftschutz byly zařazeny další složky jako hasičské, protiplynové a asanační služba, která zabraňovala vzniku požárů při leteckých útocích, prováděla hasební práce a ochranu osob a zvířat před bojovými látkami. V hlavním městě Praha byl do této služby zapojen celý hasičský sbor, který plnil úlohu hlavní velitelské složky hasičské služby. Další složkou protiletecké obrany byla obnovovací služba. Tato ženíjní složka Luftschutz odstraňovala nevybuchlé pumy, prováděla vyprošťovací práce zasypaných a prováděla likvidaci stavebních škod. Luftschutz – Sanitätsdienst byla sanitní služba, poskytující službu zraněným a veterinární službu. K protiletecké ochraně lze rovněž zařadit i Technische Nothilfe (technická nouzová pomoc), která byla polovojenskou organizací, do níž byli v rámci totálního nasazení odváděni i mladí lidé z Českých zemí.

V případě nebezpečí náletu byly vyhlašovány čtyři druhy akustických signálů:¹²

- Veřejná protiletecká výstraha – vyhlašovala se v případě, kdy se nepřátelská letadla dostala do varovné oblasti. Tímto signálem se aktivizovala protiletecká obrana.
- Letecký poplach¹³ – označoval bezprostřední letecký útok, kdy po jeho vyhlášení musel každý vyhledat protiletecký kryt.
- Předběžné návěstí o skončení leteckého poplachu – vyhlašovalo se v okamžiku, kdy hlavní část letadel odlétla, ale bylo zde nebezpečí výskytu jednotlivých strojů.
- Konec leteckého poplachu – vyhlašoval se v případě, když se již ve varovném území nevyskytovala žádná nepřátelská letadla.

Protiletecká ochrana vyžadovala s postupem války stále větší množství financí. V roce 1939 činily její výdaje 2,660.574,- korun, následně v roce 1943 se jednalo o částku 29,715.418,- korun a v roce 1944 se finanční částka poskytovaná pro tyto účely vyšplhala až do výše 51,379.602,- korun.

---

¹² Elektrická siréna, viz. obrazová příloha č. 4

¹³ Orientační mapa pro hlášení, viz. obrazová příloha č. 5

1. 4. Civilní ochrana/obrana obyvatelstva v období od roku 1945 – 1989

1. 4. 1. Ochrana obyvatelstva před leteckými útoky v letech 1945 – 1951

Po skončení druhé světové války měla Československá republika před sebou budoucnost svobodného, stabilního a ekonomicky se rozvíjejícího státu. Na základě výsledků druhé světové války se změnilo strategické rozdělení světa a Československo v té době stouplo na mezinárodním významu a zcela jednoznačně došlo k jeho posílení vůči ostatním státům. Rovněž se díky spojeneckým smlouvám se sousedními státy upevňovalo jeho mezinárodní postavení. Po skončení války přetrvávala vzájemná vojenská spolupráce vítězných mocností.

Období v rozmezí let 1945 – 1951 můžeme rozdělit na dvě části:

- Od května 1945 do března 1948.

V této době, kdy v nastalé euforii ukončení druhé světové války, si veřejnost nepřipouštěla možnost dalšího vojenského konfliktu, nebyla ochrana obyvatelstva věnována větší pozornost. Na základě usnesení vlády z 27. listopadu 1945 a ve smyslu směrnic, které z tohoto usnesení vycházely pro likvidaci zařízení a materiálu protiletecké ochrany, vydaných ministerstvem vnitra, začala od roku 1946 probíhat na území tehdejšího Československa likvidace protiletecké ochrany. Jednalo se o organizované odstraňování staveb, nábytku a ostatních zbytků původního zařízení. Za likvidaci těchto prostředků plně odpovídalo ministerstvo vnitra.

Ovšem tento optimismus na poválečný vývoj Československa nebyl sdílen Československou armádou. I když po druhé světové válce Československu prakticky nehrozilo nebezpečí vojenského konfliktu, československá armáda posilovala a po nějaké době byla její síla větší než před rokem 1938. Proto je zarážející skutečnost, že armáda posilovala, neboť nebezpečí vojenského konfliktu potencionálně předpokládala, ale na úseku civilní ochrany se žádné přípravy v té době nekonaly, ba právě naopak. Toto vyplývalo především z rozlišné koncepce ministerstva národní obrany a ministerstva vnitra v nejednotném plánování obranných opatření.

Na základě výše uvedených skutečností vyplývá, že Československá protiletecká ochrana v roce 1947 neposkytovala obyvatelům ani základní zabezpečení před vzdušným napadením země.

- **Od dubna 1948 do července 1951.**

V této době končí veškeré likvidační práce na úseku protiletecké obrany a dochází k prvním opatření k jejímu obnovování. Tato změna v přístupu vedení státu se dá vyvodit z nastalé změny zahraniční politické situace a zaujatí postavení Československa v následném politickém západo východním rozdělení světa. K tomuto přispěla i stoupající intenzita studené války mezi oběma světy. Počátek této změny je datován k 1. dubnu 1948, kdy sloučením agendy požární bezpečnosti bývalého oddělení III/3, agendy protiletecké ochrany bývalého oddělení III/5 a agendy Stráže obrany státu bývalého oddělení III, byla zřízena civilní ochrana (dále jen CO), kterou řídilo III/2 oddělení ministerstva vnitra. Rovněž k datu 1. července 1948, v souladu se směrnicí s prozatímní organizací protiletecké ochrany, byla zřízena stálá místní velitelství protiletecké ochrany v Českých Budějovicích, Hradci králové, Kladně, Liberci, Mostě, Mladé Boleslavi, Pardubicích, Plzni, Teplicích, Ústí nad Labem, Brně, Olomouci, Prostějově, Zlíně a Ostravě. Tato velitelství byla součástí místních národních výborů. Jejich úkolem bylo zajišťování veškerých přípravných opatření k ochraně obyvatelstva proti leteckým útokům. Rovněž ministerstvo vnitra doporučilo zástupci vnitra v Bratislavě zřídit místní velitelství v Bratislavě a Košicích a dále pak krajská velitelství v Bratislavě, Košicích, Ružomberoku a Zvolenu.

Civilní protiletecká ochrana se dále dovytvářela, v rámci čehož bylo zřízeno 19 krajských inspektorátů civilní ochrany, 19 místních velitelství civilní ochrany a 239 okresních inspektorátů civilní ochrany. Na podzim roku 1948 byla organizační struktura doplněna ještě výzkumnou základnou, a to konkrétně Technickým a výzkumným ústavem protiletecké ochrany, který byl za finančního přispění ministerstva vnitra a dalších resortů vytvořen ministerstvem školství při Vysoké škole architektury a pozemního stavitelství. Tento ústav se zabýval studiem v oboru požární bezpečnosti a rovněž na tomto úseku prováděl výzkumné práce. Dále byly vytvořeny krajské učiliště civilní ochrany při každém krajském inspektorátu.

Od září roku 1948 začaly probíhat tříměsíční kurzy, jejichž absolventi byli zařazeni na krajská, okresní a místní velitelství jako krajští a okresní inspektoři, popř. velitelé krajských učilišť a místní velitelé civilní ochrany měst I. a II. řádu.

V organizační struktuře civilní ochrany bylo začleněno 5 výcvikových praporů. Tyto vznikly na přelomu roku 1948 – 1949 jako výcviková střediska, ve kterých se po likvidaci Finanční stráže připravovalo po dobu pěti měsíců zhruba 180 příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Finanční stráže v oblasti chemické, spojovací a ženijní připravenosti. Výsledkem této přípravy bylo vyškolení instruktorů z těchto složek, kteří by zastávali školící úlohu v budoucích jednotkách civilní ochrany. Celkem bylo tímto způsobem vyškoleny 500 příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Finanční stráže.

Po vyhodnocení všech dosavadních opatření byl stanoven závěr, že každý desátý občan Československa, byl v té době zapojen do protiletectvé ochrany. Jednalo se zhruba o 1.500.000 osob.

V rámci provedené reorganizace ministerstva vnitra byla od roku 1949 agenda civilní ochrany převedena ze zrušeného oddělení III/2 na odbor BC, oddělení VB/3, kde bylo zřízeno pododdělení, nazvané VB/3-CO¹⁴, které se skládalo ze tří referátů a dvou pracovišť. Jednalo se o:

- personalistika, hospodářsko – právní vztahy, studijní otázky;
- protiletectvé ochrana;
- požární ochrana;
- ústřední učiliště;
- kancelář.

Toto pododdělení mělo 42 pracovníků.

Rovněž se od roku 1949 hlavními pilíři výstavby civilní ochrany staly národní výbory a jejich organizace.

1. 4. 2. Civilní obrana v období 1951 – 1957¹⁵

Vládním usnesením o civilní obraně ze dne 13. července 1951 byla dána legální podpora pro postupnou organizační, personální a materiální výstavbu systému civilní obrany. Tato opatření byla zaměřena jen na velká města a nejdůležitější závody

---

¹⁴ Správa národní bezpečnosti

¹⁵ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVORÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 29-30 ISBN 80-86640-12-4

v Československu. Hlavní význam spočíval v tom, že napadená místa v případě útoku konvenčními zbraněmi měla být soběstačná v likvidaci následků těchto případných útoků. Řízení obrany bylo decentralizováno a jednotlivé plány civilní obrany měst a objektů nebyly podřízeny jednotnému územnímu operačnímu účelu.

V srpnu roku 1951 byl v ministerstvu vnitra zřízen Ústřední odbor civilní obrany, který byl přímo podřízen ministrovi vnitra. Rovněž na Slovensku byl v té době ustanoven z pověření ministerstva vnitra Odbor civilní obrany. Po odborné a operativní stránce podléhal tento Odbor civilní obrany pověřenectva vnitra Ústřednímu odboru civilní obrany ministerstva vnitra a byl jím po této linii také řízen. V roce 1953 byl Ústřední odbor civilní obrany reorganizován na Správu civilní obrany ministerstva vnitra. V jednotlivých krajích byly ustanoveny oddělení civilní obrany krajských národních výborů, ve větších městech byly zřízeny štáby civilní obrany měst a v méně důležitých okresech inspektoráty civilní obrany. Do územních řídicích orgánů civilní obrany byly na určené funkce, zejména řídicí a vedoucí, zařazováni vojáci z povolání a ostatní místa byla zpravidla obsazována občanskými zaměstnanci. Tyto územní orgány byly podřízeny předsedovi národního výboru, který zastával rovněž funkci územního velitele civilní obrany. V důležitých závodech a ostatních zařízeních, které měly velký hospodářský význam, byly ustavovány řídicí pracoviště štábů civilní obrany.

S ohledem na vypjaté vztahy během studené války, bylo nutné zajištění řádné a průběžné připravenosti personálu, na včasnou a kvalitní reakci v případě ohrožení. V rámci prvních organizačních opatření byly zřízeny kurzy civilní obrany v Praze a Bratislavě. Souběžně s těmito kurzy vznikla i poddůstojnická škola. V Praze zahájil svoji činnost kurz civilní obrany v roce 1952 v trvání tří měsíců. Kurz byl určen náčelníkům civilní obrany krajů, štábů civilní obrany velkých a významných měst a pro některé další vedoucí pracovníky těchto institucí. S postupem doby byli v těchto kurzech školeni i další příslušníci územních štábů civilní obrany a rovněž i ostatní pracovníci civilní obrany z rezortu. Z počátku se tato zařízení určená pro pořádání kurzů civilní obrany potýkala s nedostatkem učebních pomůcek, literatury a kvalitních lektorů. Tato situace se však s postupem doby zlepšovala a rovněž se začalo s vydáváním odborné literatury a předpisů týkajících se civilní obrany.

Velká absence příslušníků jednotek civilní obrany na účasti školení a výcviku byla v té době velkým problémem, neboť nebyla stále vyjasněná otázka dobrovolnosti či povinnosti účasti na těchto výcvikově informativních schůzích. V této otázce bylo k přístupu příslušníků civilní obrany k těmto školícím schůzím přistupováno v rámci jednotlivých oblastí různorodě. Částečné vyjasnění a stanovení pravidel přineslo až usnesení vlády ČSR ze dne 15. 1. 1958 č. 49 o civilní obraně, které v článku 9, odstavec 2 stanovilo provádět výcvik a školení pracovníků pro účely civilní obrany zpravidla mimo pracovní dobu.

1. 4. 3. Ochrana obyvatelstva a národního hospodářství¹⁶

Jelikož hlavní náplní civilní obrany v tomto období bylo vytváření opatření proti účinkům vzdušného napadení, bylo hlavní úsilí vyvíjeno v těchto oblastech:

- vyrozumění a varování;
- individuální protichemická ochrana;
- kolektivní ochrana.

Vyrozumění a varování

Vyrozumění obyvatelstva bylo prováděno v osídlených oblastech, závodech a výrobních podnicích. Vzhledem k tomu, že se stále zvyšovala technologie zbraní, bylo nutné rovněž varování obyvatelstva přizpůsobit tomuto růstu. Proto byl kladen velký důraz na rychlost a včasnost vyrozumění. Bohužel v té době nebylo dostatečné množství pokrytí sirén v jednotlivých městech a jednotné ovládání řízené z centra v té době neexistovalo. Jakmile štáby civilní obrany měst po svém ustanovení převzaly do své působnosti poplachové sirény, byla spojovací službě civilní obrany uložena povinnost vytvoření poplachového systému. Ovládání sirén bylo postupně soustředěno do velitelských stanovišť štábů civilní obrany měst a tam kde nebyla, tak na pracoviště s nepřetržitou službou. Většinou se jednalo o stanoviště Sboru národní bezpečnosti. Velký význam v této oblasti představoval městský rozhlas, jakožto prostředek určený ke sdělování informací nejširší veřejnosti. Na tomto úseku bylo docíleno toho, že

---

¹⁶ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVORÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003., s. 41-44 ISBN 80-86640-12-4

modulační linky městského rozhlasu byly svedeny na velitelská stanoviště štábů civilní obrany měst.

Varování obyvatelstva před nebezpečím vzdušného napadení bylo založeno na principu, že o vyhlášení signálu „Vzdušný poplach“ pro které město, okres nebo kraj, rozhodne orgán protiletectké obrany státního území na základě vyhodnocení vzdušné situace a vlastní varování obyvatelstva bylo záležitostí územních velitelů civilní obrany a jejich štábů.

V této době byly stanoveny jednotlivé druhy situací a signálů civilní obrany. Jednalo se o:

- situace ohrožení;
- příprava;
- letecký poplach;
- nenadálý letecký poplach;
- chemický poplach;
- požární poplach.

Individuální protichemická ochrana

V rámci individuální protichemické ochrany bylo v té době disponováno pouze s ochrannými maskami tzv. „volkmasky“ z období protektorátu, které byly ve výstroji bývalého Luftschutzu. Proto bylo nutné urychlit vývoj zcela nových typů těchto ochranných prostředků a zahájit výrobu ochranných masek typu CO-1¹⁷ pro obyvatelstvo a osazenstvo závodů a dále výrobu dětských ochranných vaků DV-52 a dětských ochranných kazajek DK-52.

Tyto vyrobené prostředky byly následně uskladněny, ale s tímto krokem vznikly následné problémy s jejich další údržbou.

Kolektivní ochrana

Hlavním úkolem kolektivní ochrany obyvatelstva bylo v případě ohrožení státního území zajištění ukrytí obyvatelstva, osazenstva závodů a škol.

---

¹⁷ Ochranná maska typu CO-1, viz. obrazová příloha č. 6

Za tímto účelem bylo přistoupeno k budování těchto krytů a to zejména opravami stávajících krytů z II. světové války a přizpůsobování vhodných sklepních prostor obytných budov. Ve městech II. a III. kategorie byly stálé úkryty budovány jen v omezeném rozsahu a spíše bylo využíváno stávajících objektů a jejich přizpůsobení k využití ochrany obyvatelstva v případě ohrožení. Vzhledem k tomu, že v té době probíhalo budování těchto krytů ve velkém spěchu, nebyla stanovena jednotná koncepce, byla nedostatečná projektová připravenost a rovněž byl nedostatek technologických zařízení. Na základě toho byla nízká kvalita těchto staveb, značná časová prodleva a nedostatečná vybavenost těchto krytů. Při všech snahách se ale nepodařilo tyto nedostatky odstranit a tak ke konci roku 1956 bylo s využitím úkrytů z doby II. světové války ve městech I. kategorie zabezpečeno pouze 3,1 %, ve městech II. kategorie na 4 % a ve městech III. kategorie na 2 % obyvatelstva.

1. 4. 4. Příprava na řízení civilní obrany v období války¹⁸

Souběžně s civilní obranou obyvatelstva byly zahájeny přípravy k zabezpečení výkonu funkce řídicích orgánů civilní obrany v době války. Jedinou složkou, která v té době měla propracované představy o své řídicí činnosti v případě vypuknutí války, byla v té době armáda. Jiné složky na takovou to alternativu nebyly připraveny. V souladu s názory na vedení možné války za použití pouze konvenčních zbraní, spočívalo těžiště řídicí činnosti civilní obrany na štábech civilní obrany měst. V rámci příprav byl kladen důraz zejména na:

- výstavbu velitelských stanovišť;
- budování pozorovatelů;
- zabezpečení spojení, nasazení dostupných sil a prostředků civilní obrany a provádění prvořadých ochranných a likvidačních prací;
- zpracování příslušných operačních plánů.

---

¹⁸ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVORÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 46-49 ISBN 80-86640-12-4

Při výstavbě velitelských stanovišť byl kladen důraz především na jejich odolnost proti leteckým trhavým pumám a dále, aby stavba byla co nejbližší mírovému pracovišti štábu civilní obrany.

S výstavbou velitelských stanovišť štábů civilní obrany měst pochopitelně souvisela i výstavba pozorovaten, prostřednictvím kterých by štáb civilní obrany města v průběhu války získával základní údaje o situaci ve městě v průběhu jeho nepřátelského napadení a po jeho ukončení jako podklad pro přijetí příslušných závazných rozhodnutí. Zcela na místě byl požadavek budování pozorovaten mimo místa, která by se pro svůj strategický význam mohla stát terčem nepřátelského útoku.

Spojení v civilní obraně bylo založeno na zásadě, že je potřeba využívat všech stávajících dostupných spojovacích zařízení a prostředků, přičemž je některé nutno přizpůsobit potřebám civilní obrany. Dále bylo určeno, že linkové spojení je v civilní obraně primárním, zatímco rádiové spojení má úlohu sekundárního spojení. Možnosti zabezpečovat spojení v civilní obraně prostřednictvím veřejné telefonní sítě byly v té době celkem bez problémů, neboť otázky řízení státu a národního hospodářství za války ještě nebyly propracovány, a tak nároky jednotlivých složek na zabezpečení spojení byly minimální.

Nasazení sil a prostředků civilní obrany bylo plánováno především na základě předpokladu, že po vypuknutí války se podaří provést všechna opatření k ochraně obyvatelstva a národního hospodářství včas, a že jednotky, útvary a řídicí orgány jednotlivých měst dosáhnou plné pohotovosti dříve, než dojde k prvním útokům. S nečekaným napadením se v té době nepočítalo.

Záchranné a prvořadé likvidační práce byly postaveny na zásadě, že na prvním místě je učinit veškerá opatření pro záchranu životů lidí a ochranu zdraví. Proto prvořadým úkolem bylo vyprošťování lidí ze zavalených úkrytů, aby bylo zabráněno co největšímu riziku udušení. Souběžně s těmito pracemi měla být poskytována první pomoc zraněným a zajištěn jejich přesun do zdravotnických zařízení.

V této době začínají vznikat na jednotlivých stupních řízení civilní obrany grafické plány a písemnosti, obsahující stav jednotlivých oblastí, měst, objektů, infrastruktury a rozmístění úkrytů. Další část dokumentů tvořily plány, které svým obsahem vykazovaly znaky operačních plánů. Jednalo se především o spojovací plán, plán vyrozumění, plán

pozorování a průzkumu, plán zatemnění a plán maskování. Za účelem ujednotit přechod civilní obrany z mírového stavu do stavu po vyhlášení signálu „Situace ohrožení“, byl postupně vypracován „Plán rozvinutí sil a prostředků civilní obrany“. Tento plán zahrnoval veškerou činnost, kterou měly řídicí orgány i výkonné složky civilní obrany provést v případě válečného nebezpečí.

1. 4. 5. Civilní obrana v období 1958 – 1975

Stupňující se hrozba zbraní hromadného ničení přivedla do civilní obrany takové kvalitativní změny, že dosavadní platné Nařízení o základních úkolech a povinnostech civilní obrany na území ČSR z roku 1951 již nebylo dostačující, neboť nemohlo nadále plnit funkci právní normy, dávající dostatečný prostor pro další rozvoj civilní obrany v tehdejším Československu.

¹⁹V této souvislosti se opět dostala do popředí otázka samostatného zákona o civilní obraně, neboť zásadní legislativní vymezení civilní obrany v té době „de facto“ neexistovalo a opatření, které vyplývalo ze zákona z první republiky, nebylo možné v praxi uskutečňovat, přestože jejich platnost nadále trvala. Vzhledem k této skutečnosti bylo nakonec vládou přijato Usnesení vlády Republiky československé č. 49 o civilní obraně Republiky československé a současně vláda schválila Směrnice o civilní obraně Republiky československé jako přílohu tohoto usnesení.

Toto nové vládní usnesení a jeho příloha v podstatě nic neměnily na základních principech, podle nichž byla až dosud organizována civilní obrana v Československu. Nadále byla zachována zásada, že řízení civilní obrany přísluší ministru vnitra, že páteří organizační struktury jsou národní výbory, jejichž předsedové jsou veliteli civilní obrany v obvodu působnosti těchto národních výborů, a že vedoucí funkcionáři rezortních orgánů jsou veliteli civilní obrany ve své působnosti a zodpovídají za opatření civilní obrany ve složkách, které jim jsou podřízeny. Nově však byla vytvořena řada úkolů a opatření, která vyplývala pro civilní obranu ve vztahu k jejím nositelům, což bylo důležité pro právě probíhající reformu civilní obrany na opatření k ochraně

---

¹⁹ŠILHÁNEK, Bohumil, DVOŘÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 55-57 ISBN 80-86640-12-4

před zbraněmi hromadného ničení. Toto vládní usnesení mělo platnost až do roku 1982 a do té doby mu byl přikládán velký význam.

Zpočátku šedesátých let byl přijat **zákon č. 40 Sb., ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky**, který nahrazoval zákon č. 131 Sb. z roku 1936 o obraně státu. Přijetím tohoto zákona byla rovněž zrušena platnost zákona č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům, ve znění zákona č. 75/1938 Sb. jehož platnost byla 26 roků. Zároveň byla zrušena platnost zákona č. 92/1951 Sb., o branné výchově a zákona č. 82/1952 Sb., o reorganizaci branné výchovy.

Vzhledem k tomu, že si společnost začala uvědomovat, že úkoly civilní obrany vyžadují především zapojení občanů v co nejširším měřítku, doporučil branný a bezpečnostní výbor tehdejšího parlamentu koncem roku 1969 ministru vnitra ČSSR uzákonění civilní obrany. Na základě toho bylo přikročeno ke zpracování návrhu zásad zákona o civilní obraně, na němž se svými návrhy, doporučeními a stanovisky podílely všechny složky zúčastněné na zabezpečování obrany země.

Vzhledem k pokračující normalizaci a snahou podřídit i civilní obranu v určitých fázích její činnosti tehdejšímu společnému velení ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy, přijala **Rada obrany státu dne 19. června roku 1975 usnesení, aby civilní obrana byla k 1. lednu 1976 převedena z podřízenosti federálního ministerstva vnitra do podřízenosti ministerstva národní obrany**. Absurdita tohoto rozhodnutí spočívala především ve skutečnosti, že základní prvky výstavby civilní obrany tvořily národní výbory všech stupňů na území celého státu a ty byly řízeny civilněprávními úseky ministerstev vnitra obou republik. **Tímto převodem civilní obrany k federálnímu ministerstvu národní obrany definitivně skončila snaha o vyčlenění civilní obrany samostatným zákonem, o jehož přijetí se v rozmezí šedesátých a sedmdesátých let reálně uvažovalo.**

1. 4. 6. Ukrytí obyvatelstva

Roku 1962 byla stanovena koncepce ochrany obyvatelstva a národního hospodářství, ve které bylo stanoveno zřizování úkrytů pro obyvatele s přiměřenou odolností na celém území státu, jako doplněk hlavního způsobu ochrany obyvatelstva před použitím zbraní hromadného ničení. V té době vycházel plán ukrytí obyvatelstva z případu očekávaného

vzdušného napadení. Opět se nepočítalo s nenadálým a nečekaným nepřátelským útokem, ale bylo předpokládáno, že by se mezinárodní politická situace postupně vyostřila tak, že by bylo možné vysledovat nebezpečí případného útoku a na ten se včas připravit.

V souladu se stanovenými zásadami k provedení evakuace se plánovalo ukrytí obyvatelstva měst a osazenstva závodů podle následujících pravidel:

- ve městech, ve kterých se počítá s evakuací, výstavbu úkrytů neprovádět (s výjimkou provozů, které nepřerušují svoji činnost ani v době války) a pouze dokončit zhotovení stávajících úkrytů;
- v ostatních kategorizovaných městech a objektech, kde je ukrytí jediným způsobem ochrany, provést zphotovení všech stávajících úkrytů a realizovat výstavbu stálých úkrytů;
- ve všech ostatních městech plánovat pouze budování úkrytů jednoduchého a polního typu;
- budování úkrytů v rámci bytové výstavby a občanské vybavenosti neprovádět, pouze s výjimkou, kdy to bude na základě individuálního posouzení z hlediska ochrany obyvatelstva i hospodárnosti účelné.

Z vyhodnocení účinků zbraní hromadného ničení na obyvatelstvo byly vyvozeny základní požadavky na jeho ukrytí:

- pro vlastní ukrytí a vybudování úkrytů musí být připraveny reálné plány, obsahující kalkulaci počtu úkrytů, ukryvaných, způsob budování úkrytů a jejich obsazování;
- úkryty pro osoby v kategorizovaných prostorách, které nepodléhají evakuaci, musí být odolné proti všem účinkům jaderných zbraní;
- úkryty v ostatních, především evakuačních prostorách, musí zabezpečovat ochranu především před účinky radioaktivního zamoření.

Druhy úkrytů:

Stálé úkryty²⁰ – jednalo se o zapuštěné stavby odolné proti tlaku, které byly charakterizované přetlakem a podle toho také dělené do tříd odolnosti, budované v kategorizovaných prostorách investičním způsobem jako dvojúčelové, ve zvláštních případech i jednoúčelové stavby, které poskytovaly ochranu také proti pronikavé radiaci, bojovým otravným a biologickým látkám.

Úkryty jednoduchého typu – tyto úkryty byly zřizovány za branné pohotovosti státu různými úpravami sklepních prostor popř. jiných vhodných podzemních míst, které mohly poskytnout ochranu proti účinkům tlaku. Předmětem těchto úprav bylo například vyztužení stropů, aby unesly váhu trosek při zřícení budovy, utěsnění všech otvorů a osazení protitlakových prvků (dveře, poklopy). V případě opatření improvizovaným filtroventilačním zařízením mohly tyto úkryty poskytnout ochranu osob i více než 1 den od napadení a chránit tak ukryvané osoby před radioaktivním zamořením.

Polní úkryty – polní úkryty byly budované mimo kategorizované prostory na volných prostranstvích, kde nehrozilo jejich zavalení v případě zřícení budov, chránících proti účinkům tlakové vlny.

Ochranné a krytové prostory – byly určeny k rychlému a pouze dočasnému ukrytí osob a poskytovaly pouze ochranu před radioaktivním zamořením. Tyto provizorní kryty byly zřizovány ve snadno dosažitelných prostorách.

V této souvislosti je nutné se rovněž zmínit o **pražském metru**, jehož podzemní prostory byly dvojúčelově využity právě jak pro běžný provoz, tak pro poskytnutí ochrany obyvatelstva v případě nepřátelského napadení státu. Tato myšlenka vzešla již z II. světové války, kdy byly právě tyto podpovrchové tunely hojně využívány při ochraně osob v době leteckých útoků. Jelikož usnesení tehdejších vlád ČSSR z roku 1967 o výstavbě pražského metra neobsahovalo ustanovení o jeho přizpůsobení účelům ochrany obyvatelstva, bylo toto částečně napraveno na podzim roku 1968, kdy vláda ČSSR svým usnesením č. 404 doporučila primátorovi hlavního města Prahy zabezpečit zpracování studie o možnosti využití podzemních částí tras metra pro účely civilní obrany. Od samého začátku byl kladen důraz na to, aby tento vytvářený ochranný

---

²⁰ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVORÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 64 ISBN 80-86640-12-4

system metra byl součástí celkové koncepce ochrany obyvatelstva Prahy a byl vhodně začleněn do plánů ukrytí. Celkovou konečnou koncepci využití pražského metra pro účely civilní obrany schválila Rada obrany státu svým usnesením z 22. dubna 1971.

Hlavní prioritou využití metra spočívala pro účely ukrytí před účinky radiace, proti účinkům dosud známých bojových látek, biologických bojových prostředků, proti tepelným účinkům a zaplavení vodou. K dalším ochranným vlastnostem metra patřila dále možnost využití jeho tras pro evakuaci obyvatelstva z centrální části do okrajových částí města a zde poté další využití evakuačních tras.

Samozřejmě bylo nutné dále řešit otázku udržení provozuschopnosti metra tak, aby bylo možné okamžité zprovoznění a spuštění tohoto ochranného prvku civilní obrany v případě nepřátelského útoku.

V současné době je ochranný systém metra²¹ (dále jen OSM) komplex prostor a zařízení ve stanicích a tunelech metra i mimo ně, které slouží k ukrytí a evakuaci obyvatel Prahy při mimořádných událostech. Do OSM²² patří stanice s veškerým technologickým zázemím bez vestibulů, které vedou těsně pod povrchem nebo jsou na úrovni terénu a nemají proto dostatečnou tlakovou a radiační odolnost a dále pak ražené traťové tunely. V okrajových částech Prahy, kde je použita metoda hloubených stanic a traťových tunelů (trasa 2C, stanice Dejvická, stanice Smíchovské nádraží atd.), je odolnost proti tlakové vlně nižší. K OSM patří mimo tyto prostory i některé netypické, jako jsou podzemní garáže u stanice Dejvická a garáže u stanice Vltavská. Do OSM nepatří celá trasa 1C, která se začala budovat podle původních projektů jako podzemní tramvaj. Dále pak do OSM nepatří všechny povrchové a nadzemní části metra (stanice Lužiny, Hůrka, Luka, Stodůlky a Zličín, dále pak stanice Rajská zahrada a Černý most).

Ochranný systém metra chrání ukryvané osoby před následky použití zbraní hromadného ničení včetně atomové bomby, ale i radiace v případě havárie jaderné elektrárny, následky chemického zamoření při haváriích v průmyslových závodech a v neposlední řadě před záplavami a přívalovou vlnou, která vznikne protržením vltavské kaskády. Dále se OSM dá využít k evakuaci obyvatel ze zamořených částí města.

---

²¹ KONVIČKA, Vladislav. hornictvi.[online].2008 , [cit. 22.11.2009]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.hornictvi.info/podzemi/mestpod/metro/06.htm>>

²² Ochranný systém pražského metra, viz. obrazová příloha č. 7

Jako ochrana proti účinkům tlakové vlny, která vzniká při jakémkoli výbuchu, se používají tlakovoplynotěsné uzávěry ve všech vstupech, traťových tunelech i technologických šachtách. Ochranný systém metra je rozdělen do ochranných úseků, které mají velikost dvou až tří stanic. Tyto ochranné úseky se dají mezi sebou tlakově a plynotěsně oddělit tak, že když dojde k porušení jednoho ochranného úseku, sousední ochranný úsek zůstává funkční. Zároveň jsou vybudovány obchozy traťových uzávěrů, které oddělují jednotlivé ochranné úseky. Těmito obchozy lze převádět ukryvané z jednoho ochranného úseku do druhého, bez narušení tlakové odolnosti předělu.

Proti průniku škodlivin ze zamořeného vnějšího prostředí se používají tlakovoplynotěsné uzávěry ve všech vstupech traťových tunelů i technologických šachet, přičemž je zabezpečena dodávka nezávadného vzduchu ze speciálních filtroventilačních centrálních zařízení, která jsou pro tento účel speciálně přizpůsobena.

Proti průniku vody se používají tlakovoplynotěsné uzávěry ve všech vstupech traťových tunelů i technologických šachet a čerpadla k odčerpávání průsakové vody.

Dodávka důležitých médií pro OSM je zabezpečena ze speciálních chráněných objektů tzv. technických center (dále jen TC), která jsou umístěna mimo trasy metra. V současné době to jsou:

- TC1 trasa A levobřežní část - dodávka el. energie, vzduchu, vody - úpravna ;
- TC2 trasa A pravobřežní část - dodávka vzduchu;
- TC3 trasa B pravobřežní část - dodávka el. energie, vzduchu;
- TC4 trasa B levobřežní část - mělo být, ale nebylo vystavěno;
- AC1 trasa 2C - dodávka el. energie, vzduchu, vody – přivaděč.

CD OSM je centrální dispečink, který nedodává do OSM žádná média, ale je tam svedena signalizace stavu a činnosti jednotlivých důležitých zařízení OSM na všech trasách. Z tohoto pracoviště se zařízení nedá přímo dálkově ovládat - slouží k velitelskému řízení celého OSM. V tomto chráněném pracovišti jsou i dispečinky ostatních služeb DSM metra.

Elektrická energie - dodávka je zabezpečena pomocí dieselagregátů, které dodávají elektrickou energii přímo do páteřního 22kV rozvodu metra.

Vzduch - dodávka je zabezpečena z filtroventilačních centrál, kde se provádí filtrace a odmoření vzduchu. Vzduch se dodává do trasy s přetlakem tak, aby případnými netěsnostmi v trase nedošlo k průniku škodlivin do chráněného prostoru.

Voda - dodávku vody zabezpečuje úpravna vody, kde se mimo běžnou úpravu vody používají ještě speciální zařízení na snížení případné radioaktivity (v prostorách metra ani na TC nejsou žádné rezervoáry pitné ani užitkové vody). Pitná voda je rozvedena do stanic a tunelů metra, kde jsou po určitých vzdálenostech instalovány tzv. pítka.

Ošetření osob - na stanicích jsou v technologické části vyhrazeny prostory, které po přechodu na OSM slouží jako ošetřovny a sklady léků. Materiál a vybavení se zaváží až v době přípravných prací na provoz OSM. Nemocnice - lépe řečeno vyhrazený prostor pro nemocné je zřizován ve vlcích metra odstavených ve stanicích.

Potraviny - na stanicích jsou v technologické části vyhrazeny prostory, které po přechodu na OSM slouží jako sklady a výdejny potravin. Materiál a vybavení se zaváží až v době přípravných prací na provoz OSM.

Hygienická zařízení - ve stanicích se využívá rozšířených služebních hygienických zařízení a v tunelech jsou to speciální hygienická zařízení, která jsou umístěna v tunelových spojkách v mezistaničních úsecích. Fekální vody se odvádějí do jímek a jsou odčerpávány čerpadly do povrchové kanalizace.

Márnice - prostory pro ukládání mrtvých jsou většinou ve slepých technologických štolách, které vzniknou při ražení stanic a tunelů metra a jsou od ostatních částí OSM odděleny plynotěsnými uzávěry s přestupní komorou.

Ovládání zařízení OSM - signalizace stavu a ovládání veškerých zařízení OSM je tříступňové, a to místní ovládání z rozvaděče přímo u zařízení, dálkové ovládání ze staničního řídicího pracoviště a dálkové ovládání z trasových řídicích pracovišť.

Na centrálním řídicím pracovišti OSM (CŘP) je vyvedena z tras pouze signalizace stavu důležitých zařízení OSM bez možnosti je přímo dálkově ovládat.

V současné době se může v prostorách metra ukrývat cca 300 tisíc lidí. Po dobudování všech tras metra (trasa D a vnitřní okruh) má být kapacita OSM přibližně 600 tisíc ukrývaných.

1. 4. 7. Individuální protichemická ochrana

Vzhledem k tomu, že v západních zemích docházelo k výzkumu a vývoji otravných látek s nervově – paralytickými účinky a jejich následnému zavádění do výzbroje tamních armád, bylo nutné přijmout taková opatření, která by eliminovala ztráty na životech obyvatelstva v případě použití těchto látek v době války. Hlavní zásady řešení individuální protichemické ochrany obyvatelstva byly stanoveny v roce 1960, kdy bylo rozhodnuto postupně zabezpečit veškeré obyvatelstvo prostředky individuální protichemické ochrany (dále jen IPCHO). V této době byla rovněž stanovena odpovědnost za toto zabezpečení, a to rezortním organizacím, národním výborům a masovým organizacím. Souhlas s navrhovanou koncepcí zabezpečení obyvatel v ČSSR prostředky IPCHO byl vysloven v roce 1964. Prostředky IPCHO byly zejména ochranné masky, dětské ochranné prostředky, osobní zdravotnické balíčky a osobní dozimetry²³. Rovněž bylo určeno, že prostředky IPCHO budou podle možností vydány obyvatelstvu již v době míru.

V rámci ochrany povrchu těla se po zdařilém výzkumu podařilo vyvinout impregnant, s jehož použitím byly následně vyhotovovány oděvy filtračního typu.

Výzkum osobních dozimetrů, které měly být určeny pro obyvatelstvo, byl sice zahájen v polovině šedesátých let, ale specifické podmínky dozimetrické kontroly ozáření obyvatelstva a hlavně vysoká pořizovací cena, neumožňovaly použít pro tento účel přístroj, který byl již využíván v armádě.

Současný způsob skladování a přidělování prostředků IPCHO pro obyvatelstvo byl velmi komplikovaný, nevyhovující a přinášel sebou řadu problémů. Bez výraznějších komplikací byl výdej těchto prostředků ve větších výrobních, hospodářských a administrativních celcích. Naopak největší komplikace sebou přinášel výdej IPCHO tzv. neaktivnímu obyvatelstvu, jako např. důchodci a ženy v domácnosti. Za výdej těchto prostředků byly zodpovědné především místně příslušné národní výbory obcí, měst a jim nadřazené okresní a krajské národní výbory. Národní výbory na všech úrovních zabezpečovaly také prostředky IPCHO pro jimi řízené výrobní i nevýrobní organizace. Jednalo se především o školy, sociální zařízení, některá zdravotnická zařízení, podniky místního průmyslu, dopravní podniky, atd. Výdej prostředků IPCHO byl organizován

---

²³ Zařízení k měření dávek ionizujícího záření. Přístroj je používán v lékařství a vojenství k měření hodnoty ozáření.

v rámci tzv. výdejních středisek, tj. míst, ve kterých by občané obdrželi ochranné prostředky, v té době ochrannou masku s filtrem. Za tímto účelem byly v rámci zajištění komplexního pokrytí daného území zpracovávány plány výdeje. Tyto plány výdeje se ovšem nikdy nepodařilo reálně zpracovat a v reálném stavu je udržovat.

Skladování prostředků IPCHO bylo po zrušení centrálního skladu prováděno těmito způsoby:

- v několika velkých skladech pro celý okres;
- v tzv. střediskových obcích;
- v jednotlivých obcích okresu.

Skladování v několika větších skladech na území okresu mělo své výhody, spočívající v údržbě prostředků a jejich snadnějšímu ošetřování. Ale vzhledem ke složité dopravní přepravě prostředků IPCHO a jejich velké zranitelnosti z hlediska vzdušného napadení, nebyl tento způsob skladování nikterak zvlášť rozšířen ani doporučován.

Ve střediskových obcích bylo skladování tohoto materiálu jednoznačně výhodnější. Řada těchto výhod spočívala v tom, že bylo možné vytvořit dobré podmínky pro skladování, ošetřování a bylo možné tento materiál v případě potřeby dodat do výdejních středisek jednotlivých spádových obcí v relativně krátkém čase.

Skladování v jednotlivých obcích bylo sice ideální z hlediska výdeje prostředků IPCHO, ale nedostatečná odborná péče při jejich skladování a ošetřování zapříčinila velké finanční částky vynaložené na výrobu a následnou údržbu těchto prostředků.

1. 4. 8. Příprava obyvatelstva k civilní obraně²⁴

V období let 1955 – 1957 byla vedením státu organizována tzv. masová příprava obyvatelstva k civilní obraně. Hlavním cílem tohoto opatření bylo zajistit, aby obyvatelstvo sdružené v určitých celcích, jako např. obyvatelstvo v obytných čtvrtích, zaměstnanci výrobních závodů, úřadů, hospodářských objektů a dalších podobných

---

²⁴ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVORÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 75-77 ISBN 80-86640-12-4

zařízení, bylo postupně vzděláváno na úseku individuální protichemické ochrany, poskytnutí první pomoci při nehodách a požárech, likvidaci malých požárů a dále bylo seznamováno s řádem a povinnostmi na úseku civilní obrany. Touto přípravou uvedených skupin obyvatelstva byly pověřeny společenské organizace a to Svaz pro spolupráci s armádou, Československý červený kříž a Československý svaz požární ochrany. Vzhledem k neexistenci příslušných zákonných norem byla tato kampaň prováděna obvykle v pouze dvouletých časových sekvencích a organizátorem této přípravy byl stát.

V letech 1960 – 1961 probíhala v rozsahu 18 hodin I. etapa tzv. všenárodní přípravy obyvatelstva k civilní obraně, jejímž cílem bylo seznámit co nejširší veřejnost s účinky zbraní hromadného ničení, se základy ochrany proti těmto zbraním a v poskytnutí první pomoci sobě, případně nejbližším postiženým osobám v napadeném místě. Velkým nedostatkem byla malá odborná úroveň přednášejících lektorů. Na tuto etapu následně v letech 1962 – 1963 navázala II. etapa všenárodní přípravy, jejímž cílem bylo především získání praktických znalostí ochrany před účinky hromadného ničení a zaměření této etapy se rovněž odvíjelo i v její tématické náplni, která obsahovala:

- mezinárodní politické vztahy, otázky války a míru s možnými úvahami o příští možné válce;
- aktivní účast obyvatelstva při obraně státu;
- činnost obyvatelstva pro vyhlášení „Situace ohrožení“ a signálů civilní obrany při evakuaci a odstraňování následků nepřátelského vzdušného napadení;
- praktickou činnost obyvatelstva při budování úkrytů a při provádění jednoduchých ženižních prací ke zvyšování obranyschopnosti zázemí;
- chování a činnost obyvatelstva v prostoru zamořeném radioaktivními, otravnými a biologickými látkami;
- činnost obyvatelstva při záchranných a vyprošťovacích pracích.

Ke skutečnosti, že tato etapa nedosáhla požadovaných výsledků v praktické připravenosti občanů, přispěla malá účast masmédií při její propagaci a popularizaci.

Na základě vyhodnocení předchozích zkušeností s všenárodní přípravou obyvatelstva k civilní obraně, uskutečněnou v obou předchozích etapách a v souladu

s novou koncepcí **přípravy obyvatelstva k obraně vlasti**, se stala v letech 1966 – 1967 a následně i v dalším období příprava obyvatelstva k civilní obraně její součástí. Základní školení se sestávalo z úvodní teoretické části na téma charakter příští možné války a z praktické části, která obsahovala:

- základy ochrany před účinky zbraní hromadného ničení;
- kolektivní ochranu;
- záchranné práce;
- speciální očistu.

Rovněž součástí plánovacích dokumentů byla základní norma znalostí, ve které byl obsažen konkrétní obsah i rozsah přípravy a byla realizována v dvouletých cyklech v období let 1966 – 1973. Bohužel, vzhledem k tak masové akci, se opět nepodařilo dosáhnout předpokládaného efektu, a to především v praktické přípravě.

V letech 1968 – 1969 probíhala forma přípravy obyvatelstva k civilní obraně jako v předchozím období.

Právní normou pro novou koncepci přípravy občanů k civilní obraně byl **zákon č. 73 Sb. ze dne 27. června 1973 o branné výchově**. Hlavním předmětem tohoto zákona bylo:

- dosáhnou, aby každý občan cítil plnou odpovědnost za svoji osobní připravenost k civilní obraně;
- umožnit občanům, aby si osvojili znalosti a dovednosti nezbytné ke své ochraně a k ochraně svých spoluobčanů před účinky zbraní hromadného ničení a ostatních prostředků napadení;
- připravit občany k tomu, aby podle svých schopností mohly pomáhat při likvidaci následků napadení, požárů a velkých provozních havárií.

S realizací této koncepce bylo plánováno na rok 1976.

Řízení civilní obrany²⁵ v novém státoprávním uspořádání po roce 1968 bylo významně ovlivněno **ústavním zákonem č. 143 Sb. ze dne 27. října 1968 o Československé federaci**. Tento vznik nové federace se sice nedotkl významu a smyslu

---

²⁵ Struktura řízení vojenské části civilní obrany v ČSSR, viz. obrazová příloha č. 8

civilní obrany, ale musela být přijata řada podstatných změn v oblasti jejího centrálního řízení a v dosavadních vztazích orgánů a složek civilní ochrany.

Jedním z nejvýznamnějších kroků v oblasti obrany země v této době bylo ustanovení **Rady obrany státu, Rad obrany republik a Rad obrany krajských a okresních národních výborů**. Ustanovením těchto orgánů byla ukončena činnost územních komisí obrany na všech stupních. Usnesení uvedených rad se na základě jejich ustanovení ústavním zákonem stala závaznými. V návaznosti na ustanovení dosavadního vládního usnesení o civilní obraně na nově zřízené státoprávní uspořádání se **ministři vnitra České a Slovenské socialistické republiky stali veliteli civilní obrany obou národních republik a ministr vnitra ČSSR zůstal i nadále velitelem civilní obrany Československé socialistické republiky. U obou ministerstev vnitra národních republik byly ustanoveny štáby civilní obrany republik.**

V druhé polovině šedesátých let se na základě postupného vývoje ukázalo, že kategorizace míst a objektů z roku 1962 je překonána a nevyhovující. Na základě této skutečnosti ministerstvo národní obrany společně s ministerstvem vnitra a Státní plánovací komisí předložilo do Rady obrany státu nový návrh na zařazení míst a objektů na území ČSSR do kategorií, který byl následně Radou obrany státu schválen dne 2. června 1969. V tomto návrhu byly kromě nevojenských cílů zařazeny i cíle vojenské. Toto zařazení cílů vojenských bylo důležité pro nové sladění opatření civilní obrany, které byly prováděny na základě kategorizace s některými armádními opatřeními. ČSR a SSR měly v té době rozdílné postavení z hlediska ohrožení v případě války. Např. ČSR v počátku války by byla velmi ohrožena, a to zejména její západní část, neboť se předpokládalo, že do tohoto prostoru by bylo vedeno nejvíce jaderných úderů a tento prostor by byl hlavní oblastí pro největší operace vojsk. Rovněž se zde odrážel fakt, že na území ČSR byla větší koncentrace průmyslu a politicko správních center, a tudíž zasažení tohoto území by značně oslabilo celou obranu ČSSR. Z důvodu předpokládaného napadení státního území jadernými zbraněmi bylo přizpůsobeno zařazení míst do těchto kategorií:

- zvláštní kategorie – sem byla zařazena největší a nejdůležitější politicko – ekonomická centra, jejichž napadením jadernými zbraněmi by došlo, jak k vyřazení velkého počtu obyvatelstva koncentrovaného v těchto městech, tak i

k narušení řízení státu a znesnadnění přechodu důležitých objektů z mírového stavu na válečný;

- první kategorie – do této kategorie byla zařazena města, která byla současně důležitými hospodářskými centry, a jejichž napadení jadernou zbraní bylo pravděpodobné, vzhledem k tomu, že se v nich nacházely důležité hospodářské nebo vojenské objekty;
- druhá kategorie – tato kategorie byla určena pro města, ve kterých se sice nenacházely důležité hospodářská nebo vojenské objekty, ale která měla velké osídlení obyvatelstva. Rovněž do této kategorie byla zařazena i menší města s důležitými závody nebo dopravními uzly a města a osady, které se nacházely v bezprostřední blízkosti důležitých vojenských a jiných objektů, jako např. letišť, přehrad apod.;
- třetí kategorie – v této kategorii byla zařazena místa, na která by byl s největší pravděpodobností veden jaderný úder jen tehdy, kdyby k válce došlo za využití formy překvapení.

Na základě nového ustanovení bylo nutné počítat s tím, že je potřeba brát v úvahu dva základní principy ochrany proti zbraním hromadného ničení, tj. s ukrytím a evakuací nebo rozptylem obyvatelstva s tím, že evakuaci obyvatelstva je třeba připravit pro města zvláštní a I. kategorie, z prostorů určených přehrad a z prostorů ohrožených zátopovou vlnou. Nové bylo i ustanovení pro volbu prostorů pro evakuaci nebo rozptyl obyvatelstva, které určovalo, že při této volbě je třeba dodržet bezpečnostní vzdálenost od okraje města, která byla stanovená podle předpokládané ráže jaderné zbraně, jež by mohla být použita nepřítelem pro danou oblast.

1. 4. 9. Civilní obrana v období 1976 – 1989²⁶

Civilní obrana se doposud řídila **Usnesením vlády Republiky československé č. 49 ze dne 15. ledna 1958 o civilní obraně Republiky československé** a jeho přílohou

---

²⁶ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVORÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 87-90 ISBN 80-86640-12-4

Směrnicí o civilní obraně. Další, z hlediska právního významu důležitější, byl **zákon č. 40 Sb. ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky**, ve smyslu dalších úprav. Vedle těchto stěžejních právních norem byla v druhé polovině sedmdesátých a osmdesátých let účinná ještě další řada zákonů vztahující se k civilní obraně. Společně s těmito zákony se civilní obrana řídila **usneseními** Rady obrany státu. Vzhledem k tomu, že počátkem osmdesátých let bylo Usnesení vlády Republiky československé včetně přílohy z roku 1958 nejslabším legislativním podkladem, byly Radou obrany státu dne 9. prosince 1982 schváleny **Směrnice o Civilní obraně Československé socialistické republiky** (dále jen směrnice), jejichž účinnost byla stanovena dnem 1. ledna 1983. Tímto dnem bylo zrušeno Usnesení vlády Republiky československé č. 49 ze dne 15. ledna 1958. I když tyto směrnice velmi podrobně plně vystihovaly a popisovaly činnost civilní obrany a nahrazovaly co do smyslu zrušené usnesení vlády, nebyly právním dokumentem, ale pouze aktem řízení. K těmto směrnícím byly v roce 1991 a 1992 vydány doplňky administrativního charakteru nahrazující názvy a pojmy, které po roce 1989 přestaly platit. V souvislosti se zrušením Rady obrany státu v roce 1993 byla rovněž ukončena platnost těchto směrnic.

1. 4. 10. Úkoly, řízení a organizace

Převod civilní obrany z podřízenosti Federálního ministerstva vnitra ČSSR do podřízenosti Federálního ministerstva národní obrany ČSSR dnem 1. ledna 1976 způsobil, že se civilní obrana stala prakticky součástí Československé lidové armády (dále jen ČSLA) a začala postupně vytvářet významný prvek v rámci obranyschopnosti státu.

Hlavními úkoly civilní obrany v době míru byly:

- příprava a seznamování obyvatelstva se způsoby ochrany proti účinkům soudobých prostředků nepřátelského napadení, jeho školení a získávání k aktivní účasti na přípravách k civilní obraně, na realizaci jejích opatření a výcviku k těmto účelům;
- zabezpečení včasného varování a vyrozumění obyvatelstva, orgánů státní správy, hospodářských orgánů a organizací, společenských organizací Národní

fronty ČSSR²⁷, útvarů jednotek, služeb a zařízení civilní obrany o nebezpečí nepřátelského napadení a jeho možných následcích;

- přípravu ukrytí obyvatelstva, budování zvláštních staveb civilní obrany, provádění ženině – technických opatření k ochraně obyvatelstva, národního hospodářství, význačných historických, uměleckých a kulturních památek proti účinkům nepřátelského napadení;
- přípravu evakuace a organizovaného rozmístění obyvatelstva, pracovníků závodů a zařízení z určených míst;
- přípravu protiradiační a protichemické ochrany obyvatelstva, včetně jeho materiálně – technického zabezpečení;
- přípravu zdravotnického zabezpečení obyvatelstva proti účinkům soudobých prostředků nepřátelského napadení a k zabezpečení jeho činnosti za branné pohotovosti státu;
- realizaci opatření ke zvyšování odolnosti národního hospodářství proti účinkům soudobých prostředků nepřátelského napadení a k zabezpečení jeho činnosti za branné pohotovosti státu;
- vytvoření a přípravu orgánů řízení a jednotek civilní obrany;
- organizování zatemňovacích opatření;
- poskytování pomoci obyvatelstvu a národnímu hospodářství sousedních států socialistického společenství při nepřátelském napadení zbraněmi hromadného ničení na společných státních hranicích.

Za branné pohotovosti státu byly hlavními úkoly civilní obrany:

- provádění záchranných a prvořadých likvidačních prací v prostorech nepřátelského napadení, poskytování pomoci obyvatelstvu postiženému nepřátelským napadením, včetně jeho materiálního, sociálního a technického zabezpečení;
- poskytování pomoci vojsku v prostorech napadení v součinnosti s teritoriálním velením a podle rozhodnutí příslušné rady obrany;

---

²⁷ Národní fronta Čechů a Slováků bylo sdružení politických stran (později byly do něj přijaty i další organizace), které bylo založeno za účelem převzetí řízení státu po druhé světové válce. V podstatě se jednalo o nejdéle fungující politickou koalici na území Československa.

- organizování a zabezpečování součinnosti se Sborem národní bezpečnosti při udržování veřejného pořádku v prostorech nepřátelského napadení a při odstraňování jeho následků;
- provádění potřebných pyrotechnických a vyprošťovacích prací v místech postižených nepřátelským napadením.

Tato opatření civilní obrany se prováděla na území celého státu.

Nejvyšším státním orgánem pro řízení obrany ČSSR a civilní obrany jako její součástí byla **Rada obrany státu**. K provedení veškerých svých rozhodnutí byla Rada obrany státu oprávněna stanovit úkoly federálním ministerstvům, ostatním ústředním orgánům státní správy a radám obrany republik. Vzhledem k tomu, že civilní obranu řídily výlučně federální orgány, zejména pak rady obrany státu, které byly orgány československé federace na daném stupni, bylo tímto způsobem zajištěno centralizované řízení. Hlavním ústředním orgánem státní správy pro organizaci, koordinaci a řízení civilní obrany na celém státním území bylo **federální ministerstvo národní obrany**. **Národní výbory** na všech stupních byly ve své působnosti zodpovědné za zabezpečení úkolů a potřeb civilní obrany podle usnesení rad obrany, směrnic a nařízení vydaných k jejich provedení. Odborně metodické řízení a přípravu o civilní obraně ČSSR prováděl **náčelník Civilní obrany ČSSR**, který přímo odpovídal ministru národní obrany za stav civilní obrany, za rozpracování hlavních směrů jejího rozvoje, za plánování, koordinaci základních opatření a jejich jednotnou realizaci na celém státním území. Jeho výkonným orgánem byl **štáb Civilní obrany ČSSR**.

Na úrovni jednotlivých republik byly odbornými orgány federálního ministerstva národní obrany štáby civilní obrany republik, v jejichž čele stáli náčelníci štábů civilní obrany krajů a hlavních měst.

Své nezastupitelné místo mezi tehdejšími organizacemi, které se podílely na zabezpečování úkolů civilní obrany, měli především společenské organizace Svaz pro spolupráci s armádou (dále jen SVAZARM), Československý červený kříž (dále jen ČSČK) a Svaz požární ochrany (dále jen SPO).

Úkoly SVAZARMU spočívaly zejména v:

- přípravě obyvatelstva k civilní obraně v oblasti ochrany proti účinkům nepřátelského napadení;
- přípravě velitelských kádrů některých nevojenských jednotek civilní obrany obcí;
- školení lektorů a cvičitelů pro přípravu občanů k civilní obraně;
- zabezpečování jednotlivých druhů odborného výcviku civilní obrany vlastním materiálem;
- vydávání výukových materiálů, pomůcek, brožur, výcvikových filmů apod.;
- propagaci civilní obrany ve svých organizacích a v součinnosti s ostatními složkami Národní fronty na pomoc národním výborům;
- poskytování pomoci územním štábům civilní obrany při provádění speciálního výcviku.

ČSČK se podílel na zajištění zejména:

- zdravotnické přípravě obyvatelstva k zabezpečení jeho ochrany před účinky prostředků nepřátelského napadení;
- organizaci, výuku a materiálním zabezpečení zdravotnických jednotek civilní obrany a dobrovolných sester ČSČK;
- zpracování a vydávání programů školení a výcviku, propagačních materiálů a názorných pomůcek;
- zajišťování přípravy zdravotnických instruktorů pro zdravotnickou přípravu objektových a územních jednotek civilní obrany.

SPO se podílel zejména na:

- přípravě občanů k civilní obraně na úseku požární ochrany z hlediska účinků zbraní hromadného ničení;
- přípravě požárních jednotek civilní obrany objektů a obcí;
- vydávání výcvikových, učebních a propagačních materiálů ve prospěch všech druhů přípravy k civilní obraně na úseku požární ochrany;
- školení záloh požárních jednotek svépomocných útvarů.

1. 4. 11. Příprava a výcvik obyvatelstva²⁸

K hlavním prioritám civilní obrany patřila příprava a výcvik jejích příslušníků. Z hlediska absolventů tohoto opatření se jednalo o příslušníky vojenských útvarů civilní obrany, územních štábů civilní obrany, a to všech stupňů a zařízení a o příslušníky tzv. nevojenské části civilní obrany. Pro přípravu a výcvik tzv. vojenské části civilní obrany byly stanoveny armádní předpisy a tato příprava nepředstavovala žádný větší problém. Nevojenská část civilní obrany si ale vyžádala velké nároky na metodickou, organizační a kontrolní činnost, neboť se jednalo o obrovský počet osob. Rovněž jejich materiální zabezpečení bylo značně náročné.

Nevojenská část civilní obrany představovala přísný direktivní model řízení hospodářství jak po rezortní linii, tak po linii územních štábů civilní obrany. Příprava náčelníků, štábů i velitelů jednotek civilní obrany byla organizována podle různých specifik a vzájemně na sebe navazovala.

Hlavním vzdělávacím zařízením civilní obrany bylo Učebně – výcvikové středisko civilní obrany v Kutné Hoře. Zde byly pravidelně organizovány krátkodobé a dlouhodobé kurzy. Krátkodobé kurzy trvaly 2 – 8 týdnů a jejich hlavní náplň tvořilo získání základního přehledu o problematice civilní obrany, a to zejména u nových důstojníků, občanských zaměstnanců rezortů a ústředních orgánů. Dlouhodobé kurzy, které byly v trvání zhruba 10 měsíců, měly charakter prohloubení dosavadních znalostí a jejich cílem bylo připravit důstojníky civilní obrany pro výkon předem stanovených funkcí, pro které ovšem nebylo nutné dosažení vysokoškolského vzdělání.

Ve střední části celé vzdělávací báze civilní obrany byla krajská výcviková střediska, která plnila krom základního vzdělání na úrovni kraje rovněž funkci odborných metodických center pro budování a využívání učebně – výcvikové báze v kraji.

Smyslem přípravy občanů k civilní obraně bylo, aby každý jedinec mohl v případě napadení poskytnout ochranu sobě a rovněž i druhým osobám.

Zákon č. 73 Sb. ze dne 27. června 1973 o branné výchově ve znění zákonného opatření předsednictva Federálního shromáždění ze dne 11. března 1976, kterým se

---

²⁸ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVORÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 101-102 ISBN 80-86640-12-4

mění a doplňuje zákon o obraně Československé socialistické republiky, zákon o působení federálních ministerstev a zákon o branné výchově, byl právní normou pro přípravu občanů k civilní obraně v druhé polovině sedmdesátých a osmdesátých let.

Přípravu občanů k civilní obraně zajišťovali společenské organizace tehdejší Národní fronty ČSSR – Socialistická akademie, Svaz pro spolupráci s armádou, Československý červený kříž a Svaz požární ochrany. V této přípravě obyvatelstva byly rovněž zahrnuty postupy pro případnou evakuaci obyvatelstva z míst ohrožených předpokládanými jadernými údery ze strany nepřítele. Evakuace a její samotné provedení byla ovlivněna a vázána na řadu faktorů:

- časový faktor – zde bylo nejdůležitější, zda by v případě napadení k tomuto došlo nenadále nebo tzv. očekávaně;
- hustota osídlení – z hlediska evakuace má kladný vliv, neboť usnadňuje umístění obyvatelstva, které je evakuováno do osídlených míst v určitém poměru k místnímu obyvatelstvu;
- geografická poloha státu – vzhledem k tomu, že v té době bylo území ČSSR v prvním strategickém sledu zemí Varšavské smlouvy, byl zde důvodný předpoklad vzdušného napadení nepřátelským vojskem současně s vypuknutím války;
- stupeň zranitelnosti státu – zde se jednalo zejména o místa s vysokou koncentrací obyvatelstva, průmyslu a důležitými hospodářskými objekty.

Na závěr této kapitoly je rovněž zapotřebí zmínit skutečnost, že od poloviny sedmdesátých let postupně docházelo k určitému zmírňování mezinárodního napětí a do popředí se začíná dostávat role civilní obrany pro mírové využití jako např. na zmírnění následků přírodních katastrof apod.

1. 5. Civilní ochrana obyvatelstva od roku 1990 do současné doby

1. 5. 1. Vývoj civilní ochrany obyvatelstva²⁹

Po listopadu roku 1989 dochází v důsledku politických změn a státoprávního uspořádání k řadě změn, které se rovněž dotkly civilní obrany obyvatelstva jako takové. Jednou z prvních zásadnějších změn byla ratifikace Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů prezidentem republiky dne 19. ledna 1990. Text tohoto protokolu byl vyhlášen ve Sbírce zákonů sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168 Sb., ze dne 23. května 1991 o vázanosti České a Slovenské federativní republiky Dodatkovými protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatými v Ženevě dne 8. června 1977. Dále došlo k formálnímu upřesnění stále platných směrnic CO ČSSR z roku 1982. Dne 24. května 1990 byl vydán 1. doplněk ke Směrnici o CO ČSSR s účinností dnem 1. července 1990 a dne 18. prosince 1991 byl vydán 2. doplněk ke směrnici o CO ČSSR s účinností dnem 1. ledna 1992. Jednalo se ale pouze o administrativní upřesnění a doplňky nahrazovaly pojmy a názvy, které pozbyly platnosti. Tyto směrnice přestaly platit v roce 1993 po zrušení Rady obrany státu. Rovněž se v té době začíná uvažovat o vypracování samostatného zákona o civilní obraně, neboť téměř ve všech vyspělých evropských státech byla problematika civilní obrany upravena samostatným zákonem v návaznosti na jiné právní normy daného státu a současná právní úprava, spočívající v zákoně č. 40 Sb. z roku 1961 o obraně ČSSR byla v důsledku nastalých změn nevyhovující.

Nová zákonná úprava měla mít podle stávajících názorů tuto strukturu:

- civilní obrana a její poslání, hlavní úkoly civilní obrany a jejích orgánů;
- organizace civilní obrany a její řízení;
- účast a povinnosti orgánů a organizací v civilní obraně;
- účast, práva a povinnosti občanů v civilní obraně;
- náklady a finanční zabezpečení civilní obrany;

---

²⁹Hasičský záchranný sbor Moravskoslezského kraje [online]. 2008 [cit. 2010-07-11]. Historický vývoj civilní ochrany (obran). Dostupné z WWW: <<http://www.hzsmk.cz/index.php?a=cat.45>>.

- přestupky na úseku civilní obrany a řízení o těchto přestupcích.

Zákon č. 40 Sb. z roku 1961 o obraně ČSSR byl zrušen přijetím **zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky**.

Ke dni 31. 12. 1992 ukončil svoji činnost štáb CO ČSSR a jeho funkci ke dni 1. ledna 1993 převzal Štáb CO České republiky. Následně bylo dne **17. března 1993 vydáno Usnesení vlády České republiky č. 126 ke stavu civilní ochrany České republiky, její struktuře a materiálnímu zabezpečení, jehož přílohou bylo Opatření civilní ochrany České republiky³⁰**. Obsahem tohoto usnesení byla skutečnost, že vytvoření nového systému civilní ochrany bude řešeno současně s novou koncepcí Armády České republiky a bude plně respektovat Dodatkové protokoly I a II k Ženevským úmluvám. Dnem 1. září 1993 byl rozkazem ministra obrany zřízen **Hlavní úřad Civilní obrany ČR**, který se stal orgánem při Ministerstvu obrany ČR pro výkon státní správy ve věcech civilní ochrany a současně nástupnickou organizací CO ČR. **Dne 24. listopadu 1993 bylo vydáno Usnesení vlády České republiky č. 660 o právní úpravě zabezpečení výkonu státní správy ve věcech ochrany obyvatelstva v působnosti okresních úřadů**. Hlavním obsahem tohoto usnesení byla skutečnost, že štáby CO okresů a magistrátů měst dnem 31. prosince 1993 končí svoji činnost a jejich úkoly budou od 1. ledna 1994 plnit oddělení ochrany obyvatelstva referátů obrany a ochrany okresních úřadů a magistrátů měst.

Usnesením vlády České republiky č. 246 ze dne 29. května 1993 byly ustanoveny základní zásady Integrovaného záchranného systému (dále jen IZS). Civilní ochrana je považována jako jeden ze subjektů tohoto záchranného systému. Dále je hlavním obsahem těchto zásad samostatnost a vzájemná provázanost jednotlivých složek IZS zejména pak policí³¹, hasičskými záchrannými sbory³² a zdravotnickou záchrannou službou³³. V této souvislosti vstoupil v účinnost **zákon č. 239/2000 Sb., o**

---

³⁰ ŠILHÁNEK, Bohumil, DVORÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, s. 157 ISBN 80-86640-12-4

³¹ Policie ČR – letecká služba, viz obrazová příloha č. 9

³² HZS ČR, viz. obrazová příloha č. 10

³³ ZZS, viz. obrazová příloha č. 11

integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, který stanoví a vymezuje přesná pravidla IZS.

Záchranné útvary civilní ochrany³⁴ byly ke dni 1. ledna 1994 převedeny z podřízenosti Generálního štábu Armády České republiky do přímé podřízenosti Hlavního úřadu CO ČR. Tímto aktem byl odstraněn rozpor, který spočíval v tom, že se Civilní ochrana ČR hlásila k naplňování Dodatkových protokolů I a II k Ženevským úmluvám z roku 1949 na jedné straně a na straně druhé její výkonné síly byly začleněné do sestavy Armády České republiky. Od 1. ledna 2000 byly záchranné a výcvikové základny – vojenské záchranné útvary samostatnou součástí Armády České republiky a zároveň ostatní složkou integrovaného záchranného systému. Prvořadým úkolem těchto záchranných útvarů CO byla jejich příprava k provádění záchranných a neodkladných prací, které zabezpečovaly především rovněž dlouhodobou péči o postižené obyvatelstvo v dané lokalitě. Od roku 2003 poskytovalo 6 útvarů civilní ochrany, které byly v podřízenosti 15. ženijní záchranné brigády v Bechyni³⁵, na vyžádání podporu orgánům podle jejich působnosti. Jednalo se o celoplošné pokrytí v rámci celé ČR³⁶, přičemž tyto útvary byly vybaveny jak po stránce materiální, tak po stránce fyzické pomoci. Byly schopny poskytnout déletrvající pomoc v postiženém území. Tyto záchranné útvary civilní obrany³⁷ byly z ne zcela jasných a racionálních důvodů reorganizovány a k datu 1. října 2008 z dřívějších šesti záchranných útvarů civilní ochrany, vznikly pouze dvě záchranné roty³⁸ se sídlem v Rakovníku a Olomouci.

Nejnovějším právním dokumentem pro oblast civilní ochrany obyvatelstva je **zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a vyhláška ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva**. Rovněž důležitým dokumentem v této oblasti je **Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020**, která byla schválena vládou ČR dne 25. února 2008 usnesením č. 165, a která stanovuje hlavní zásady a směry rozvoje zabezpečování ochrany obyvatelstva v České republice.

---

³⁴Historie záchranných útvarů [online]. 2009 [cit. 2010-07-18]. Samostatná záchranná rota Rakovník. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranariacr.cz/data/mainpage/historie/historie.php>>.

³⁵Materiální vybavení 15. ženijní záchranné brigády, viz. obrazová příloha č. 12

³⁶Přehled nasazení záchranných praporů 15. ženijní záchranné brigády v roce 2002, viz. obrazová příloha č. 13

³⁷Zásahy provedené 72. záchrannou a výcvikovou základnou v Jindřichově Hradci v roce 1997, viz. obrazová příloha č. 14

³⁸Organizační struktura samostatných záchranných rot, viz. obrazová příloha č. 15

1. 5. 2. Koncepce ochrany obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva³⁹ je soubor činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších subjektů a jednotlivých občanů směřujících k minimalizaci dopadů mimořádných událostí na životy a zdraví obyvatelstva, majetek a životní prostředí. Souhrny těchto činností a postupů jsou vnímány jako součást havarijního, krizového a obranného plánování. Ochrana obyvatelstva samozřejmě není zaměřena pouze na ochranu obyvatelstva za válečného stavu, ale i v případech ohrožení civilními hrozbami, jako jsou například provozní havárie, živelní pohromy, epidemie apod. Rovněž nelze opomenout hrozbu terorismu, která v posledních letech stále sílí.

Ochrana obyvatelstva je založena na jejích základních principech:

- hlavní zodpovědnost za ochranu obyvatelstva je uložena státu, jehož ústředním orgánem v oblasti ochrany obyvatelstva je Ministerstvo vnitra ČR, Hasičský záchranný sbor ČR a na úrovni krajů hasičské záchranné sbory jednotlivých krajů;
- jednotlivá odpovědnost za ochranu života, zdraví a majetku je stanovena příslušnými zákony a je rozložena na všechny úrovně veřejné správy včetně obcí;
- profesní organizace tvoří jádro výkonných a částečně i řídicích složek a jsou dle potřeb doplňovány ostatními složkami různé právní povahy a rovněž i fyzickými osobami;
- široká informovanost veřejnosti o ochranných opatřeních je prostředkem, který napomáhá k účinnější sebeochraně obyvatelstva;
- opatření připravovaná k řešení následků mimořádných událostí a zmírnění dopadů krizových situací v míru, budou v případě potřeby využita i v období válečného stavu;
- hlavní úlohu v ochraně obyvatelstva plní integrovaný záchranný systém, jehož složky jsou postupně vybavovány materiálem a technikou tak, aby zvládly následky jakýchkoliv mimořádných událostí včetně možných teroristických útoků;
- rozšiřující se okruh hrozeb a rizik nevojenského ohrožení a vzrůstající rozsah jejich možných dopadů má zásadní vliv na financování úseku ochrany obyvatelstva;

---

³⁹ KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše. *Ochrana obyvatelstva*. Ostrava : [s.n.], 2005. s. 1-25. ISBN 80-86634-70-1.

- zvyšování úrovně připravenosti pracovníků veřejné správy, zejména pak obcí, právnických osob a podnikajících osob, pedagogických pracovníků, školní mládeže a občanů.

V souvislosti s ochranou obyvatelstva jsou vymezeny další pojmy:⁴⁰

Mimořádná událost je škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

Záchranné práce jsou činnosti k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, které vedou k přerušení jejich příčin.

Likvidační práce jsou činnosti k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí.

Integrovaný záchranný systém je koordinovaný postup základních a ostatních složek IZS při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací.

Zařízení civilní ochrany bez právní subjektivity (zařízení civilní ochrany) je součástí právnické osoby nebo obce určené k ochraně obyvatelstva. Tvoří je zaměstnanci nebo jiné osoby na základě dohody a věcné prostředky.

Věcná pomoc je poskytnutí věcných prostředků při provádění záchranných a likvidačních prací a při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce. Věcnou pomocí je i pomoc dobrovolně poskytnutá bez výzvy se souhlasem nebo s vědomím velitele zásahu nebo starosty obce.

Osobní pomoc je činnost nebo služba při provádění záchranných prací a při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce. Osobní pomocí je i pomoc dobrovolně poskytnutá bez výzvy se souhlasem nebo s vědomím velitele zásahu, starosty obce nebo hejtmana kraje.

---

⁴⁰MARTÍNEK, Bohumír; ADAMEC, Vilém; HANUŠKA, Zdeněk. *Řešení mimořádných událostí a krizových situací*. první. Praha : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru, 2006. Definice základních pojmů, s. 6. ISBN 80-86640-64-7.

Ostatní pomoc je využití hospodářských opatření, vojenských útvarů a vojenských zařízení ozbrojených sil ČR pro potřebu složek IZS při provádění záchranných a likvidačních prací. Poskytuje se na žádost hasičského záchranného sboru kraje, krajského úřadu nebo ministerstva vnitra.

Plánovaná pomoc na vyžádání je dohodnutý způsob poskytnutí pomoci při provádění záchranných a likvidačních prací.

Humanitární pomoc jsou opatření prováděná za účelem pomoci obyvatelstvu postiženému mimořádnou událostí s využitím lidských a materiálních zdrojů.

Havárie je mimořádná událost vzniklá v souvislosti s provozem technických zařízení a budov při nakládání s nebezpečnými látkami a při jejich přepravě nebo při nakládání s nebezpečnými odpady.

Místo zásahu je místo nasazení složek IZS při záchranných a likvidačních pracích a v prostoru předpokládaných účinků mimořádné události.

Přírozená povodeň je povodeň způsobená přírodními jevy.

1. 5. 3. Tísňové volání v České republice⁴¹

Tísňovým voláním⁴² se podle zákona o elektronických komunikacích rozumí bezplatná volba čísel, která jsou stanovena v číslovacím plánu a uvedena v telefonních seznamech, a která je nutno pro záchranu životů, zdraví a majetku zpřístupnit.

Telefon je nejběžnějším telekomunikačním zařízením, které se mimo jiné používá také k přivolání pomoci. Aby bylo garantováno, že pomoc bude přivolána vždy, musí být:

- stanovena přesná pravidla pro činnost telefonních operátorů;
- funkční integrovaný záchranný systém.

---

⁴¹ *Pro případ ohrožení - příručka pro obyvatele*. třetí. Praha : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003. Důležitá telefonní čísla tísňového volání, s. 1.

⁴² Dispečerský sál Centra tísňového volání Ostrava, viz. obrazová příloha č. 16

Pravidla v celé oblasti telekomunikací vymezují:

- **zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů;**
- opatření Českého telekomunikačního úřadu.

Zákon o elektronických komunikacích mimo jiné stanoví:

- způsob směřování tísňového volání mezi telefonními operátory bezplatný a nepřetržitý přístup uživatelů k číslům tísňového volání;
- bezplatné přepojování hovorů tísňového volání v rámci IZS;
- bezplatné připojení a provozování koncových bodů pro příjem tísňového volání na příslušných pracovištích základních složek IZS;
- sankce při zlomyslném volání prostřednictvím tísňového volání.

Pro tísňová volání k operačním pracovištím základních složek IZS stanoví číslovací plán vydaný Českým telekomunikačním úřadem čísla:

112 jednotné evropské číslo tísňového volání - Hasičský záchranný sbor ČR;

150 Hasičský záchranný sbor ČR;

155 Zdravotnická záchranná služba;

158 Policie ČR.

Pro tísňová volání k operačním pracovištím obecní (městské) policie stanoví číslovací plán číslo **156**.

Jednotné **evropské číslo tísňového volání** bylo zavedeno v r. 1991 k usnadnění komunikace s tísňovými službami v rámci Evropy. Každý stát používá svá vlastní tísňová čísla, která cizinec mnohdy nezná a při zavolání má většinou jazykové problémy. Proto i u nás bylo toto mezinárodní číslo tísňového volání zavedeno a funguje současně s našimi národními čísly tísňového volání. Mezinárodní číslo tísňového volání **112** je určeno pro cizince a pro tísňové volání při rozsáhlých mimořádných událostech.

1. 5. 4. Účast dobrovolných organizací při ochraně obyvatelstva

Jedná se o další síly, které jsou předurčené k plnění úkolů na úseku ochrany obyvatelstva.

Jednotky sboru dobrovolných hasičů měst a obcí⁴³ – plní úkoly na úseku civilní ochrany a ochrany obyvatel na základě zákona č. 133 z roku 1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.

Jejich hlavní náplní je zejména:

- zdolávání požárů;
- provádění záchranných a likvidačních prací;
- účast na evakuaci obyvatel;
- účast na označování oblastí s výskytem nebezpečných látek;
- podílí se na varování obyvatelstva;
- podílí se na dekontaminaci postižených obyvatel nebo majetku;
- podílí se na zajišťování humanitární pomoci obyvatelstvu a zajištění podmínek pro nouzové přežití.

Humanitární jednotky Českého červeného kříže⁴⁴ – činnost těchto jednotek je zaměřena především na tyto činnosti:

- první pomoc, lékařskou a ošetrovatelskou péči;
- pomoc při evakuaci obyvatelstva;
- pomoc při nouzovém stravování, ošacení a ubytování;
- pomoc při prevenci šíření epidemií;
- sociální péče a vyhledávací služby;
- humanitární pomoc;
- psychologickou pomoc.

---

⁴³ SDH Slavonice, viz. obrazová příloha č. 17

⁴⁴ Český červený kříž [online]. 1999-2009, 2009 [cit. 2009-12-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.cervenykriz.eu/cz/kdojsme.aspx>>.

Zapojení těchto jednotek ČČK je realizováno na základě plánované pomoci na vyžádání podle § 21, zákona č. 239 z roku 2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

Humanitární, církevní a charitativní organizace⁴⁵ – tyto organizace plní úkoly zejména na úseku:

- pořádání sbírek na humanitární pomoc;
- psychologická pomoc mezi postiženými;
- působí proti asociálnímu chování obyvatelstva (krádeže, odmítání pomoci, apod.);
- pomáhají při výdeji a rozdělování materiální pomoci postiženým;
- přípravy stravy pro postižené a záchranáře.

Svaz záchranných brigád kynologů České republiky⁴⁶ – je členěn do krajských brigád a zajišťuje zejména:

- vyhledání zavalených osob v sutinách;
- vyhledání pohřešovaných osob v terénu;
- vyhledání utonulých na vodních plochách;
- vyhledání zavalených osob pod sněhem.

Horská služba České republiky⁴⁷ – působí v horských oblastech Beskydy, Jeseníky, Jizerské hory, Krkonoše, Krušné hory, Orlické hory, Šumava a plní tyto úkoly:

- organizuje a provádí záchranné a pátrací akce v horském terénu;
- poskytuje první pomoc a zajišťuje transport zraněných osob;
- provádí lavinová pozorování;
- vytváří podmínky pro bezpečnost návštěvníků hor;
- spolupracuje s ostatními záchrannými organizacemi doma i v zahraničí.

---

⁴⁵PROCHÁZKA, Zdeněk. *Humanitární pomoc v České republice*. III. aktualizované vydání. Praha : MV-generální ředitelství hasičského záchranného sboru ČR, 2006. 56 s.

⁴⁶LINHART, Petr. *Některé otázky ochrany obyvatelstva*. 1. vyd. [s.l.] : Vlastimil Johanus Tiskárna, 2006. Svaz záchranných brigád kynologů s. 86. ISBN 80-7040-854-5.

⁴⁷Horská služba ČR, viz. obrazová příloha č. 18

Vodní záchranná služba Českého červeného kříže⁴⁸ – jedná se o občanské sdružení, které má v současné době na území ČR 45 stanic. Náplní její činnosti je zejména:

- hlídková činnost na vybraných vodních plochách;
- záchrana tonoucích;
- poskytování první pomoci;
- pořádání preventivních akcí.

Speleologická záchranná služba⁴⁹ – je součástí České speleologické společnosti od roku 1982 a v současné době je tvořena 30 členy ve dvou stanicích s působností v oblastech Čechy a Morava. Jejím hlavním posláním je:

- poskytnout neprodlenou a kvalifikovanou pomoc v případě nehody v jeskyních nebo jiných extrémních podmínkách, na něž je materiálně i odborně připravena;
- spolupracovat při záchranných akcích v případě přírodních katastrof a stavech ohrožení životů a majetku na základě výzvy složek IZS ČR.

1. 5. 5. Ochrana obyvatelstva na úseku mezinárodního práva

Následky a zkušenost z I. a II. světové války přiměly lidstvo k reakci na tyto události, při kterých zahynulo několik milionů lidí. Hlavní myšlenkou bylo zajistit zmírnění utrpení lidí, postižených válečnými konflikty, následnou pomoc při odstraňování následků těchto ozbrojených konfliktů a následnou obnovu území vedoucí k zajištění řádného chodu společnosti v mírové době. Právní regulace ozbrojených konfliktů má svůj význam, a to i přes některé argumenty, že právo je vždy na straně vítěze, který si jej přetváří pro vlastní prospěch. Příkladem toho, že ne vždy bylo postupováno v souladu s mezinárodním právem v nedávné době, jsou např. válečné konflikty v bývalé Jugoslávii, Iráku, Afghánistánu a ostatních částech světa, kde se nabízí otázka převahy ekonomických zájmů před zájmy obyvatel těchto jednotlivých zemí.

---

⁴⁸Vodní záchranná služba ČČK, viz. obrazová příloha č. 19

⁴⁹Petr Polák *Www.speleo.cz* [online]. 2006 [cit. 2010-01-16]. Dostupný z WWW: <<http://szs.speleo.cz/css/speleologicka-zachranna-sluzba>>.

Švýcarské město Ženeva je významným centrem různých mezinárodních organizací, jako jsou např. Mezinárodní červený kříž, Mezinárodní výbor červeného kříže a Světová zdravotnická organizace. Je hlavním centrem, odkud je organizována humanitární pomoc pro oblasti postižené přírodními katastrofami nebo ozbrojenými konflikty.

Jedním ze zakladatelů Mezinárodního výboru Červeného kříže byl v roce 1863 H. Dunant. Původní název byl Mezinárodní výbor pro pomoc raněným. O rok později byla v Ženevě podepsána první Ženevská úmluva, která obsahovala základní zásady zacházení s raněnými vojáky. Tato úmluva byla základním kamenem pro další rozvoj mezinárodního humanitárního práva. V roce 1949 byly v Ženevě podepsány čtyři Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů.

V roce 1977 byl v Ženevě podepsán Závěrečný akt, ke kterému byly připojeny dva Dodatkové protokoly doplňující Ženevské úmluvy z roku 1949. Dodatkový protokol I je prvním dokumentem mezinárodního humanitárního práva, který se ve větší míře věnuje problematice civilní obrany⁵⁰.

Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I). Pro účely tohoto protokolu jsou definovány 4 základní pojmy:

1. Civilní ochrana – je plnění některých nebo veškerých níže uvedených humanitárních úkolů, jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom, a také vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití.

Těmito úkoly jsou:

- hlásné služby;
- evakuace;⁵¹
- organizování a poskytování úkrytů;⁵²
- zatemňování;

---

⁵⁰ MARTÍNEK, Bohumír, LINHART, Petr. *Ochrana obyvatelstva : studijní materiál k modulu E*. 1. vyd. Praha : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2006. s. 9-10.

⁵¹ *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. 2010 [cit. 2010-07-11]. Evakuace obyvatelstva. Dostupné z WWW: <<http://www.hzscr.cz/docDetail.aspx?docid=11354&doctype=>>>.

⁵² *Sebeochrana obyvatelstva ukrytím*. Praha : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2001. Návod k výběru vhodných prostor pro improvizované úkryty, s. 5.

- záchranné práce;
- zdravotnické služby včetně první pomoci a také náboženská pomoc;
- boj s požáry;
- zjišťování a označování nebezpečných oblastí;
- dekontaminace a podobná ochranná opatření;
- poskytování nouzového ubytování a zásobování;
- okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech;
- okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení;
- bezodkladné pohřební služby;
- pomoc při ochraně předmětů nezbytných k přežití;
- doplňující činnost nezbytná k splnění výše uvedených úkolů, včetně plánování a organizování.

2. Organizace civilní obrany – jsou instituce, které jsou organizovány nebo zmocněny příslušnými orgány strany v konfliktu k plnění úkolů uvedených v odstavci 1, a které jsou určeny a využívány výhradně k plnění těchto úkolů.

3. Personál organizací civilní obrany – jedná se o osoby, jejichž náplní v době konfliktu je výhradně plnění úkolů uvedených v odstavci 1, včetně personálu určeného příslušnými orgány této strany výhradně k řízení těchto organizací.

4. Materiál organizací civilní obrany – jsou to zejména zařízení, zásoby a přepravní prostředky, které jsou používány těmito organizacemi k plnění výše uvedených úkolů.

Společně s mezinárodní situací je potřebné chápat uplatňování mezinárodního humanitárního práva jako státní záležitost. Státní sféra tak má k dispozici ustanovení a regulační prostředky ke zmírnění následků ozbrojených konfliktů vůči obyvatelstvu. Je zde stanovena jasná odpovědnost vládnoucích činitelů státu za porušení těchto zákonů, pravidel války a za příp. uskutečnění ozbrojeného konfliktu, páchání zločinů např. proti míru a lidskosti.

V článku 83 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1979 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů se smluvní strany zavázaly, že budou v době míru, jakož i v době ozbrojených konfliktů, šířit ve svých zemích Úmluvy

a tento Protokol v co největším možném rozsahu. Rovněž jejich studium zahrnou do programů vojenské přípravy a budou podporovat jejich studium civilním obyvatelstvem tak, aby se s těmito dokumenty seznámily ozbrojené síly a civilní obyvatelstvo.

1. 6. Civilní ochrana obyvatelstva v Itálii

1. 6. 1. Charakteristika země⁵³

Oficiální název: Italská republika

Počet obyvatel: 58 mil.

Rozloha: 301 308 km²

Hrubý domácí produkt: 29 200 USD/obyv. (2005)

Itálie je stát na jihu Evropy. Je obklopen Středozemním, Jaderským, Jónským, Tyrhénským a Ligurským mořem. Rozkládá se jižně od Alp, zabírá celý Apeninský poloostrov a přilehlé ostrovy, z nichž největší je Sicílie a Sardinie. Povrch země je převážně hornatý, kromě Pádské nížiny na severu a oblastí podél pobřeží. Při severních hranicích se táhnou Alpy s nejvyšší evropskou horou Mont Blanc 4 807 m nad mořem. Italským územím prostupuje soustava Apenin s vulkanickou činností. Většina území má příjemné středomořské subtropické klima, ovlivňované náhorní výšinou a polohou regionu v severo jižním směru. Politický systém tvoří republika s parlamentním systémem. Itálie je správně členěna na 20 autonomních regionů, z nichž 6 má zvláštní statut (Friuli, Venezia Giulia, Sardegna, Sicilia, Trentino Alto Adige, Valle d'Aosta). Tyto regiony mají vlastní legislativu a exekutivu. Dále se dělí na 104 provincií, z nichž 2 jsou autonomní (Trento, Bolzano).

1. 6. 2. Působnost jednotlivých složek⁵⁴

Od roku 1992 působí v Itálii **Úřad civilní ochrany**, který je podřízený přímo premiérovi. Tento úřad začal koordinovat všechny složky ochrany obyvatelstva, které

---

⁵³ ADAM, Jan, et al. *Ottova encyklopedie A-Ž*. Jana Malátková; Lucie Pítrová. Křišťanova 675/3, 130 00 Praha 3 : Ottovo nakladatelství,s.r.o., 2007. s. 416-417 ISBN 80-7360-014-5.

⁵⁴ BLAHŮT, Jan. *GUARD*. 4. vyd. Praha : Oxpert s.r.o., 2008. Dostupný z WWW: <www.casopisguard.cz>. Ochrana obyvatelstva v Itálii, s. 4-5.

do té doby neměly jednotné velení. Tento úřad našel i přes mnohé kritiky své opodstatnění.

Mezi hlavní úkoly, které tento Úřad civilní ochrany plní, patří především prevence, předpověď, hodnocení a zvládnání nastalých rizik, která ohrožují obyvatelstvo, jeho majetek a rychlé nasazení v případě krizových situací.

První dobrovolné jednotky vznikaly při rozsáhlých záplavách Florencie roku 1966. V 80. letech tvořili dobrovolníci pouze pomocnou část záchranných jednotek, ale v posledních letech se na záchranných pracích podílí více než 50 % lidí.

V Itálii je v současné době většina záchranných složek na úseku ochrany obyvatelstva plně profesionální. **Požárníci (Vigili del Fuoco)** jsou stejně jako v České republice rovněž profesionálním sborem. V posledních letech velmi výrazně stoupá počet dobrovolných členů, a to ve všech záchranářských složkách. V současné době činí tato dobrovolná základna zhruba 1 200 000 lidí, které je možné využít při záchranných nebo likvidačních pracích. Povinná služba existuje pouze při náhradní vojenské službě, a to na pozici pomocný požárník.

Rovněž stejně jako v České republice, patří i zde k nejdůležitějším a nejrozšířenějším nevládním organizacím dobrovolní požárníci. **Zákon č. 246 z roku 2000 o posílení národního sboru** upravuje odbornou činnost dobrovolných požárníků. Dále je tato činnost upravena podle místní příslušnosti sídla dobrovolných požárníků regionální legislativou. Sdružování dobrovolných požárníků do národní asociace vyplývá ze zákona o sdružování občanů a dalších podzákonných norem. Dále pak **Italský Červený kříž (Croce Rossa Italiana)** a **Národní pomoc v horách a jeskyních (Soccorso Alpino e Speleologico)**.

Italský Červený kříž je právnickou osobou s právní subjektivitou a s názvem Asociace Italského Červeného kříže (La Associazione Italiana della Croce Rossa). Jeho vlastní činnost se řídí obecnými principy Mezinárodního Červeného kříže pro období míru a pro období války. Italský Červený kříž má za cíl zabezpečení sociální a zdravotnické péče, která je doplňkovou činností státu. Je zaštiťován prezidentem republiky, jeho organizační činnost je pod dohledem státu a z odborného hlediska je pod kontrolou ministerstva zdravotnictví a ministerstva obrany. Působnost Italského

Červeného kříže se také řídí některými ustanoveními **zákona č. 833 z roku 1978 o státním systému zdravotnické péče.**

Národní pomoc v horách a jeskyních provádí záchranu a pomoc v horách a jeskynních prostorách a při své činnosti vychází ze **zákona č. 91 z roku 1963 o Italském alpském spolku** a její charakter veřejné služby je dán **zákonem č. 74 z roku 2001.** Jedná se o operativní složku Italského alpského spolku (Club Alpino Italiáni). Tato organizace vznikla v roce 1954 a v současnosti má z pohledu zákona statut veřejné služby. Jedná se o národní, nezávislou, nepolitickou a neziskovou organizaci se sídlem v Miláně, jejíž činnost se řídí vlastním statutem. Národní pomoc v horách a jeskyních působí na celém území Itálie a je rozdělena z hlediska záchrany a pomoci v horách na 31 oblastí s 235 záchrannými stanicemi a z hlediska záchrany a pomoci v jeskynních prostorách na 15 oblastí s 32 záchrannými stanicemi.⁵⁵

Dále na úseku civilní ochrany obyvatelstva mají své nezastupitelné místo pořádkové síly státní policie (Polizia dello Stato), ozbrojené síly (Forze Armate) a četnictvo (Carabinieri). Rovněž také lesnický sbor (Corpo Forestale dello Stato), Celní úřad (Guardia di Finanza) a různé výzkumné ústavy akademie věd (C.N.R.) a Výzkumný ústav Geofyziky a Vulkanologie.

Jednou z největších záchranných akcí v novodobé historii Itálie byl bezpochyby zásah jednotek civilní ochrany dne 5. května 1998 v povodí řeky Sarno u Neapole v Kampánii. V důsledku dlouhotrvajících intenzivních dešťů došlo k několika desítkám sesuvům jemného bahna, ve kterém zahynulo 160 lidí a na 200 budov bylo zničeno. V okamžiku byly zaktivizovány jednotky civilní ochrany z Kampánie i dalších italských regionů, a bylo evakuováno obyvatelstvo z několika desítek obcí. Stovky dobrovolných a profesionálních záchranářů pracovalo nepřetržitě přes 800 hodin za účelem záchrany zraněných z měst Sarno a Quindici. Na postižené místo se v rámci mezinárodní pomoci dostavili záchranáři z Rakouska a Maďarska. USA poskytly dopravní letadla typu C-130 Herkules z letecké základny v Avianu. Například ve městě Sarno, kde při tomto neštěstí zahynulo 137 obyvatel, byly náklady na záchranné práce a rekonstrukce

---

⁵⁵LINHART, Petr, ŠILHÁNEK, Bohumil. *Nevládní organizace působící v ochraně obyvatelstva v některých evropských zemích*. 1. vyd. Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009. 1 s. 24-29 ISBN 978-80-86640-87-7.

vyčísleny na 451 milionů euro. V rámci řešení této nastalé krizové situace byly do akce zapojeni i pracovníci akademie věd – ústavu pro ochranu před hydro – geologickými katastrofami CNR-GNDCI i pracovníci univerzit, kteří museli urychleně vypracovat mapy rizikových oblastí pro případné další sesuvy a rychlé intervence, ke kterým již naštěstí nedošlo.

1. 7. Civilní ochrana obyvatelstva ve Švýcarsku

1. 7. 1. Charakteristika země⁵⁶

Oficiální název: Švýcarská konfederace

Počet obyvatel: 7,5 mil.

Rozloha: 41 285 km²

Hrubý domácí produkt: 32 300 USD/obyv. (2005)

Švýcarsko je vnitrozemský stát na jihozápadním okraji střední Evropy. Jedná se o nejhornatější území Evropy. Údolí řek Rhône a Rýna ho člení na hlavní pásma vnějších Severních a vnitřních Jižních Alp, které se stýkají v masívu Svatého Gottharda. Nejvyšší horou země je Matterhorn 4 478 m n. m. Nejdelší a největší řekou je Rýn. Podnebí Švýcarska je mírné, převažují oceánské vlivy, které jsou ovlivněné horami. Složitý reliéf vytváří pestré místní klimatické podmínky s teplými a mnohdy suchými kotlinami. Ve výškách nad 2 500 m n. m. se udržuje trvalá sněhová pokrývka.

Z hlediska státoprávního uspořádání je Švýcarsko spolkový (konfederativní) stát. Zákonnou moc tvoří dvoukomorové Spolkové shromáždění, které se skládá z Národní rady a Rady kantonů. Národní rada s 200 členy je volena na dobu 4 roků ve všeobecných volbách podle poměrného zastoupení. Rada kantonů má 46 členů a je volena na dobu 1 – 4 roky podle kantonů. Spolkový prezident je volen na 1 rok ze Spolkové rady (vlády) a současně zastává funkci předsedy vlády.

---

⁵⁶ADAM, Jan, et al. *Ottova encyklopedie A-Ž*. Jana Malátková; Lucie Pítrová. Křišťanova 675/3, 130 00 Praha 3 : Ottovo nakladatelství,s.r.o., 2007. s. 1007-1008 ISBN 80-7360-014-5.

1. 7. 2. Působnost jednotlivých složek⁵⁷

Ve Švýcarsku existuje v rámci civilní ochrany služební povinnost pro muže, ženy mohou tuto službu absolvovat dobrovolně. Muži, na které se tato služební povinnost vztahuje, jsou následně po jejím absolvování a propuštění povinni být k dispozici pro úkoly civilní ochrany zhruba do 50 let věku. Každý rok je pro civilní ochranu povoláno zhruba 6 tisíc osob a k dispozici je tak celkem asi 120 tisíc osob, včetně 15 tisíc osob partnerských organizací.

Švýcarsko je jediný stát současné západní Evropy, kde převažuje model povinné služby s příslušným podílem profesionálů (organizační jádro, nezbytná pohotovost, výcviková zařízení). Podíl dobrovolníků na úseku ochrany obyvatelstva je relativně malý.

K základním nevládním organizacím, působícím v ochraně obyvatelstva, patří **Švýcarský požární svaz (Schweizerischer Feuerverband – SFV)**⁵⁸. Práva a povinnosti vůči požárníkům mají jednotlivé kantony, pod které tyto jednotky z hlediska místní příslušnosti náleží. Většina požárníků plní svoje povinnosti v rámci povinné služby. V současné době má Švýcarsko, včetně Lichtenštejnského knížectví, k dispozici kolem 120 tisíc požárníků. Tito požárníci se člení podobně jako v České republice na místní požárníky, podnikové požárníky, příslušníky požárních stanic a příslušníky letištních sborů.

Jedná se o model kombinovaný⁵⁹ s převahou povinné miliční služby na základě zákona (místní požární sbory) a menším podílem profesionálních požárníků (požární stanice, podnikové letištní sbory). Od roku 1870 se švýcarští požárníci sdružují do Švýcarského svazu požární ochrany, který zastřešuje jednotlivé kantonální svazy

---

⁵⁷ LINHART, Petr, ŠILHÁNEK, Bohumil. *Nevládní organizace působící v ochraně obyvatelstva v některých evropských zemích*. 1. vyd. Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009. s. 84-95 ISBN 978-80-86640-87-7.

⁵⁸Operační středisko tísňového volání v St. Gallenu ve Švýcarsku, viz. obrazová příloha č. 20

⁵⁹ ŠILHÁNEK, Bohumil. Nová koncepce ochrany obyvatelstva ve Švýcarsku. *Časopis 112*. 2003, 3, s. 3. Dostupný také z WWW: <<http://www.isvav.cz/organizationDetail.do?rowId=orjk%3AK13>>. ISSN 1213-7057.

požární ochrany, Svaz požární ochrany Lichtenštejnského knížectví a Svaz švýcarských požárníků z povolání.

Náklady na činnost požárníků nesou z větší části obce, kantony, stát a zejména pak stavební pojišťovny.

Druhou nejdůležitější nevládní organizací v zemi je **Švýcarský Červený kříž (Schweizerisches Rotes Kreuz – SRK)**. Jedná se o nejstarší a největší organizaci poskytující pomoc na území Švýcarska. Jedná se o spolek s federalistickou strukturou a ústředím v Bernu. Skládá se z 24 kantonálních svazů, které jsou z hlediska zákona privátními organizacemi. Dále ze 6 korporativních členů, 5 nadací a 2 spolků. Ve Švýcarsku vyvíjí činnost v oblasti zdravotní péče, sociální a sociálně lékařské péče, imigrace a integrace osob a první pomoc včetně záchranných operací. Nejdůležitějšími korporativními členy je Švýcarský samaritánský svaz (Schweizerischer Samariterbund – SSB), Švýcarská společnost pro záchranu životů (Schweizerische Lebensret – Tunis – Gesellschaft – SLRG) a Švýcarský spolek kynologů pro činnost při katastrofách (Schweizerischer Verein für Katastrophenhunde – SVKA). Mezi další korporativní členy patří Švýcarská vzdušná záchranná hlídka Rega a Švýcarský vojenský sanitní spolek SMSV.

Základní právní normou pro činnost těchto organizací na úseku ochrany obyvatelstva je **spolkový zákon ze dne 4. října 2002 o ochraně obyvatelstva a civilní ochraně**, podle něhož v ochraně obyvatelstva spolupracují jako partnerské organizace policie, požárníci, zdravotnictví, technické služby a civilní ochrana. Dalším zákonem, o němž se opírá činnost nevládních organizací, je spolkový zákon o sdružování a o neziskových organizacích ve smyslu dalších předpisů, z něhož vycházejí jednotlivé kantonální zákony a podzákoné normy.

Svaz civilní ochrany (Schweizerische Zivilschutzverband – SZSV) byl ve Švýcarsku nucen ukončit svoji činnost v roce 2007, a to zejména v souvislosti se změnou spolkového zákona o ochraně obyvatelstva a civilní ochraně, v důsledku ukončeného financování jeho činnosti státem. Protože se jednalo o velkou, vlivnou a z hlediska plnění úkolů důležitou organizaci, byl tento krok značně kritizován švýcarskou veřejností. Na základě této skutečnosti představitelé ukončeného svazu okamžitě vstoupili v jednání se Svazem švýcarských organizací civilní ochrany

(Verand Schweizerische Zivilschutzorganisationen – VSZSO), za účelem sloučení do jedné společné organizace. **Svaz švýcarských organizací civilní ochrany**⁶⁰ sdružuje organizace v obcích a velkých hospodářských objektech, které tam musí existovat na základě zákona. Nově vzniklá organizace má stejný název jako rozpuštěný svaz a přebírá všechny úkoly obou předchozích svazů jako jejich nástupnická organizace. Z právního hlediska je tento nově vzniklý svaz podle svého státu samostatné politicky a konfesně nezávislé sdružení podle čl. 60 zákona o ochraně obyvatelstva a civilní ochraně.

Tento nově vzniklý svaz plní tyto úkoly:

- tvořit opozici politice a správě na stupni stát, kanton, obec;
- spolupracovat s partnerskými organizacemi v oblasti ochrany obyvatelstva;
- podporovat příslušníky civilní ochrany a jejich zájmy;
- přispívat k utváření veřejného mínění o civilní ochraně;
- provádět poradenskou činnost pro organizace civilní ochrany;
- pomáhat při základním a dalším vzdělávání pro výkon povinné služby v civilní ochraně.

Členy svazu mohou být kantonální a regionální svazy civilní ochrany obyvatelstva, organizace civilní ochrany, veřejnoprávní a privátní subjekty a jednotlivci.

Švýcarsko je typickým příkladem státu, kde se spolupráce mezi veřejnou správou a privátní sférou projevuje v ochraně obyvatelstva v maximální míře. Podle současné platné koncepce v této oblasti tvoří sdružený systém ochrany obyvatelstva pět již zmíněných organizací, které mají různou právní povahu a různého zřizovatele. Přestože tyto jednotlivé složky ochrany obyvatelstva mají různé zřizovatele a své vlastní řídicí složky, v případě vzniku mimořádné situace jsou vytvářeny společné řídicí orgány na různých úrovních veřejné správy, které řídí a koordinují činnost jinak samostatných složek v rámci ochrany obyvatelstva. Tímto způsobem je zajištěno celoplošné pokrytí státu a zabezpečena rychlá, včasná a trvalá pomoc jeho obyvatelstvu.

---

⁶⁰*Ochrana obyvatelstva v Evropě*. Praha : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005. bb, s. 10-35. ISBN 80-86640-55-8.

1. 8. Civilní ochrana obyvatelstva v Rakousku

1. 8. 1. Charakteristika země⁶¹

Oficiální název: Republika Rakousko

Počet obyvatel: 8,2 mil.(2006)

Rozloha: 831 858 km²

Hrubý domácí produkt: 32 700 USD/obyv. (2005)

Rakousko je vnitrozemský stát ve střední Evropě. Většina jeho území je hornatá. Téměř dvě třetiny rozlohy země vyplňují Východní Alpy, které se skládají z rovnoběžných pásem. Největších výšek dosahují Vysoké Taury 3 797 m n. m. Přes polovinu území je odvodňováno prostřednictvím řeky Dunaj a jeho přítoků k Černému moři. Podnebí je mírné, na přechodu mezi oceánským a kontinentálním. Velehorské části mají klima drsné.

Rakousko je federativní republikou sestávající z 9 spolkových zemí s parlamentním systémem. Hlavou státu je prezident, který je volený všelidovým hlasováním na dobu 6 let. V čele vlády stojí spolkový kancléř jmenovaný prezidentem a odpovědným Národní radě. Orgánem zákonodárným je dvoukomorové Spolkové shromáždění. Dolní komora se nazývá Národní rada se 183 členy volených na 4 roky poměrným systémem. Horní komora se nazývá Spolková rada a reprezentuje jednotlivé země. Má 64 členů volených zemskými sněmy spolkových zemí poměrným systémem.

1. 8. 2. Působnost jednotlivých složek⁶²

Rakousko se v oblasti ochrany obyvatelstva vyznačuje převážnou dobrovolností, a to především u požárníků s více než 95 % zastoupením dobrovolníků, ale rovněž u záchranných organizací, kde složení tvoří opět z větší části dobrovolníci a zbytek je pokryt profesionály.

---

⁶¹ ADAM, Jan, et al. *Ottova encyklopedie A-Z*. Jana Malátková; Lucie Pítrová. Křišťanova 675/3, 130 00 Praha 3 : Ottovo nakladatelství,s.r.o., 2007. s. 821-822 ISBN 80-7360-014-5.

⁶² LINHART, Petr, ŠILHÁNEK, Bohumil. *Nevládní organizace působící v ochraně obyvatelstva v některých evropských zemích*. 1. vyd. Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009. s. 54-64 ISBN 978-80-86640-87-7.

Při výkonu náhradní vojenské služby je každý rok zhruba 3 tisíce osob činných v oblasti civilní ochrany a záchranářství. Délka civilní služby je stanovena na 12 měsíců.

Mezi nejdůležitější organizace na úseku civilní ochrany patří bezesporu **požárníci**. V souladu se Spolkovou ústavou je ochrana před požáry záležitostí spolkových zemí a jejich kompetence v této oblasti je stanovena obdobně jako v sousedním Německu **zemským zákonodárstvím**. Hlavní odpovědnost za pokrytí území z hlediska požární ochrany mají obce, které jsou zřizovateli naprosté většiny požárních stanic. Služba v rakouské požární ochraně je téměř výhradně dobrovolná. Pouze v největších městech jako je Vídeň, Linec, Salcburk, Innsbruck, Štýrský Hradec, Klagenfurt a v největších průmyslových podnicích jsou profesionální požárníci.

Rakousko má celkem zhruba 320 tisíc požárníků, které lze rozdělit na:

- požárníky z povolání – 6 sborů;
- dobrovolné požárníky – 5,5 tisíc sborů;
- podnikové požárníky – 300 sborů;
- mladé požárníky – 20 tisíc sborů.

Požárníci se podílejí také na poskytování předlékařské pomoci zraněným osobám. Za tímto účelem disponují v rámci požární záchranné služby asi 80 sanitními vozidly. Pro případy rozsáhlých mimořádných událostí je zřízena tzv. hasicí a záchranná služba, která je složená z požárních jednotek a určena k nasazení mimo daný okres, ale se současným zachováním místní pohotovosti vyčleněných jednotek.

Požárníci se organizují podle příslušného spolkového zákona do Rakouského spolkového požárního svazu, který zaštiťuje 9 zemských požárních svazů a 6 profesionálních požárních sborů největších měst.

Financování požární ochrany je z převážné části zajištěno jednotlivými zřizovateli. Dalším zdrojem příjmů jsou podíly z výnosu tzv. daně na protipožární ochranu.

Rakouský Červený kříž je národní společností Červeného kříže v Rakousku. Člení se obdobně jako spolkový stát na 9 zemských svazů, 141 okresních stanic a asi 1,1 tisíc stanic místních. Jednotlivé zemské svazy jsou organizovány jako spolky a právně jsou nezávislými hospodářskými subjekty. Jedná se o neziskovou organizaci, jejímž účelem

je poskytnutí rychlé a včasné pomoci v nouzi. Na jeho činnosti se aktivně podílí zhruba 38 tisíc dobrovolníků, více než 3 tisíce profesionálů a asi 1,5 tisíc osob vykonávajících civilní službu.

Rakouský Červený kříž je na rozdíl od jiných zemí nejdůležitější prvoplánovou organizací, která poskytuje celoplošně rychlou lékařskou záchrannou službu na celém území Rakouska. Zajišťuje většinu transportu zraněných a nemocných. K tomuto účelu vlastní více než 100 vozidel rychlé lékařské pomoci. Rovněž také disponuje lékařským personálem pro leteckou záchrannou službu s využitím vrtulníků, ve většině případů poskytnutých společnostmi ÖAMTC. Více než 400 stanic je nepřetržitě v činnosti v rámci varovného systému, což umožňuje dosažení místa zásahu do 15 min. po vyrozumění na celém území státu.

Z hlediska financování je Rakouský Červený kříž zabezpečen ze 75 % z výtěžku z výkonů, zhruba 12 % z darů a členských příspěvků a 13 % z jiných zdrojů.

Dalšími neméně důležitými záchrannými složkami podílejících se na ochraně obyvatelstva při mimořádných situacích jsou:

- Pracovní samaritánský svaz Rakouska (Arbiter-Samariter-Bund Österreich – JUHÖ);
- Maltéžská nemocniční služba Rakousko (Malteser Hospitaldienst Austria – MHDA);
- Rakouská horská záchranná služba (Österreichischer Bergrettungsdienst – ÖBRD);
- Rakouský svaz civilní ochrany (Österreichischer Zivilschutzverband – ÖZSV).

Z hlediska legislativy je základem pro činnost výše uvedených záchranných složek **spolková ústava** a zejména **zemské zákonodárství**, především pro nasazení při každodenních událostech, při živelních pohromách a průmyslových haváriích. Při negativních událostech, jejichž prevence a likvidace je věcí spolkového státu, se řídí také spolkovou legislativou. Z důvodu, že Rakousko je prakticky jedinou zemí v Evropě, kde **není na státní úrovni řešena civilní ochrana a ochrana proti katastrofám zákonem**, převážná část kompetencí těchto organizací vychází ze **zemských zákonů**. Oprávnění pomocných služeb při výkonu převážně zdravotnických

záchranných úkonů mají pouze oficiálně uznané záchranné organizace. Toto oprávnění udělují jednotlivé spolkové země. Organizace a koordinace nasazení těchto služeb je v kompetenci obcí.

2. Cíl a hypotéza diplomové práce

Cílem této práce je zhodnotit zaměření jednotlivých zákonných a podzákonných předpisů na území České republiky od roku 1935 do současnosti, platných v určitých obdobích, na řešení mimořádné události.

Hypotéza: Současná právní úprava ochrany obyvatelstva poskytuje komplexní zabezpečení ochrany obyvatelstva před mimořádnými událostmi.

3. Metodika

Za využití multikriteriální analýzy provést komparaci právních norem vztahujících se k civilní ochraně/obraně na území České republiky od roku 1935 do současnosti.

4. Výsledky

4. 1. Právní normy vztahující se k civilní ochraně/obraně od roku 1935 do roku 1961

Přijetím **zákona č. 82 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům ze dne 11. dubna 1935**⁶³ vzniká organizace civilní protiletecké ochrany na území tehdejšího Československa. Již ze samotného názvu zákona je zřejmé, že jeho hlavní účel spočíval v poskytnutí právního podkladu pro zajištění bezpečnosti obyvatelstva v případě vzdušného napadení státu. Zákon obsahoval VI oddílů.

- Oddíl I. - Ochrana před leteckými útoky – v tomto oddílu jsou v jednotlivých ustanoveních popsány povinnosti vlastníků nemovitostí, na nichž jsou podniky, ústavy nebo jiná zařízení, zejména s větším počtem zaměstnanců nebo uživatelů, o zajištění vhodných úkrytů pro tyto osoby. Tyto povinnosti byly stanoveny i pro stavebníky nových budov, kteří museli již při samotné výstavbě zajistit vhodné úkryty pro budoucí obyvatele těchto objektů. Tyto osoby, kterým podle tohoto zákona byla stanovena povinnost úkryty v objektech zřídit, musely také tyto úkryty udržovat v řádném stavu. Osoby, kterým bylo uloženo úředním příkazem opatřit na svoje náklady úplnou plynovou masku úředně schváleného nebo stanoveného typu pro svoji ochranu nebo pro ochranu osoby blízké, musely na základě této povinnosti zajistit tento ochranný doplněk. Toto úřední opatření mohlo být v nutném případě rozšířeno příslušným vládním nařízením i na opatření a udržení jiných vhodných ochranných předmětů a zařízení úředně schváleného nebo stanoveného typu. Vydávat z moci úřední nebo k žádosti strany rozhodnutí týkajících se zajištění vhodných úkrytů v předmětných objektech, byly oprávněny příslušné úřady stavební. Rovněž vydávat z moci úřední nebo k žádosti strany rozhodnutí týkajících se zajištění úplné plynové masky, byly oprávněny příslušné úřady místní policie v oboru péče o bezpečnost osoby a majetku. Povinnost zajistit dostatečný počet veřejných úkrytů a

---

⁶³Československo. Zákon ze dne 11. dubna 1935 o ochraně a obraně proti leteckým útokům. In *Sbírka zákonů*. 1935,82, s. 1-10.

zásobních plynových masek a tyto udržovat v řádném stavu, byla rovněž stanovena i pro jednotlivé obce. Vládním nařízením mohlo být v případě potřeby jednotlivým obcím uloženo, aby podle směrnic vydaných nadřízenými politickými úřady a pod jejich dohledem podnikly na svůj náklad další úkoly, směřující k ochraně před leteckými útoky. Jednalo se především o poplachovou, požární, zdravotní a samaritskou službu, péči o maskování obydlí částí obce a o zhasínání světla, spolupůsobení při službě hlásné a výcvik potřebný k těmto úkolům. Stejným způsobem mohlo být v rámci povinné součinnosti nařízeno povolání osob, které v příslušné obci vyvíjely svoji činnost nebo v obci trvale bydlely, popřípadě na tyto osoby přenést povinnost plnění některých úkolů, které byly nařízeny k plnění obci. Jednotlivé obce mohly podle příslušného ustanovení od obyvatel vybírat určený finanční poplatek, který byl určený k úhradě nákladů vzniklých obci při provádění opatření souvisejících se zajištěním ochrany obyvatel. K výstavbě veřejných úkrytů mohly obce rovněž od obyvatel požadovat služby ruční, potahy nebo motorovými vozidly. V případě, že obec neplnila řádně své úkoly, mohl nadřízený úřad politický zajistit provedení těchto úkolů jiným vhodným způsobem na náklad obce. Tyto politické úřady byly rovněž oprávněny činit další potřebná opatření k ochraně před leteckými útoky, vydávat potřebné příkazy a zákazy, povolát k povinné součinnosti jak veřejné, tak i jiné korporace nebo skupiny osob a jednotlivce. Obce a jiné korporace, popřípadě jednotlivci, kterým bylo podle příslušného ustanovení tohoto zákona svěřeno plnění určitých úkolů k ochraně před leteckými útoky, mohli být nařízením vlády nebo politických úřadů zmocněni, aby vydávali k jejich účelnému splnění potřebné příkazy a zákazy, a to jak ve způsobu všeobecných nařízení, tak i pro jednotlivé případy. K ochraně před leteckými útoky mohl příslušný okresní úřad, ve prospěch státu nebo obce, požadovat věci movité k užívání nebo do vlastnictví a věci nemovité k užívání. K tomuto účelu bylo rovněž možné provést vyvlastnění nemovitostí a věcných práv k těmto nemovitostem. Okresní úřad rovněž rozhodoval o náhradě za užívání požadovaných věcí a o náhradě za škody způsobené jejich ztrátou, zničením nebo poškozením, jakož i o náhradě za ně v případě, že by tyto věci

byly převzaty do vlastnictví státu nebo obce. V době válečné nebo v případě, že tak stanovila vláda nařízením, mohla požadovat rovněž příslušná obec věci movité k užívání nebo do vlastnictví a nemovitosti k užívání. Ministerstvo vnitra v dohodě s ministerstvem národní obrany a s ostatními zúčastněnými ministerstvy roztrídilo jednotlivé obce podle rozsahu nebezpečí z leteckých útoků na jednotlivé kategorie a stanovilo, která ustanovení o ochraně před útoky a kdy nabyla pro tu kterou kategorii obcí účinnosti.

- Oddíl II. - Obrana proti leteckým útokům – zde je stanoveno, že obranu proti leteckým útokům bojovými prostředky prováděla především branná moc. Držitelům (vydržovatelům) podniků, ústavů nebo jiných zařízení, jež byly důležité pro obranu státu, mohlo být ministerstvem vnitra po dohodě s ministerstvem národní obrany a ostatními zúčastněnými ministerstvy uloženo, aby připravili a v řádném stavu udržovali prostředky potřebné pro obranu těchto podniků, ústavů nebo zařízení a to sami na své náklady podle pokynů a za průběžné kontroly vojenské správy nebo nesli zcela nebo z části potřebný náklad na přípravu této obrany.
- Oddíl III. – Ustanovení živnostenskoprávní – toto ustanovení upravuje pravidla živnostenského oprávnění. Po živnostensku provozovaná výroba, oprava a prodej plynových masek a jejich součástí byly živnosti koncesované. Vláda mohla rovněž nařízením prohlásit za živnosti koncesované podle tohoto zákona také výrobu, opravu a prodej jiných předmětů a zařízení sloužících k ochraně nebo obraně proti leteckým útokům. Koncesi k výrobě a opravě plynových masek a jejich součástí udělovalo ministerstvo průmyslu, obchodu a živností po dohodě s ministerstvem vnitra a národní obrany. Koncesi k prodeji plynových masek a jejich součástí uděloval příslušný okresní úřad. Koncese mohla být udělena popřípadě pouze na dobu určitou, na všechna oprávnění nebo pouze na jejich část. Koncesní úřad mohl rovněž udělení koncese bez udání důvodu odeprít a udělenou koncesi kdykoliv bez udání důvodu odejmout navždy nebo na dobu určitou. Plynové masky a jejich součástky směly být vyráběny a prodávány jenom podle typů, které byly úředně schváleny. Dozor nad výrobou

plynových masek a jejich součástí vykonával příslušný okresní úřad a vojenská správa. Dozor nad jejich následným prodejem prováděl okresní úřad.

- Oddíl IV. – Ustanovení všeobecná – v této části zákona jsou upraveny práva a povinnosti orgánů, které prováděly soupis místností a prostorů nebo dohled nad řádným stavem úkrytů, jakož i orgánů, které vykonávaly dozor nad výrobou nebo prodejem předmětů a zařízení uvedených v tomto zákoně. Na základě této části zákona mohly oprávněné osoby kdykoliv vstupovat do úbytných, výrobních, prodejních a jiných místností a prostor a provádět zde prohlídky. V soukromých bytech a jejich vedlejších místnostech tak mohly tyto osoby činit pouze v případě, že se prokázaly zvláštním rozkazem příslušného úřadu. Orgány, které tyto prohlídky prováděly, byly povinny zachovat úplnou mlčenlivost o všech věcech, o nichž se při této své činnosti dozvěděly. Aby byla vyzkoušena pohotovost opatření proti leteckým útokům, mohly být politickými úřady vydány potřebné příkazy a zákazy, zejména pokud šlo o dopravu a pobyt na veřejných místech, používání plynových masek, zastírání světel, požární a samaritánskou pohotovost příslušných orgánů korporací, jednotlivců apod.
- Oddíl V. - Ustanovení trestní – v tomto oddílu jsou popsána jednotlivá protiprávní jednání a následné druhy trestů, které mohly být ze strany orgánů státní moci za tato jednání osobám uloženy. Jsou zde popsány protiprávní činy, a to jak v rovině trestní, tak v rovině přestupkové.
- Oddíl VI. – Ustanovení závěrečná – tento závěrečný oddíl obsahuje kromě jiného také upřesnění, které stanoví, že kde se v tomto zákoně mluví o leteckých útocích, rozumějí se tím též jiné podobné útoky.

Zhodnocení:

Z výše uvedeného zákona vyplývá, že byl zaměřen převážně na vojenskou hrozbu spočívající v případném napadení státu cizí vojenskou silou. Nicméně je nutné uvést, že tento zákon byl na svoji dobu velice kvalitně zpracován a obsahoval prakticky všechna hlavní ustanovení potřebná pro zajištění ochrany a obrany obyvatelstva v případě vojenského napadení. Jsou zde stanoveny práva a povinnosti státních orgánů, ale i jednotlivých osob. Dále příslušná ustanovení zákona popisují financování činností

spojených se zajišťováním ochrany/obranu obyvatelstva, stanoví přísná pravidla pro udělování živnostenských oprávnění osobám, jejichž činnost byla spojena s ochranou/obranou a rovněž jsou v zákoně popsána i jednotlivá protiprávní jednání a následné sankce. V souvislosti s tímto zákonem byla vydána další doplňující vládní nařízení, která se týkala především výroby, oprav, prodeje plynových masek a záležitostí souvisejících s budováním úkrytů. Jako významný zákon, který doplňoval některá ustanovení tohoto zákona, byl zákon č. 75 Sb. ze dne 8. dubna 1938⁶⁴.

S možným ohrožením obyvatelstva přírodními nebo technologickými hrozbami není ale v zákoně č. 82 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům ze dne 11. dubna 1935 vůbec počítáno. V tomto zákoně se hovoří pouze o úkrytech, ochranných maskách apod. Nejsou zde např. vůbec vymezeny pojmy, které by souvisely s civilními hrozbami, nejsou zde uvedeny žádné složky, které by se při případném ohrožení obyvatelstva podílely na záchranných, popřípadě likvidačních pracích. Ve své době měl tento zákon své opodstatnění a byl vzorem pro jiné evropské státy. Nicméně v současnosti by byl tento zákon nedostačující.

4. 2. Právní normy vztahující se k civilní ochraně/obraně od roku 1961 do roku 1999

V počátku šedesátých let byl přijat **zákon č. 40 Sb. ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky**⁶⁵. Přijetím tohoto zákona byla zrušena platnost dosavadního zákona č. 82 Sb. z roku 1935 o ochraně a obraně proti leteckým útokům. Zákon obsahoval sedm částí.

- Část první – Základní ustanovení - tato část charakterizuje obranu republiky, ve které jsou zahrnuty opatření k zabezpečení obranyschopnosti země v době míru i ve válečném stavu, a to na všech úsecích hospodářského a společenského života. Je zde kladem důraz zejména na budování ozbrojených sil a zvyšování jejich

---

⁶⁴ Československo. Zákon ze dne 8. dubna 1938, jímž se doplňuje ustanovení § 5, odst. 1 zákona o ochraně a obraně proti leteckým útokům. In *Sbírka zákonů*. 1935, 75, s. 1.

⁶⁵ Československo. Zákon ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky. In *Sbírka zákonů*. 1961, 40, s. 1-8.

bojové pohotovosti v souladu s požadavky soudobého vojenství. Rovněž jako nedílná součást obrany republik jsou v ustanovení této části zákona uvedeny opatření v národním hospodářství, opatření k obraně v krajích a okresech a k ochraně před nepřátelskými vzdušnými útoky, včetně přípravy občanů k obraně. Obrana vlasti je charakterizována jako vrcholná povinnost a věc cti každého občana. Na výzvu k obraně vlasti je každý občan povinen vynaložit své síly a prostředky k dosažení konečného vítězství nad nepřítelem.

- Část druhá – Obrana za branné pohotovosti státu - v této části jsou v jednotlivých ustanoveních podrobně popsány pracovní úkoly občanů, úprava pracovních poměrů, jakož i zajištění a poskytování věcných prostředků pro účely obrany. Stát vstoupil do branné pohotovosti nařízením mobilizace ozbrojených sil, vyhlášením válečného stavu nebo vypovězením války, a to dnem, kdy bylo učiněno některé z těchto uvedených opatření. Branná pohotovost končila dnem, který stanovil prezident republiky. Za této branné pohotovosti státu mohlo být občanům v zájmu obrany republiky uloženo setrvat v zaměstnání a podle potřeby vykonávat jim určené práce, nastoupit do zaměstnání, které jim bude přiděleno a konat časově omezené práce, které od nich budou požadovány ke zdolání nárazových nebo mimořádných úkolů pro obranu republiky. K přijmutí těchto opatření byla oprávněna vláda, která rovněž mohla za branné pohotovosti státu upravovat pracovní poměry, zejména jejich vznik, zánik, pracovní dobu a jiné pracovní podmínky. Za branné pohotovosti zabezpečoval stát potřeby obrany věcnými prostředky z národního majetku. V případě, že by věcné prostředky z národního majetku nepostačovaly k pokrytí veškerých potřeb, mohla být za branné pohotovosti státu každému uložena povinnost poskytnout k účelům obrany potřebné věcné prostředky, které má ve vlastním držení. Poskytnout věcné prostředky znamenalo, že musel každý odevzdat požadované věcné prostředky do vlastnictví státu, naložit s nimi podle pokynů nebo strpět, aby s nimi bylo naloženo určeným způsobem. V případě nezbytnosti mohl být z určeného místního obvodu proveden odsun obyvatelstva a věcných prostředků. Rovněž zákon obsahoval potřebná ustanovení týkající se

poskytnutí potřebných prostor k zajištění ubytování odsunutých osob a k uložení odsunutých věcných prostředků.

- Část třetí – Civilní obrana - tato část se týká civilní obrany. Civilní obrana jako součást obrany republiky zahrnuje opatření k zabezpečení ochrany a obrany obyvatelstva před následky nepřátelských vzdušných útoků, k vytvoření podmínek pro plynulý chod hospodářského života při nepřátelských vzdušných útocích a k odstraňování následků těchto útoků. Občané se aktivně zapojují do plnění úkolů civilní obrany, která je organizována a prováděna státními orgány, hospodářskými a dobrovolnými společenskými organizacemi. Řízení civilní obrany příslušelo ministru obrany.
- Část čtvrtá – Příprava občanů k obraně republiky - tato část charakterizuje přípravu občanů k obraně republiky. Příprava občanů zahrnovala brannou, tělesnou a zdravotnickou přípravu, přípravu k civilní obraně a ostatní potřebnou přípravu. Byla organizována dobrovolnými organizacemi, a to především Svazem pro spolupráci s armádou, Československým svazem tělesné výchovy, Československých červeným křížem a Československým svazem požární ochrany. Dále se na této přípravě podílely státní orgány, školy, hospodářské a jiné organizace.
- Část pátá – Další opatření v zájmu obrany republiky – zde jsou v jednotlivých ustanoveních popsány přípravy a přezkušování opatření pro dobu branné pohotovosti státu, výstavba podniků, přístup k některým vybraným místům, používání pozemků při cvičeních, ubytování ozbrojených sil a podmínky vyvlastnění. V souvislosti s přípravami nebo přezkušováním opatření pro dobu branné pohotovosti státu mohly vláda, národní výbory nebo vládou pověřeni ministři, ukládat povinnosti státním orgánům, hospodářským, společenským a jiným organizacím i občanům. Při výstavbě podniků, zařízení a při rozmisťování výroby bylo nutné dbát zájmů obrany republiky. Ozbrojené síly a bezpečnostní sbory ministerstva vnitra byly oprávněny po dohodě s příslušným národním výborem používat ke cvičení pozemků a komunikací, kterých je k tomuto účelu třeba. Nebylo-li možné zajistit ubytování ozbrojených sil ve vlastních objektech, byli držitelé vhodných objektů a prostředků k ubytování povinni poskytnout

ubytování a prostředky k němu potřebné. Vyžadoval-li to zájem obrany republiky, bylo možné potřebné nemovitosti nebo práva k těmto nemovitostem vyvlastnit v případě, že je nebylo možné získat dohodou.

- Část šestá – Ustanovení o náhradách – toto ustanovení specifikuje náhrady občanům při plnění pracovních úkolů a za poskytnuté věcné prostředky. Ale pro případ válečných škod, které byly způsobeny nepřítelem, vlastním nebo spojeneckým vojskem v boji nebo v přímé souvislosti s bojem, se ustanovení tohoto zákona nevztahují. Tyto způsobené škody jsou posuzovány podle zvláštních předpisů.
- Část sedmá – Společná a závěrečná ustanovení – povinnosti ukládané podle tohoto zákona v zájmu ozbrojených sil mohou být ukládány i ve prospěch spojeneckých ozbrojených sil.

Zákon č. 73 Sb. ze dne 27. června 1973 o branné výchově⁶⁶ – část otázek spojených s civilní ochranou obyvatelstva byla řešena také v tomto zákoně. Zákon obsahoval devět částí, z nichž se pouze část šestá vztahovala k civilní obraně. Obsahem této šesté části zákona je popis přípravy občanů k civilní obraně. Příprava občanů k civilní obraně dle této části zákona posiluje odpovědnost občanů za jejich připravenost k civilní obraně, zabezpečuje, aby si osvojili vědomosti a dovednosti k ochraně, a to zejména před účinky zbraní hromadného ničení, znali své úkoly pro evakuaci a byli připraveni podle svých schopností pomáhat při likvidaci následků nepřátelského napadení. Dále podle tohoto ustanovení zákona přípravu občanů k civilní obraně organizovalo federální ministerstvo národní obrany. Za provádění přípravy občanů k civilní obraně odpovídali vedoucí příslušných organizací a předsedové národních výborů (náčelníci civilní obrany) v mezích své působnosti. Zvláštní pozornost byla přitom věnována zapojení mládeže, která se po ukončení povinné školní docházky nezúčastňovala další branné výchovy ve školách. Provádění některých úkolů

---

⁶⁶ Československo. Zákon ze dne 27. června 1973 o branné výchově. In *Sbírka zákonů*. 1973, 21, 73, s. 1-8.

v přípravě občanů k civilní obraně mohlo federální ministerstvo národní obrany svěřit po vzájemné dohodě společenským organizacím.

Zhodnocení:

Hlavním předmětem zákona č. 40 Sb. ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky bylo zajištění obrany země v mírových i válečných dobách. Byl zde kladen důraz na vytváření vojenských sil a v zákoně jsou podrobně stanovena práva státních úřadů a práva a povinnosti jednotlivých občanů v případě branné pohotovosti státu. V části třetí, která upravuje oblast civilní obrany, se hovoří pouze o obraně republiky, která zahrnuje opatření k zabezpečení ochrany a obrany obyvatelstva před následky nepřátelských vzdušných útoků. Ale opět zde není počítáno s ostatními civilními hrozbami. V zákoně je dále podrobně uvedena příprava občanů k obraně republiky a jsou zde stanoveny oprávnění ozbrojených sil a bezpečnostních sborů. Závěrečná část zákona obsahuje příslušné části týkající se poskytnutí finančních náhrad občanům.

Rovněž zákon č. 73 Sb. ze dne 27. června 1973 o branné výchově, ve kterém je obsaženo příslušné ustanovení vztahující se k civilní obraně, byl nedostatečný. V této části zákona je civilní obrana rovněž směřována pouze k obraně proti vojenskému nepřátelskému napadení země, zejména pak za užití zbraní hromadného ničení.

Obě tyto právní normy jistě ve své době plnily účel, pro který byly vytvořeny. Je nutné konstatovat, že se jednalo o zcela jiné politické rozdělení světa a vojenské hrozby byly na prvním místě. Nicméně je nutné dodat, že v současné době by tyto zákony neměly své opodstatnění a z hlediska civilní ochrany by byly naprosto neúčinné.

4. 3. Právní normy vztahující se k civilní ochraně od roku 1999 do současnosti

Zákon č. 222 Sb. ze dne 14. září 1999 o zajišťování obrany České republiky⁶⁷ stanovuje povinnosti státních orgánů, územních samosprávních celků a právnických a fyzických osob k zajišťování obrany České republiky před vnějším napadením a

---

⁶⁷Česko. Zákon ze dne 14. září 1999 o zajišťování obrany České republiky. In *Sbírka zákonů*. 1999, 76, 222, s. 1-20.

odpovědnost za porušení těchto povinností. Úvodní ustanovení zákona dále vymezuje přesné pojmy, jako obrana státu, pracovní povinnost, pracovní výpomoc, věcné prostředky, poskytování údajů a informací, operační přípravu státního území, subjekt hospodářské mobilizace a plánování obrany státu.

- Druhá část specifikuje řízení a organizaci obrany státu. Řízení a organizace obrany státu zahrnují výstavbu, přípravu a řízení ozbrojených sil, operační přípravu státního území, plánování obrany státu a opatření v národním hospodářství na všech úsecích veřejného života v zájmu zajišťování obrany státu. Za přípravu a zajišťování obrany státu odpovídá vláda. Dále jsou v této části zákona uvedeny práva a povinnosti ministerstev a jiných ústředních správních úřadů, České národní banky, krajských úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, obcí v přenesené působnosti a práva a povinnosti pracovníků správních úřadů a územních samosprávních celků. Rovněž je v této části zákona upraven vztah ke krizovému řízení.
- Třetí část upravuje jednotlivé povinnosti právnických a fyzických osob.
- Čtvrtá část obsahuje příslušná ustanovení o věcných prostředcích, upravuje rozsah pracovních povinností a pracovní výpomoci.
- Pátá část specifikuje objekty důležité pro obranu státu.
- Šestá část specifikuje vojenské újezdy, pravidla týkající se vstupu a pobytu na těchto vymezených částí území státu, správu újezdu a úkoly újezdního úřadu.
- Sedmá část upravuje další opatření v zájmu obrany státu. Obsahem těchto opatření jsou prověření opatření pro zabezpečení obrany státu a stanovení pravidel pro výcvik ozbrojených sil mimo území újezdů. Dále jsou v příslušných ustanovení této části vymezeny pojmy zvláštní stavby, bezpečnostní a ochranná pásma a vyvlastnění ve zkráceném řízení. V závěrečné části je upravena příprava občanů k obraně státu a omezení základních lidských práv a svobod.
- Osmá část vysvětluje použití tohoto zákona k plnění mezinárodních závazků. Povinnosti ukládané podle tohoto zákona pro potřeby ozbrojených sil se mohou ukládat i ve prospěch spojeneckých ozbrojených sil, je-li to třeba ke splnění mezinárodních smluvních závazků České republiky o společné obraně proti napadení.

- Devátá část obsahuje financování obrany státu. Výdaje spojené s přípravou k obraně státu a s obranou státu za stavu ohrožení státu a válečného stavu hradí stát. Dále příslušná ustanovení této části zákona popisují poskytování náhrad ze strany státu v konkrétních případech, a to náhradu za poskytnutí věcných prostředků, náhradu majetkové újmy na věcných prostředcích a náhradu za pracovní výpomoc a za výkon pracovní povinnosti.
- Desátá část stanoví sankce za nesplnění povinností uložených tímto zákonem.
- Jedenáctá závěrečná část obsahuje ustanovení přechodná a závěrečná, která doplňují příslušná ustanovení o vojenských újezdech.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů⁶⁸ je nejnovějším právním dokumentem pro oblast civilní ochrany obyvatelstva. Tento zákon vymezuje integrovaný záchranný systém, stanoví složky integrovaného záchranného systému a jejich působnost, pokud tak nestanoví zvláštní právní předpis, stanoví působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a rovněž práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na mimořádné události, při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu.

Část první:

- Hlava I – základní ustanovení. V této části zákona je vymezení základních pojmů jako integrovaný záchranný systém, mimořádná událost, záchranné a likvidační práce a věcná a osobní pomoc. Dále je zde definice pojmu ochrana obyvatelstva, kterou je podle citace tohoto zákona rozuměno plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku. Zařízením civilní ochrany bez právní subjektivity je dle tohoto zákona rozuměno součástí

---

⁶⁸Česko. Zákon ze dne 28. června 2000 o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. In *Sbírka zákonů*. 2000, 73, 239, s. 1-16.

právnícké osoby nebo obce určené k ochraně obyvatelstva, které tvoří zaměstnanci nebo jiné osoby na základě dohody a věcné prostředky.

- Hlava II – integrovaný záchranný systém (dále jen IZS). V příslušných ustanovení této hlavy je popsáno použití IZS a rovněž jsou specifikovány jednotlivé základní a ostatní složky IZS. Dále jsou zde uvedeny stálé orgány pro koordinaci složek IZS.
- Hlava III – postavení a úkoly státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací. Tato část zákona popisuje v jednotlivých ustanoveních práva a povinnosti ministerstev, ústředních správních úřadů, orgánů kraje, orgánů obce s rozšířenou působností, orgánů obce a stanoví podmínky cvičení a komunikace složek IZS.
- Hlava IV – organizace záchranných a likvidačních prací v místě zásahu. V ustanovení týkajících se velitele zásahu je specifikováno, kdo je velitelem zásahu a jeho oprávnění. V části upravující vyžadování pomoci pro provádění záchranných a likvidačních prací jsou podrobně rozepsány oprávnění vyžadovat pomoc a poskytování plánované pomoci na vyžádání. Na závěr je zde upravena ostatní pomoc.

Část druhá: v této části zákona jsou upraveny práva a povinnosti právnických a fyzických osob při mimořádných událostech.

- Hlava I – právnické osoby, podnikající fyzické osoby a fyzické osoby.
- Hlava II – výjimky. V této hlavě zákona jsou uvedeny výjimky pro poskytnutí věcné nebo osobní pomoci. Rovněž je zde uvedeno, že osoby osvobozené od osobní pomoci mohou poskytnout pomoc dobrovolnou.
- Hlava III – kontrola, pokuty, náhrada a finanční zabezpečení. Tato část zákona upravuje kontrolu, pokuty, náhradu za omezení vlastnického nebo užívacího práva a za poskytnutí věcné a osobní pomoci, náhradu škody a finanční zabezpečení IZS.
- Hlava IV – ustanovení společná a závěrečná. Zde je mimo jiné stanovena povinnost každého, kdo provozuje hromadné informační prostředky, včetně

televizního a rozhlasového vysílání, bez náhrady nákladů na základě žádosti operačního a informačního střediska IZS, neprodleně a bez úpravy obsahu a smyslu uveřejnit tísňové informace potřebné pro záchranné a likvidační práce.

Vyhláška ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva⁶⁹.

Tato vyhláška je společně s výše uvedeným zákonem č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů nejaktuálnějším právním dokumentem pro oblast civilní ochrany obyvatelstva. Vyhláška se sestává ze sedmi částí.

- Část první – postup při zřizování zařízení civilní ochrany a při odborné přípravě jejich personálu. V této části jsou stanovena pravidla a postupy obcí, jiných právnických osob nebo podnikajících fyzických osob při žádosti adresované hasičskému záchrannému sboru kraje o vyjádření k účelnosti zřízení zařízení civilní ochrany. Dále jsou zde specifikovány věcné prostředky zařízení civilní ochrany a její personální složení. Odborná příprava personálu zařízení civilní ochrany stanovuje jednotlivé subjekty, které jsou považovány za odborně připravené, a dále je zde specifikováno zaměření odborné přípravy.
- Část druhá – způsob informování právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatřeních a způsobu jejich provedení. Zde jsou stanoveny jednotlivé způsoby informování právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatření a způsobu jejich provedení, které zabezpečuje obecní úřad a zaměstnavatel. Dále je zde stanoven obsah takto zveřejněných informací.
- Část třetí – technické, provozní a organizační zabezpečení jednotného systému varování a vyrozumění a způsob poskytování tísňových informací. Ustanovení této části vyhlášky popisují technické, provozní a organizační zabezpečení jednotného systému varování a vyrozumění, vysvětlují pojmy jako vyrozumívací

---

⁶⁹Česko. Vyhláška ministerstva vnitra k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. In *Věstník ministerstva vnitra*. 2002, 380, s. 1-17.

centra, telekomunikační sítě, koncové prvky varování a vyrozumění, poskytování tísňových informací a ověřování provozuschopnosti.

- Část čtvrtá – způsob provádění evakuace a jejího všestranného zabezpečení. Způsob evakuace je zde popsán velmi podrobně, a to jak vlastní průběh evakuace, tak osoby, na které se evakuace vztahuje a dále je v této části uvedeno, co všechno zahrnuje plánování evakuačních opatření. V části týkající se zabezpečení evakuace jsou stanoveny jednotlivé subjekty, které zabezpečení jednotlivých částí evakuace zajišťují. V závěrečné části jsou uvedeny orgány pro řízení samotné evakuace.
- Část pátá - zásady postupu při poskytování úkrytů a způsob a rozsah kolektivní i individuální ochrany obyvatelstva. Příslušná ustanovení této části vyhlášky stanoví zásady postupu pro poskytování úkrytů a rozebírají způsob a rozsah kolektivní a individuální ochrany.
- Část šestá – požadavky ochrany obyvatelstva v územním plánování a stavebně technické požadavky na stavby civilní ochrany nebo stavby dotčené požadavky civilní ochrany.
- Část sedmá – účinnost vyhlášky.

Rovněž důležitým právním dokumentem přijatým v tomto období je **zákon č. 320 Sb. ze dne 13. června 2002 o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů⁷⁰**.

Zhodnocení:

Zákon č. 222 Sb. ze dne 14. září 1999 o zajišťování obrany České republiky plně pokrývá oblast bezpečnosti v případě vojenské hrozby spočívající v narušení územní celistvosti a svrchovanosti státu v případě napadení nepřátelskými vojsky. Jsou zde přesně vymezena práva a povinnosti jednotlivých subjektů podílejících se na zajišťování obrany České republiky. Zákon obsahuje veškerá ustanovení, která z legislativního

---

⁷⁰Česko. Zákon ze dne 13. června 2002 o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů. In *Sbírka zákonů*. 2002, 117, 320, s. 1-96.

hlediska v komplexnosti plně a dostatečně pokrývají právní úpravu v případě vzniku vojenského ohrožení České republiky.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů ve svém obsahu charakterizuje činnosti civilní ochrany jako jednoho ze subjektů IZS. Plně pokrývá činnosti jednotlivých složek IZS podílejících se na ochraně obyvatelstva v případech ohrožení obyvatelstva civilními hrozbami.

Vyhláška ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. Tato prováděcí vyhláška přesně stanoví pravidla, postupy orgánů civilní ochrany a dále vymezuje přesné pojmy v souvislosti s civilní ochranou.

Z popisu jednotlivých výše uvedených právních norem za období od roku 1999 do současnosti je zcela zřejmé, že plně pokrývají oblast ochrany obyvatelstva ať již v případě vzniku vojenské hrozby, tak v případě vzniku hrozby civilní.

4. 4. Vlastní návrh na další vývoj civilní ochrany z hlediska legislativy

Osobně se domnívám, že menší pozornost je věnována preventivním opatřením. Z tohoto důvodu na úseku financování v oblasti civilní ochrany bych zapojil do podílu na této činnosti soukromé subjekty, jako např. pojišťovny, stavební spořitelny, ale i důležité výrobní závody apod., které by mohly takto vynaložené finanční částky uplatnit v rámci daňového zvýhodnění. Za tímto účelem by bylo nutné provést příslušnou právní úpravu, na jejímž základě by bylo možné tyto daňové úlevy uplatnit. Je zřejmé, že by mělo být ve vlastním zájmu těchto soukromých subjektů, podílet se na zvýšení eliminace způsobených škod na životech, zdraví a majetku, neboť tyto hodnoty jsou hlavním předmětem jejich podnikání, a tudíž vynakládaných výdajů. Jakékoli mimořádné události mohou výrazným způsobem ovlivnit jejich konečný zisk. A v případě krizových situací mohou ohrozit dokonce jejich samotnou existenci.

Vypracovat potřebnou zákonnou normu „Zákon o zdravotnické záchranné službě“, neboť činnost této složky jako jediné ze základních složek integrovaného záchranného systému není upravena samostatným zákonem, ale pouze se na ni vztahuje zastaralý zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu a vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 434/1992 Sb., o zdravotnické záchranné službě.

Provést doplnění zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů tak, že pokud hejtman příslušného kraje při vyhlášeném krizovém stavu nebezpečí neplní své úkoly stanovené krizovým zákonem, byla by ze zákona možnost převést jeho oprávnění a povinnosti na jinou osobu. K provedení takového opatření by byla oprávněna vláda.

Vzhledem k tomu, že v současné době je velmi nedostatečně upravena velice důležitá oblast přípravy na mimořádné události, a to ne z řad složek IZS nebo orgánů krizového řízení, ale u jednotlivých občanů, navrhuji zapracovat do zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a do zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů oblast realizace preventivních opatření s odpovědností orgánů krizového řízení.

Z důvodu, že každá mimořádná událost se týká především občana, případně jeho rodiny, měl by stát zrealizovat řádnou mediální kampaň, která by se měla zaměřit na jeho každodenní ochranu, znalosti opatření civilní ochrany a znalosti první pomoci.

5. Diskuse

Z výsledků vyplývá, že v současné době současná právní úprava ochrany obyvatelstva poskytuje komplexní zabezpečení ochrany obyvatelstva před mimořádnými událostmi. Hypotéza diplomové práce byla potvrzena.

Ustanovení organizace Civilní protiletecké ochrany se datuje přijetím zákona č. 82 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům ze dne 11. dubna 1935. Tento zákon byl základním kamenem pro organizování ochrany obyvatelstva na území České republiky. Ústředním řízením Civilní protiletecké ochrany bylo pověřeno ministerstvo vnitra. K provádění zákona byly v jednotlivých městech podle nařízení a směrnic ministerstva vnitra zřízeny poradní výbory Civilní protiletecké ochrany. Hlavní ohrožení se týkalo především velkých měst s průmyslovými podniky a jinými zařízeními důležitými pro obranu státu. Jedním z hlavních úkolů této nově vzniklé organizace bylo zabezpečení obyvatelstva plynovými maskami a dostatečným počtem veřejných úkrytů.

Kvalita připravenosti jednotlivých složek Civilní protiletecké ochrany a stav plnění jejich úkolů se odvíjela od přidělovaných finančních prostředků, ale rovněž také od politicko – mocenského boje jednotlivých politických stran.

K výše uvedenému zákonu byla vydána celá řada vládních nařízení, která se týkala především výroby, oprav a prodeje plynových masek a otázek spojených s budováním úkrytů. Zákon č. 75 Sb. ze dne 8. dubna 1938, jímž se doplňují některá ustanovení zákona č. 82 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům ze dne 11. dubna 1935, reagoval již na možnou vojenskou hrozbu ze strany Německa.

Platnost obou výše uvedených zákonných norem skončila de facto ke dni 15. března 1939, ale de iure mnohem déle. Na území Protektorátu Čechy a Morava přešla v roce 1940 postupně veškerá zařízení Civilní protiletecké ochrany na protektorátní policii, která také zabezpečovala součinnost ostatních zainteresovaných složek, a to zejména Červeného kříže a požárních jednotek. Od července roku 1941 byly všechny složky protektorátní Civilní protiletecké ochrany podřízeny říšským složkám a začleněny do Luftschutzu. Tímto opatřením byla současně zrušena všechna nařízení a směrnice civilní protiletecké ochrany a vstoupila v platnost říšská nařízení Luftschutzu. Tento stav setrval až do osvobození republiky roku 1945.

Následkem druhé světové války⁷¹ byl výrazně zrychlen vývoj nových zbraní a zbraňových systémů. Zvýšil se jejich dostřel, mobilita a u některých druhů také jejich účinek. Také byly vyvinuty nové druhy zbraní jako rakety nebo jaderné zbraně. Díky vědeckotechnickému rozvoji se výrazně zvýšila úderná síla a mobilita operujících armád. Rovněž došlo k výrazné změně v jejich týlovém zabezpečení, což umožnilo bojujícím armádám ještě více rozšířit svůj operační rádius. Všechny tyto skutečnosti a mnohé další faktory vedly k tomu, že se prakticky úplně odstranil rozdíl mezi bojištěm a zápolím. Především nové strategické zbraně (dálkové bombardéry nebo rakety) měly za následek, že obyvatelstvo muselo v týlu čelit takovému vojenskému napadení ze strany nepřítele, které dosud nepoznalo. Například bombardování velkých měst jako Varšava, Drážďany, Londýn apod.

Jednotlivé bojující státy musely přijmout nová opatření v obraně a ochraně civilního obyvatelstva. Jestliže před druhou světovou válkou ve většině států neexistoval systém ochrany a obrany civilního obyvatelstva nebo jen ojediněle, tak pak během bojů v tomto světovém konfliktu došlo k jeho prudkému rozvoji a významu. Např. právě již citovaný německý Luftschutz patřil k těm nejpropracovanějším.

Druhá světová válka ukázala vládám evropských států nutnost vybudování kvalitního systému civilní ochrany, který by chránil civilní obyvatelstvo před útoky nepřítele a zároveň by umožnil relativně plynulý chod národního hospodářství. Poválečná euforie však těmto snahám příliš nepřála a v některých zemích dokonce docházelo k opačnému vývoji, a to k útlumu systému civilní obrany a ochrany. Teprve po rozdělení světa do dvou zneprátelených bloků a plné rozvinutí tzv. studené války mezi USA a Sovětským svazem umožnilo opět budování a rozvíjení systému ochrany obyvatelstva ve většině evropských států.

Po skončení druhé světové války Civilní protiletectká ochrana (dále jen CPO), která byla během války začleněna do německé organizace Luftschutz, obnovila svoji činnost. Z válečného období rovněž přetrvala některá opatření související s ochranou

---

⁷¹ŠACH, Jan Civilní obrana v minulosti. In *Sborník : 60. výročí podepsání Ženevských protokolů* [online]. 1. Praha : MV-Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR Institut ochrany obyvatelstva, 2009 [cit. 2010-07-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.ioolb.cz/files/sbornik/docs/sbornik.pdf>>. ISBN 978-80-86640-72-3.

obyvatelstva před vzdušným napadením. Ovšem již na podzim roku 1945 na základě usnesení vlády a směrnic ministerstva vnitra došlo k postupné likvidaci zařízení a materiálu protiletické ochrany. Za realizaci těchto likvidačních opatření odpovídalo ministerstvo vnitra, které delegovalo koordinaci opatření na likvidační orgány místních velitelství CPO. Jen v ojedinělých případech nebyly objekty CPO likvidovány, ale naopak byly udržovány v provozu, případně byla dokončena jejich výstavba. Šlo například o dostavění dvou štolových velkokapacitních úkrytů vybudovaných v období okupace Škodovými závody v Plzni. V roce 1947 byly dostavěny podobné objekty v Brně. Koncem roku 1947 bylo na ministerstvu vnitra zřízeno oddělení zajišťující civilní protiletickou a požární ochranu. Jedním z prvních nařízení tohoto oddělení bylo vydání zákazu rozprodeje materiálu a rušení objektů CPO. V rámci prozatímní organizace byla při krajských velitelství Sboru národní bezpečnosti vybudována tzv. oddělení C. Přesto v letech 1945 – 1948 neposkytovala CPO dostatečnou ochranu obyvatelstvu a její působnost byla nadále zmenšována.

Komunistický převrat a počáteční fáze studené války změnilы nazírání oficiálních míst na úlohu a postavení civilní ochrany ve společnosti. Přesto se období od února 1948 do konce roku 1950 vyznačovalo živelností a nekoordinovaností v řízení CPO.

Poprvé se pro aktivování opatření v rámci CPO vyslovil na počátku června roku 1948 velitel bezpečnostních složek na ministerstvu vnitra div. gen. František Janda. Následně začaly probíhat první přípravy reaktivace CPO podle její směrnice o prozatímní organizaci, která vycházela ze zákona č. 82/1935 Sb. Podle této směrnice měla být zřizována místní, okresní a krajská velitelství protiletické ochrany.

Kromě organizační výstavby civilní ochrany bylo přistoupeno k vypracování nového zákona, který by reagoval na nové zkušenosti z právě skončené války. Tento úkol připadl kolektivnímu orgánu při ministerstvu národní obrany Meziřesortnímu sboru obrany státu. Ten během své obnovené existence v letech 1947 – 1949 připravil návrh zákona o civilní obraně, který by nahradil ten stávající z roku 1935. První verze tohoto nového zákona byla předložena v jedné z komisí Meziřesortního sboru obrany státu, ovšem další práce směřující k jeho přijetí byly na konci čtyřicátých let zastaveny.

Napětí vzájemných vztahů mezi západem a východem, a s tím související zvyšování reálné možnosti vojenského střetu mezi oběma politickými bloky na počátku

padesátých let, vedly v tehdejším Československu k ukončení hledání vlastních cest výstavby Československé armády a dalších ozbrojených složek státu. V roce 1950 pověřilo sovětské vedení československé stranické představitele urychleně vybudovat materiálně a kádrově Československou armádu tak, aby nejpozději v roce 1953 byla plně připravena na možný světový konflikt se západními státy. Tato urychlená výstavba armády měla zásadní dopad na dosavadní pojetí civilní ochrany a její další budování.

Na jaře roku 1951 na žádost představitelů ministerstva vnitra přijeli do Československa sovětsí poradci. Na základě jejich doporučení byla připravena zcela nová koncepce civilní ochrany, která z převážné části kopírovala sovětský model. Civilní ochrana měla být budována jako jednotný, centralizovaný a vojensky organizovaný systém, ovšem s masovým zapojením obyvatelstva.

Prostor pro výstavbu a činnost Civilní obrany (dále jen CO) umožnilo usnesení vlády ČSR o Civilní obraně z 13. července 1951 a Nařízení o základních úlohách a povinnostech CO, které tvořilo přílohu tohoto usnesení. Dokumenty ve své podstatě rušily platnosti zákona o Civilní protiletecké ochraně z roku 1935 a překrývaly legislativní nedostatky v budování nového systému. Především však deklarovaly samotný akt zřízení systému Civilní obrany s úlohou zajistit účinnou ochranu a obranu obyvatelstva, měst a závodů před účinky leteckých útoků. Na právní základ postavily také povinnost všech občanů Československa podílet se na realizování jednotlivých opatření.

Kromě jiných organizačních opatření, která jsou uvedena v úvodní části práce, ve které je popsán vývoj civilní ochrany za jednotlivá období, je zde nutné uvést činnost tehdejší armády na úseku Civilní obrany. Ministerstvo národní obrany bylo pověřeno zformovat vojenské jednotky CO. Tyto byly sestavovány z velitelského sboru Československé armády a z vojáků, kteří zde nastoupili k výkonu základní vojenské služby. Kádrové vojenské jednotky CO, doslovně převzato z ruského kadrovyje vojennyje části, byly formálně postaveny na roveň ostatním jednotkám a útvarům Československé armády a platily pro ně stejné vojenské řády a předpisy. Ale skutečnost tomu neodpovídala. Důstojníci převedení ke kádrovým jednotkám považovali své převelení jako formu trestu a sami často nazírali na tyto jednotky jako na něco neplnohodnotného. Rovněž sem byli často zařazováni vojáci základní služby

s klasifikací C a D, kteří se nehodili pro běžný výkon služby u bojových útvarů. Z civilního sektoru byli k těmto jednotkám povoláváni důstojníci v záloze na základě § 39 branného zákona. Materiálně technické vybavení jednotek bylo na nízké úrovni a ani ubytovací prostory pro nové útvary CO neodpovídaly tehdy běžným standardům.

Hlavním posláním kádrových vojenských jednotek CO bylo provádění záchranných a likvidačních prací ve městech, pro něž byly předurčeny.

Kádrové vojenské jednotky CO byly většinou stavěny o síle praporu nebo roty. Útvary měly plánované počty okolo 250 osob, z toho 30 důstojníků. Organizační strukturu praporu tvořilo velitelství, hospodářské družstvo, ženijní rota, rota odmořování, spojovací četa a dopravní četa. Vybaveny byly převážně motocykly, osobními a nákladními automobily a několika speciálně upravenými vozy. Za branné pohotovosti státu se ministerstvo národní obrany zavázalo postavit 12 městských vojenských praporů a 90 rot CO. K odborné přípravě vojáků a civilních zaměstnanců CO byly v Praze a Bratislavě zřízeny kursy CO a pro vojáky základní služby poddůstojnické školy.

V roce 1953 došlo ke sloučení ministerstva vnitra a ministerstva národní bezpečnosti. Přitom vznikla otázka podřízenosti CO. Přechodně byla převedena do přímého řízení předsednictva vlády. Na jaře 1954 byla opět předána do působnosti ministerstva vnitra. Kádrové vojenské jednotky CO byly začleněny spolu s Pohraniční stráží a Vnitřní stráží do nově vytvořených vojsk ministerstva vnitra. Ústřední odbor CO na ministerstvu vnitra byl přetvořen na samostatnou Správu CO a odbor CO na pověřenectvu vnitra se přeměnil na Oblastní správu CO.

V polovině padesátých let začaly ovlivňovat strukturu a činnost jednotlivých složek CO nové aspekty vedení bojové činnosti spojené se zavedením jaderných zbraní do výzbroje armád mocností západního a východního politického bloku. Jejich použití a ničivý charakter měnily celkové pojetí ochrany zázemí. Civilní obraně připadla strategická úloha v počáteční fázi války při zabezpečení životně důležitých funkcí státních orgánů a národního hospodářství.

Příprava na činnost za použití atomových zbraní a na likvidaci jejich následků znamenalo opustit dosavadní místní způsob obrany a ochrany obyvatelstva a objektů

proti klasickým způsobům napadení a orientovat CO na plošné řešení obrany celého teritoria proti všem druhům zbraní.

Na počátku února 1956 se uskutečnila reorganizace kádrových vojenských jednotek CO. Vycházela ze závěru ministerstva národní obrany, že v existujícím pojetí měly jednotky prakticky poskytovat pomoc jen určeným objektům, tvořily malé útvary a vybaveny byly jen základní technikou. Došlo ke zjednodušení dosavadní roztržité struktury a dislokace kádrových vojenských jednotek. Byl opuštěn dosavadní praporeční systém a kádrové vojenské jednotky CO byly slučovány v pluky. Při volbě nové dislokace kádrových vojenských jednotek byla volena taková místa, aby byla mimo dosah ničivých účinků jaderného útoku. Současně však bylo dbáno na to, aby nová dislokace jednotek umožňovala poskytnout co nejrychlejší pomoc zasaženým oblastem.

Změnil se také charakter výstavby speciálních staveb CO. Při jejich výstavbě se již počítalo s účinky jaderných zbraní a dosavadní objekty byly podle nových specifikací upravovány. Jednalo se např. o zesilování stěn objektů, výměn filtroventilačních zařízení apod. Nově stavěné úkryty měly podle nových předpisů ministerstva vnitra pokrýt 60 – 70% osob daného města nebo objektu. Rovněž se zlepšila materiálně – technická základna jednotlivých složek CO.

Na konci padesátých let bylo novelizováno nařízení vlády o základních úlohách CO z roku 1921. Dne 15. ledna 1958 bylo vydáno vládní usnesení č. 49 o civilní obraně Republiky československé spolu se Směrnicemi o CO. Civilní obrana se ve směrnicích charakterizovala jako organizovaná činnost a souhrn opatření k zajištění ochrany a obrany obyvatelstva před následky nepřátelských vzdušných útoků a zajištění plynulého chodu národního hospodářství.

Nově přijatý zákon č. 40 Sb. ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky ještě více konkretizoval postavení a úlohy CO v branném systému státu. Na jeho základě byla prohloubena spolupráce CO s ostatními brannými a ozbrojenými složkami státu. V souvislosti s dalším rozvojem raketojaderných zbraní byl kladen důraz na co nejkratší uvedení CO do pohotovosti a vykonání hlavních opatření v nejkratším možném časovém intervalu. Do popředí se dostala evakuace obyvatelstva, jeho ukrytí ve speciálních objektech CO a vybavení občanů prostředky individuální protichemické ochrany. Za tímto účelem byly na přelomu padesátých a šedesátých let

provedeny tzv. cílové analýzy, které vytyčily možná ohniska atomových zásahů. Na základě těchto analýz byla také pozměněna kategorizace měst a objektů a byly rovněž upraveny evakuační plány.

Od poloviny šedesátých let se připravoval tzv. jednotný branný systém ČSSR. Tento nový systém měl zjednodušit dosavadní organizační soustavu obrany země, zpružnit její řízení a odstranit její duplicitní funkce. Na počátku roku 1967 byl schválen návrh nového jednotného branného systému ČSSR, na jehož základě se měl teritoriální systém obrany členit do čtyř oblastí, a to politické a ideové činnosti, vojenské, ekonomického zabezpečení obrany a zajištění ochrany obyvatelstva, bezpečnostních a zákonných opatření k ochraně teritoria.

Podle tohoto návrhu měla být CO řízena ze dvou center. Ve vojenské oblasti připadla do sféry ministerstva národní obrany a v civilní oblasti do sféry Státní plánovací komise. V souvislosti se zrušením Vnitřní stráže v roce 1966 a předpokládanou výstavbou tzv. teritoriálního vojska počítal návrh s převedením kádrových vojenských jednotek CO do sestavy Československé lidové armády. Tento návrh však nakonec realizován nebyl.

V šedesátých letech došlo k výraznému zvýšení připravenosti a vycvičenosti vojenských jednotek CO. Rovněž personální a materiální dotace doznala výrazných změn. Proto mohlo velení CO v tomto období provádět první dílčí prověrky funkčnosti systému CO.

V souvislosti se vznikem československé federace došlo k upravení centrálního řízení CO. Dosavadní štáb CO ČSSR delegoval vlastní řízení CO na jednotlivá národní ministerstva vnitra a na štáby CO obou republik. Štáb CO ČSSR nadále pouze zpracovával celkovou koncepci výstavby a rozvoje CO. V první polovině sedmdesátých let byly postupně připravovány kroky k vydání nového zákona o civilní obraně, který měl více reflektovat nové podmínky v oblasti řízení CO a vývoje vojenství. Měl nahradit dosavadní zákon a různá usnesení a nařízení vlád o CO. Nový zákon o CO však do pádu komunistického režimu přijat nebyl. Stále větší úlohu ve vývoji a činnosti CO sehrával vojenský faktor, respektive Československá lidová armáda. Některé úkoly, které doposud plnila CO, od ní přebírala. Například Generálnímu štábu Československé lidové armády byla na počátku sedmdesátých let svěřena nová kategorizace měst a

objektů, přičemž k civilním cílům byly přiřazeny i cíle vojenské. Vyzdvižení vojenského faktoru při kategorizaci vycházelo z předpokladu, že v počátečním období války se západní polovina Československa stane operačním prostorem vojsk států Varšavské smlouvy a do tohoto prostoru by směřovalo nejvíce úderů nepřítele. Tím se prakticky setřel rozdíl mezi civilními a vojenskými cíli. Nově vypracované cílové analýzy tento předpoklad potvrdily. Začátkem roku 1973 proběhly v Sovětském svazu konzultace o dalším perspektivním vývoji CO v Československu. Kromě samotného projednání otázek ochrany a obrany obyvatelstva a rozvoje nevojenské struktury CO byla také projednána její vojenská část. Sovětští představitelé vyjádřili názor, že Československo, vzhledem ke svému postavení ve Varšavské smlouvě, musí počítat s možností nenadálého napadení v taktickém a operačním měřítku. Proto byl jimi kladen důraz na to, že jednotky CO bylo potřeba udržovat v neustálé připravenosti. Dále měla CO zabezpečit svůj podíl v přípravě ochrany celého teritoria a svá opatření sladit s dalšími ozbrojenými složkami státu. Tyto a další požadavky ze strany SSSR vedly nakonec k tomu, že vojenské útvary CO byly v roce 1976 převedeny do podřízenosti ministerstva národní obrany. Přestože CO v sedmdesátých a osmdesátých letech nebyla preferovanou složkou armády a ani její pluky nepatřily mezi elitní útvary, její materiální vybavení se nadále zlepšovalo.

System civilní ochrany obyvatelstva v tehdejším Československu během 40 let komunistického režimu prokázal svoji funkčnost a akceschopnost, avšak naplnění úlohy obrany obyvatelstva proti útokům ze strany nepřítele byla při reálné možnosti nasazení raketojaderných prostředků na obou zneprátelených stranách prakticky mizivá.

Z výše uvedené stručné charakteristiky doby, ve které byly přijímány příslušné právní normy upravující činnost systému civilní ochrany/obranu na území tehdejšího Československa je zřejmé, že hlavní prioritou tehdejšího vedení státu bylo zajištění ochrany obyvatelstva před vojenskou hrozbou. Rovněž zde byla rozhodujícím faktorem politická situace, na kterou bylo Československo orientováno. Hlavní slovo v otázkách obrany měl v období od skončení druhé světové války do konce roku 1989 tehdejší Sovětský svaz.

Od začátku roku 1990 začíná nová etapa vývoje civilní ochrany na území České republiky. Vláda⁷² České republiky dne 17. března 1993 přijala usnesení č. 126, jehož obsahem byla Opatření civilní ochrany České republiky. V těchto opatřeních je mimo jiné deklarováno, že do doby přijetí právní úpravy civilní ochrany je nutné zachovat funkčnost systému civilní ochrany v souladu s čl. 61 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám ze dne 29. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, a to realizací vybraných opatření civilní ochrany. Tato opatření jsou adekvátní původní činnosti civilní obrany. Pojem civilní ochrana byl zaveden v souvislosti s vyhlášením zákona České národní rady ze dne 21. prosince a odpovídá užšímu výkladu civilní obrany ve smyslu mezinárodního humanitárního práva.

Usnesením vlády České republiky ze dne 24. listopadu 1993 č. 660 byly ke dni 31. prosince 1993 zrušeny štáby civilní ochrany okresů a statutárních měst a nově vytvořené struktury již nezahrnovaly vojáky z povolání, následkem čeho došlo ke snížení finančních nákladů na zcivilnění výkonu státní správy v civilní ochraně.

Hlavní změny v pojetí ochrany obyvatelstva byly učiněny v roce 1997 přijetím Usnesení vlády České republiky ze dne 12. listopadu 1997 č. 710 ke koncepci zabezpečení úkolů civilní ochrany definovaných Dodatkovým protokolem I k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů z 12. srpna 1949. Toto usnesení předjímá kontinuitu odpovědnosti za plnění úkolů civilní ochrany v míru, za mimořádných událostí nebo krizových situací a válečného stavu a výkon státní správy ve věcech civilní ochrany na republikové úrovni ministerstvem vnitra.

Bezpečnost státu byla vyřešena až dne 22. dubna 1998 schválením ústavního zákona č. 110 o bezpečnosti České republiky. Tento zákon vymezuje základní povinnosti státu v různých mimořádných situacích, mezi které patří ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot.

---

⁷² NAVRÁTIL, Leoš, et al Historický vývoj. In *Ochrana obyvatelstva v České republice* [online]. [s.l.] : [s.n.], [200?] [cit. 2010-07-28]. Dostupné z WWW: <<http://zsf.sirdik.org/kapitola3/3-1-1-ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice>>.

Zejména následným přijetím zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, bylo naplněno výše uvedené vládní usnesení č. 710 a do právního řádu České republiky byl nově zaveden pojem ochrana obyvatelstva. Tato legislativa obsahuje nezbytné právní normy, které stanoví ministerstvům a ostatním ústředním správním úřadům, orgánům kraje, obcím a vybraným právníkům a fyzickým osobám konkrétní úkoly v oblasti ochrany obyvatelstva.

Vstoupením těchto „krizových“ zákonů v platnost a převodem civilní ochrany z působnosti ministerstva obrany do působnosti ministerstva vnitra dnem 1. ledna 2001 se ministerstvo vnitra stalo garantem „civilní“ ochrany obyvatelstva a hlavním koordinátorem opatření ostatních zainteresovaných rezortů, které se týkají zábrany škod, přírodních a antropogenních havárií a krizových situací a opatření v období války tak, jak je to obvyklé ve většině vyspělých evropských států.

V roce 2007 zpracovalo ministerstvo vnitra – Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, ve spolupráci s dotčenými ústředními orgány státní správy, návrh Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 213 s výhledem do roku 2020. Tuto koncepci vláda České republiky na svém zasedání dne 25. února 2008 schválila usnesením č. 165/2008.

Vzhledem k minimalizaci vojenské hrozby je kladen hlavní důraz na ochranu obyvatelstva před civilními hrozbami a k tomuto účelu byla do současné doby přijata řada kvalitních právních norem, které tuto oblast plně pokrývají. Rovněž je ale nutné uvést, že Česká republika má plně dostačující právní úpravu pro případ vojenského napadení země.

6. Závěr

Ochrana obyvatelstva je jedním z nejdůležitějších pilířů pro řádné fungování každého státu. V současné době je v České republice civilní ochrana považována jako jeden ze subjektů integrovaného záchranného systému. Provádění úkolů ochrany obyvatelstva je vymezeno příslušnými právními normami, které z hlediska legislativy plně pokrývají činnost civilní ochrany. Skutečnost, že kvalitní právní podklad pro dobré fungování civilní ochrany je nezbytný, dokládá i popis ochrany obyvatelstva z vybraných evropských zemí, kde je péče o občany, v případě ohrožení, kvalitně zajištěna. Je ovšem nezbytné, aby bylo ze strany věcně příslušných orgánů neustále pracováno na vylepšování jednotlivých zákonných a podzákonných právních norem tak, aby byly novelizovány vždy v souladu s nastalými změnami.

Jak dokládá graf přírodních katastrof⁷³ z celého světa, ohrožení obyvatelstva mimořádnými událostmi, ať přírodními nebo např. sociálními, je neustále aktuální a naopak je zde předpoklad stoupajícího procenta jejich výskytu. Ostatně nejen opakované povodně během několika málo let zpět potvrzují, jak je důležitá připravenost a vzájemná koordinace jednotlivých složek integrovaného záchranného systému, které se na ochraně obyvatelstva aktivně podílejí.

Základem civilní ochrany jsou základní a ostatní složky integrovaného záchranného systému, které jsou prověřovány každodenně. V případě rozsáhlých krizových situací je nutné do tohoto systému zapojit orgány státní správy, samosprávy, právnické a podnikající osoby a samozřejmě i občany. A to je úkol, na kterém je nutné neustále pracovat.

A zároveň je nutné neustále pružně reagovat na mezinárodní, politické a sociální změny v České republice, které mají souvislost s řádným fungováním ochrany obyvatelstva a za tímto účelem zákonodárnou mocí provádět potřebné právní úpravy v souladu se stávajícím stavem tak, aby bylo z právního hlediska zajištěno plynulé a efektivní fungování ochrany obyvatelstva na území České republiky.

Řádné fungování ochrany obyvatel je základem pro trvale udržitelný rozvoj každé obce, města, kraje, ale i celého státu.

---

⁷³ Statistické údaje přírodních katastrof, viz. grafická příloha č. 21

7. Seznam použitých zdrojů

7. 1. Použitá literatura

1. ADAM, Jan, et al. *Ottova encyklopedie A-Ž*. Jana Malátková; Lucie Pítrová. Křišťanova 675/3, 130 00 Praha 3 : Ottovo nakladatelství, s.r.o., 2007. 1144 s. ISBN 80-7360-014-5.
2. BLAHŮT, Jan. Ochrana obyvatelstva v Itálii. *Guard*. 2008, roč. 1, č. 4, 32 s.
3. KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše. *Ochrana obyvatelstva*. Ostrava : [s.n.], 2005. 140 s. ISBN 80-86634-70-1.
4. LINHART, Petr, ŠILHÁNEK, Bohumil. *Nevládní organizace působící v ochraně obyvatelstva v některých evropských zemích*. 1. vyd. Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009. 105 s. ISBN 978-80-86640-87-7.
5. LINHART, Petr. *Některé otázky ochrany obyvatelstva*. 1. vyd. [s.l.] : Vlastimil Johanus Tiskárna, 2006. 86 s. ISBN 80-7040-854-5.
6. MARTÍNEK, Bohumír, LINHART, Petr. *Ochrana obyvatelstva: studijní materiál k modulu E*. 1. vyd. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2006. 127 s.
7. MARTÍNEK, Bohumír; ADAMEC, Vilém; HANUŠKA, Zdeněk. *Řešení mimořádných událostí a krizových situací*. první. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru, 2006. Definice základních pojmů, 31 s. ISBN 80-86640-64-7.
8. LINHART, Petr; ŠILHÁNEK, Bohumil. *Ochrana obyvatelstva v Evropě*. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005. 196 s. ISBN 80-86640-55-8.
9. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Humanitární pomoc v České republice*. III. aktualizované vydání. Praha: MV-generální ředitelství hasičského záchranného sboru ČR, 2006. 56 s.
10. *Pro případ ohrožení - příručka pro obyvatele*. třetí. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003. Důležitá telefonní čísla tísňového volání, 7 s.
11. *Sebeochrana obyvatelstva ukrytím*. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2001. Návod k výběru vhodných prostor pro improvizované úkryty, 28 s.

12. ŠILHÁNEK, Bohumil, DVOŘÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Alena Snášelová. 1. vyd. Kloknerova 26, 148 01 Praha 4 : MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003. 176 s. ISBN 80-86640-12-4.
13. ŠILHÁNEK, Bohumil. Nová koncepce ochrany obyvatelstva ve Švýcarsku. *Časopis 112*. 2003, 3, 24 s. ISSN 1213-7057.
14. Úplné znění: *Krizové zákony, obnova území, HZS a požární ochrana*. Ladislav Burdek. 2007. aktualiz. vyd. Horní 457/1, 700 30 Ostrava: Sagit, a.s., 2007. 252 s. ISBN 27776981.
15. Vyhláška ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.
16. Zákon číslo 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům.
17. Zákon číslo 75/1938 Sb., jímž se doplňuje ustanovení § 5, odst. 1 zákona o ochraně a obraně proti leteckým útokům.
18. Zákon číslo 40/1961 Sb., o obraně Československé socialistické republiky.
19. Zákon číslo 73/1973 Sb. o branné výchově.
20. Zákon číslo 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.
21. Zákon číslo 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.
22. Zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů.

7. 2. Internetové odkazy

23. Český červený kříž. Dostupný na World Vide Web:
<http://www.cervenyriz.eu/cz/kdojsme.aspx>
24. Česká speleologická společnost. Dostupné na World Vide Web:
<http://szs.speleo.cz/>
25. Hasičský záchranný sbor České republiky. Dostupné na World Vide Web:
<http://www.hzscr.cz/default.aspx>

26. Hasičský záchranný sbor Moravskoslezského kraje. Dostupné na World Vide Web: <http://www.hzsmsk.cz/index.php>
27. Institut ochrany obyvatelstva. Dostupné na World Vide Web: <http://www.ioolb.cz/>
28. Základy medicíny katastrof. Dostupné na World Vide Web: <http://zsf.sirdik.org/kapitola3/3-1-1-ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice>
29. Občanské sdružení Barbora. Dostupné na World Vide Web: <http://www.hornictvi.info/>
30. Samostatná záchranná rota. Dostupné na World Vide Web: <http://www.zachranariacr.cz/data/mainpage/historie/historie.php>
31. Válečné muzeum Sudety. Dostupné na World Vide Web: <http://www.jmsieber.cz/muzeum/index.php>

8. Klíčová slova

Individuální protichemická ochrana

Kolektivní ochrana

Legislativa

Příprava a výcvik obyvatelstva

Ukrytí obyvatelstva

9. Přílohy

Příloha č. 1

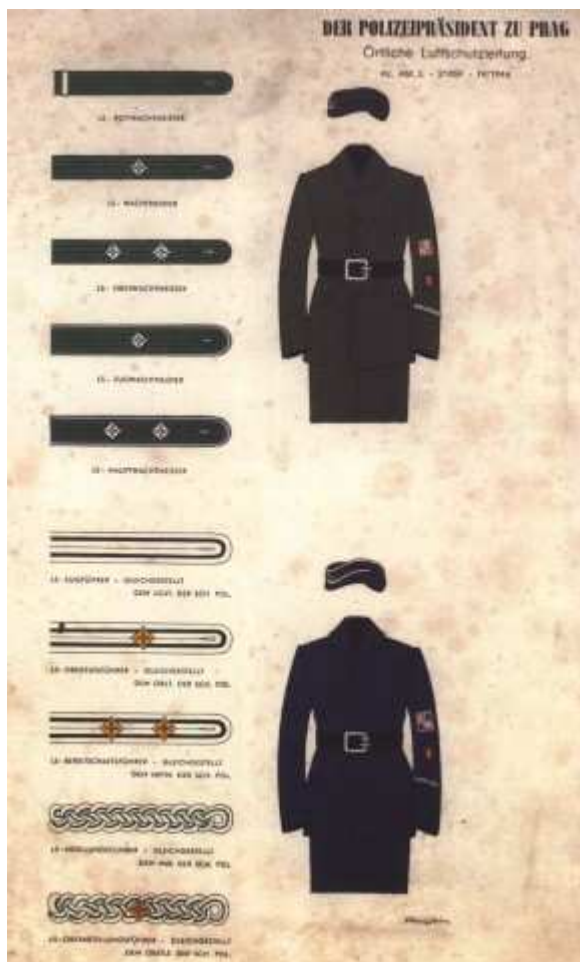
Vznik Československé republiky r. 1918

Zdroj : www.wikipedia.org

Uniforma sboru Luftschutz

Zdroj : www.jmsieber.cz

Dobové plakáty Luftschutz

Elektrické sirény

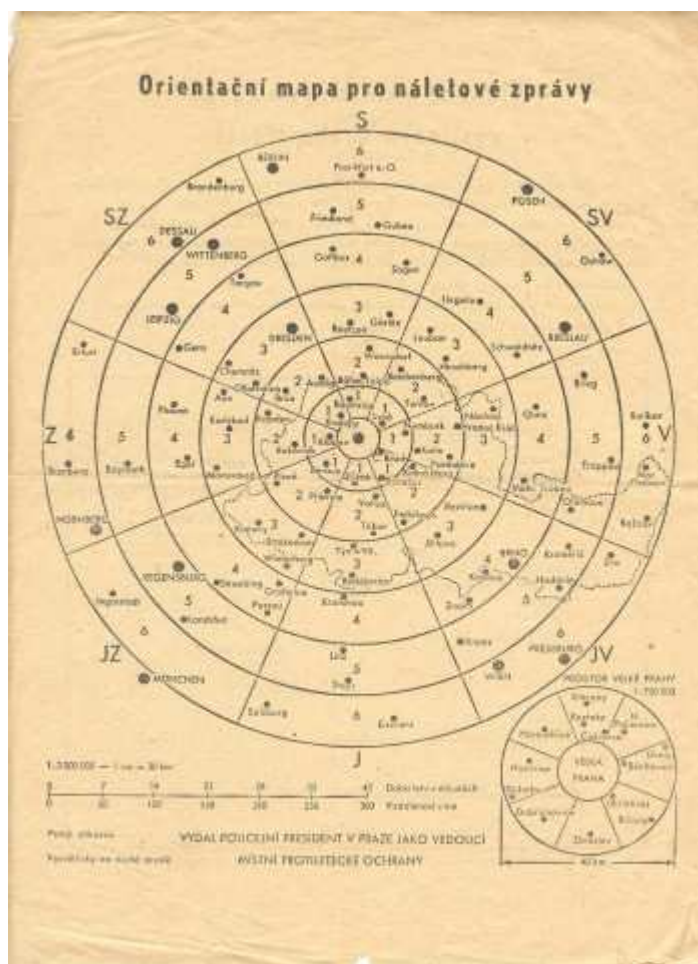
Zdroj : www.jmsieber.cz

Zdroj : www.jmsieber.cz

Příloha č. 5

Orientační mapa pro hlášení o letecké situaci – pomocí soustředných kružnic bylo možné odhadnout dobu, za kterou se letadla přiblíží ku Praze

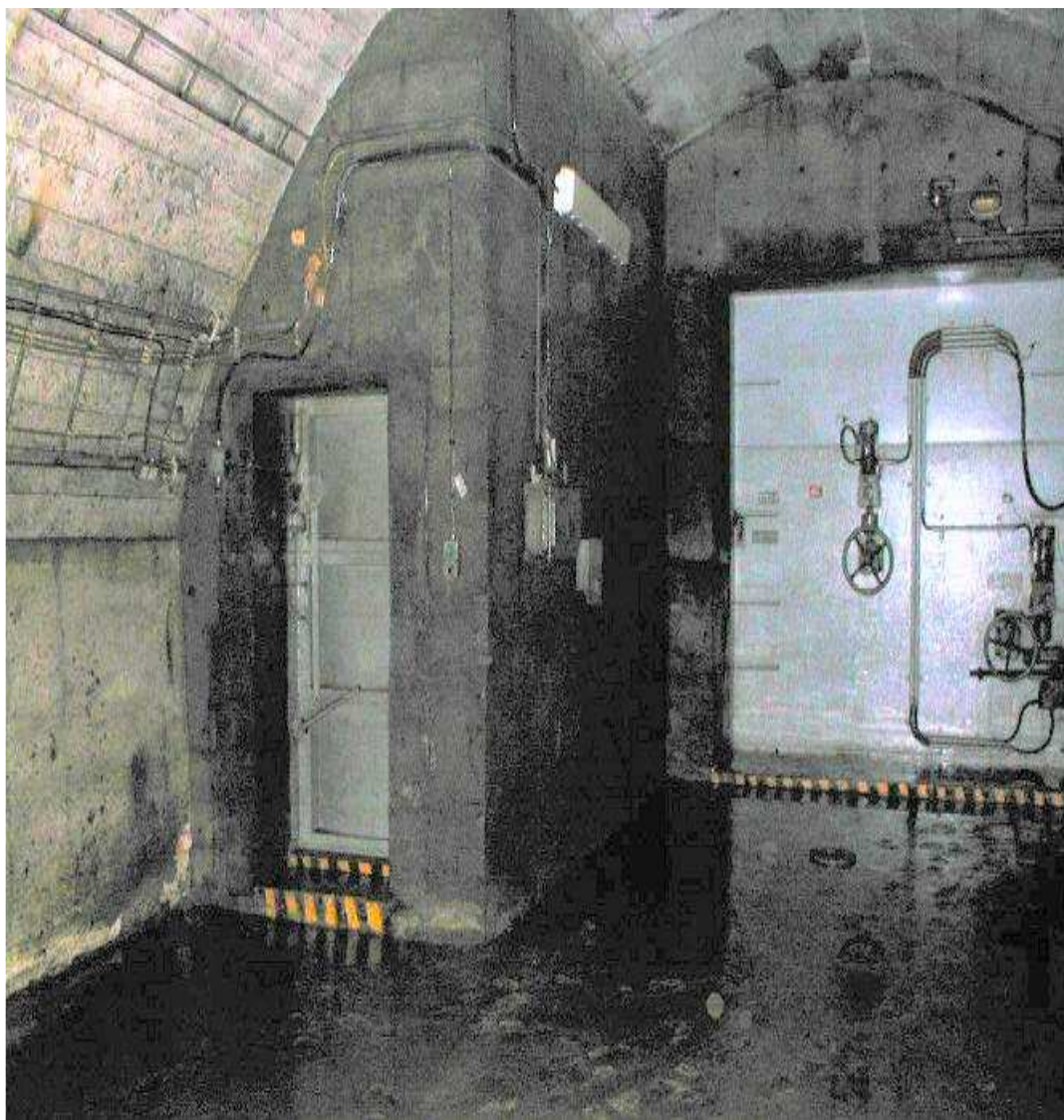
Zdroj : www.jmsieber.cz

Ochranná maska CO – 1

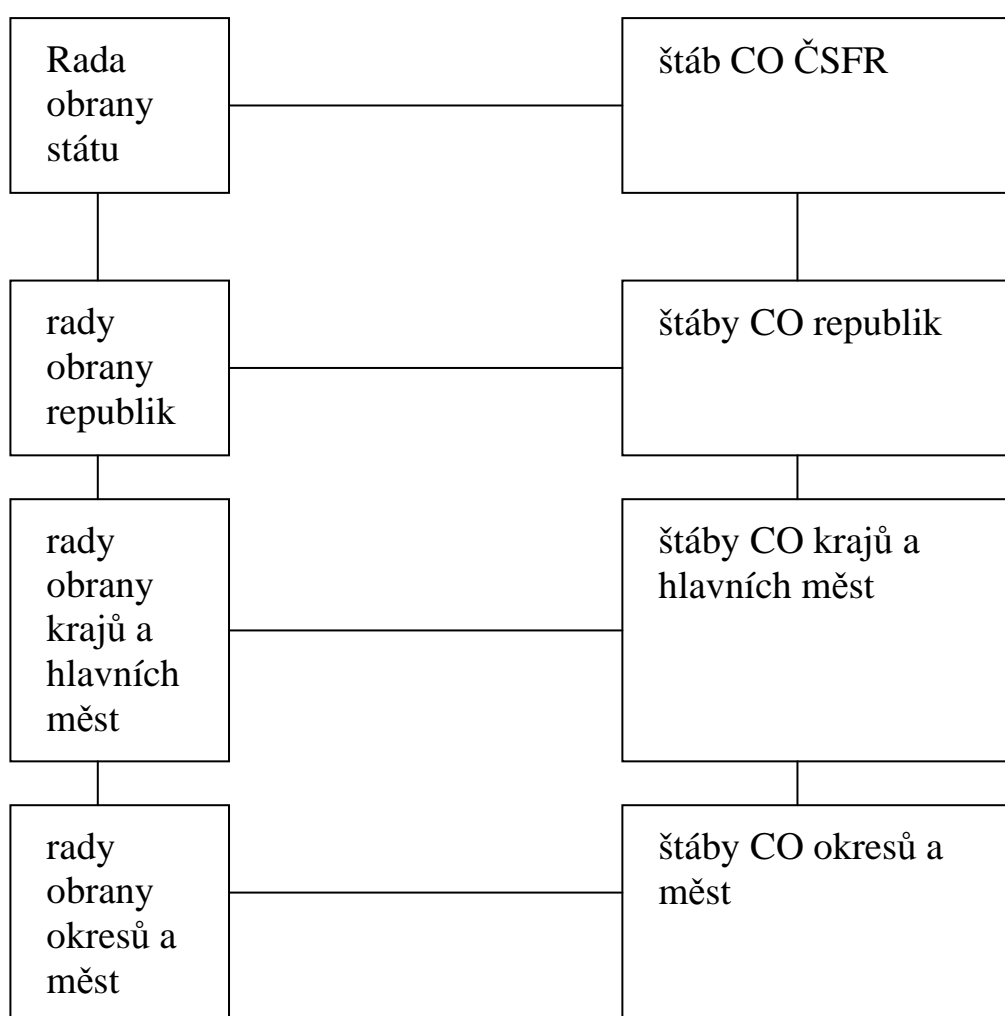
Zdroj : www.atenschutz-ddr.de

System pražského metra určený pro ochranu obyvatelstva - současnost

Zdroj : www.hornictvi.info

Struktura řízení vojenské části civilní obrany v ČSSR

Zdroj : Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách

Policie ČR

Zdroj : Policie ČR

Hasičský záchranný sbor ČR

Historie

Současnost

Zdroj : HZS ČR

Zdravotnická záchranná služba

Zdroj : ZZS

Materiální vybavení 15. ženijní záchranné brigády

Celkový pohled

Jídlelna

Osvětlovací vozík

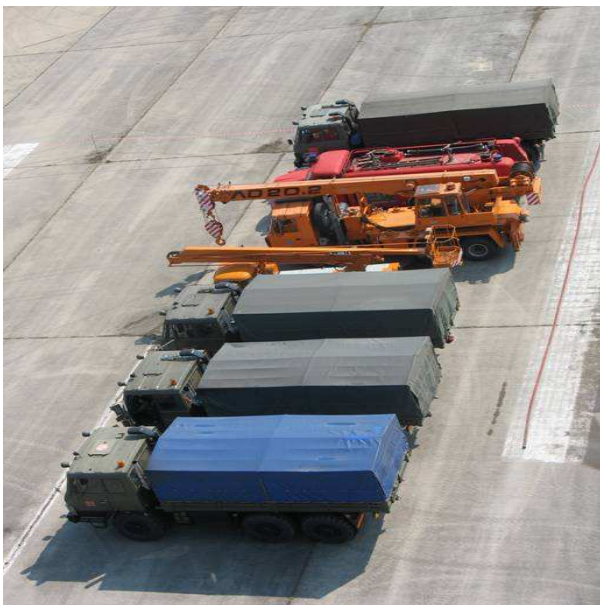
Klimatizace pro komplex stanů pro ubytování

Umývárna

Autopark

Zdroj : 44. lehký motorizovaný prapor 4. brigády rychlého nasazení

Záchranné brigády

Útvar	Doba zásahu	Typ zásahu
152.zpr (71.zvz)	2.1.	Vyproštění uváznutých a havarovaných vozidel - Malešov
Kutná Hora		
2.1.	Vyproštění uváznutých a havarovaných vozidel - Chlístovice	
4.1. - 25.1.	Odstraňování následků sněhové kalamity - Jablonec n.Nisou	
22.1.	Rekognoskace vodovodního toku -Sázava (tvorba led.bariér)	
21.2.	Likvidace následků požáru kravína Koudelov - Vrdy	
21.3.	Zabezpečení dodávky pitné vody v obci Vrdy	
24.6.	Odstraňování následků větrné kalamity v obci Chvaletice	
12.8. - 26.11.	POVODNĚ 2002	
21.9.	Převoz čerpací stanice na vodu ze Staré Boleslavy do Mělníka	
21.9.	Vyproštění zapadlého buldozeru v Praze na Štvanici	
9.11. - 14.11.	Průzkum a likvidace zřícené ocelové střešní konstrukce na kotelnu v elektrárně Opatovice	
18.12.	Vyproštění havarovaného kamionu - Zásmuky	
153.zpr (72.zvz)	30.7.	Vyproštění havarovaných nákladních vozidel,naložení nákladu
Jindřichův Hradec		
8.8. - 20.9.	POVODNĚ 2002	
17.9. - 29.11.	Sanace státního zámku Veltrusy	
154.zpr (73.zvz)	2.1.	Likvidace sněhové kalamity Rakovník
Rakovník		

- 4.1. Likvidace sněhové kalamity Jablonec n.Nisou
- 14.1. - 24.1. Likvidace sněhové kalamity Velké Hamry
- 22.1. Vyslání průzkumné skupiny k řečišti Berounky - nebezpečí zaplavení
- 2.3. - 8.3. Monit. situace a posílení PČR - sesuv pískovcových masívů Hřensko
- 6.3. - 7.3. Evakuace a likvidace tržnice -Hřensko
- 8.3. - 21.3. Monit. situace a posílení PČR - sesuv pískovcových masívů Hřensko
- 27.3. Vyzdvihnutí hav.osobního vozidla z řeky Ohře v obci Louny
- 27.3. - 3.4. Monit. situace a posílení PČR - sesuv pískovcových masívů Hřensko
- 1.4. Záchrané a vyprošťovací práce při likvidaci zřícení hotelu Oharka
- 7.5. - 14.5. Monit. situace a posílení PČR - sesuv pískovcových masívů Hřensko
- 10.5. - 11.5. Likvidace následků srážky 2 vlaků mezi Vojkovicemi a Stráží n. Ohří
- 21.5. - 28.5. Monit. situace a posílení PČR - sesuv pískovcových masívů Hřensko
- 27.5. Vyzdvihnutí hav.kamionu - nebezpečí úniku rop.látek
- 4.6. - 11.6. Monit. situace a posílení PČR - sesuv pískovcových masívů Hřensko
- 13.6. Likvidace následků znečištění ropnou látkou v obci Stochov
- 18.6. -25.6. Monit. situace a posílení PČR - sesuv pískovcových masívů Hřensko
- 12.8. - 23.10. POVODNĚ 2002
- 21.10. - 25.10. Demolice budovy v obci Horní Počáply
- 29.10. - 1.11. Demolice budovy a odvoz suti v obci Horní Počáply
- 6.11. Záchrané práce v obci Praha - Jesenice
- 155.zpr
(74.zvz)
- 4.1. Vyproštění zapadlé cisterny - Bučovice
- Bučovice**
- 22.1. Vyproštění havarovaného vozidla -

- Kojátky
- 24.1. Vyproštění havarovaného vozidla - Čerčín
- 28.1. - 29.1. Vyproštění havarovaného kamionu -
Lechovice
- 13.2. Vyproštění havarovaných vozidel
Bučovice
- 14.3. - 16.3. Odstraňování následku výbuchu plynu -
Hrušovany n. Jevišovkou
- 8.4. Likvidace stromů - Kloboučky
- 22.4. Likvidace požáru skládky - Brno
- 6.5. Vyproštění havarovaného vozidla -
Křížanovice
- 22.5. Vyproštění vozidla - Brumov
- 16.7. - 1.8. Likvidace následků povodně -Olešnice
- 22.7. - 24.7. Likvidace následků povodně -Štěpánov
- 1.8. Likvidace stromů na komunikaci - Černčín
- 2.8. - 3.8. Dodávka pitné vody - Nové Hvězdice
- 12.8. - 29.11. POVODNĚ 2002
- 16.11. - Likvidace vyvrácených stromů -
22.11. Bohuslavice nad Bláží
- 156.zpr
(75.zvz)
- 4.1. - 7.1. Úprava plochy pro přistání
vrtulníku u obce Těchonín

Olomouc

- 22.1. Odstraňování led. bariér na řece Bečvě v
Přerově a Lipníku n.Bečvou
- 23.1. Vyproštění havarované cisterny na
komunikaci Chudobín - Slavětín
- 26.3. Vyproštění havarované cisterny na dálnici
Olomouc - Lipník n.Bečvou
- 26.3. - 29.3. Pomoc při pátrání po utonulé osobě v řece
Moravě u obce Sřeň
- 2.4. Likvidace následků požáru kostela v
Ostravě -Hrabové
- 3.4. - 5.4. Pomoc při pátrání po pohřešované osobě
řeka Morava u obce Sřeň
- 8.4. - 10.4. Pomoc při pátrání po pohřešované osobě
řeka Morava u obce Sřeň
- 13.7. Likvidace havárie hasičské cisterny T-815
CAS v obci Olšovec
- 2.8. - 3.8. Přeprava havarijní čtyř energetických závodů při

opravě poškozeného el.vedení přes
rozvodněnou řeku Třebůvku - obec
Bezděkov

12.8. - 29.11. POVODNĚ 2002

- 20.12. Převoz havarovaného nákladního vozidla z
obce Velká Bystřice do Ol.
- 20.12. Vyproštění havarované cisterny na
komunikaci E 442
- 22.12. Odstranění nepojízdného vozidla z
komunikace

Celkem : 67 zásahů

Zdroj : www.zachrannyprapor.blog.cz

**Zásahy provedené 72. záchrannou a výcvikovou základnou
v Jindřichově Hradci v roce 1997**

P.č	Datum zahájení	Datum ukončení	Místo zásahu	Popis zásahu	Nasazeno	
					osob	techniky
1	9.1.	9.1.	území okresu J.Hradec	odstraňování námrazy el. vedení - 19km	34	2
2	10.1.	10.1.	území okresu J.Hradec	odstraňování námrazy el. vedení - 42,5km	67	4
3	11.1.	11.1.	území okresu J.Hradec	odstraňování námrazy el. vedení - 6km	17	1
4	13.1.	14.1.	přehr.nádrž Lipno	vyproštění potopeného traktoru a cisterny přívěsu	12	7
5	12.5.	13.5.	Kláštorec	doprava vody, střežení požářiště	4	1
6	25.5.	26.5.	Nová Olešná	požár skladu lnu	11	3
7	1.6.	1.6.	Horní Pěná	požár skladu sena	3	1
8	4.6.	4.6.	Číměř	vyproštění vrtné soupravy	2	1
9	9.6.	9.6.	Jindřichův Hradec	požár mateřské školky	13	3
10	10.6.	10.6.	křižovatka Zbuzany	dopravní nehoda	3	1
11	28.6.	28.6.	Čelkovice	sesuv půdy	25	4
12	3.7.	3.7.	Majdalena u Třeboně	převrácený kamion v kolejišti	1	1
13	7.7.	14.11.	zaplavená území	ZÁPLAVY 97 červenec srpen září říjen listopad	184 85 85 54 50	52 34 34 14 12
celkem za rok 1997				13 zásahů	650	175

Zdroj : 44. lehký motorizovaný prapor 4. brigád rychlého nasazení

Organizační struktura samostatných záchranných rot

Zdroj : www.zachrannyprapor.blog.cz

Dispečerský sál Centra tísňového volání Ostrava

Zdroj : www.ctvmo.cz

Sbor dobrovolných hasičů města Slavonice

Zdroj : SDH Slavonice

Horská služba ČR

Zdroj : www.hscr.cz

Vodní záchranná služba ČČK

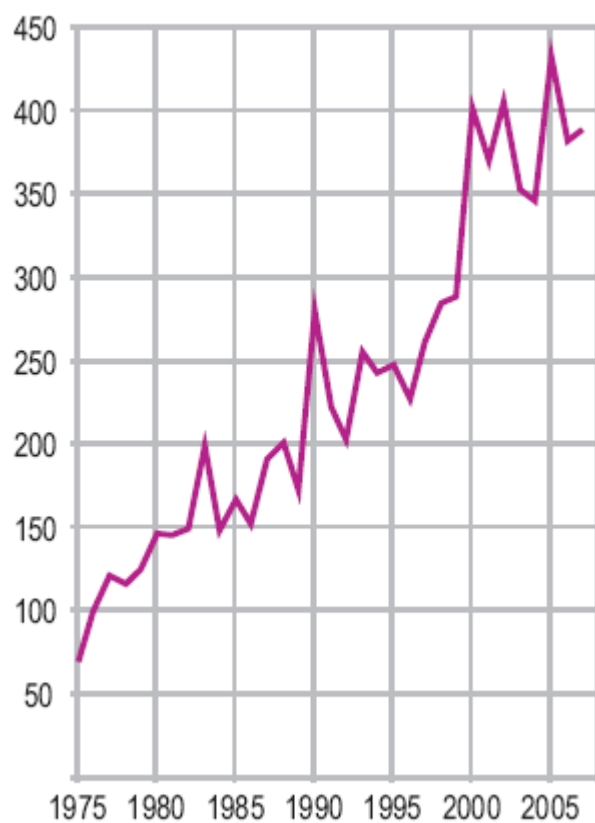
Zdroj : www.vzs.cz

Operační středisko tísňového volání v St. Gallenu ve Švýcarsku

Statistické údaje přírodních katastrof

Počet zaznamenaných přírodních katastrof v letech 1975-2007

Zdroj: UN/ISDR, CRED

